

TAMPEREEN YLIOPISTO

Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos

”SE ON NIIN KUN TIETONEN VALINTA MULLE”

Tutkimus nuorten aikuisten maalla asumisesta

HOKKANEN MARI

Sosiologian pro gradu -tutkielma

Elokuu 2004

TAMPEREEN YLIOPISTO
Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos

HOKKANEN, MARI:

”Se on niin kun tietonen valinta mulle.” Tutkimus nuorten aikuisten maalla asumisesta.

Pro gradu -tutkielma, 85 s., 4 liites.
Sosiologia
Elokuu 2004

Tämän tutkimuksen kohteena ovat maaseudun nuoret aikuiset. Maaseutu on rakennemuutoksen ja muuttoliikkeen kiihtymisen myötä muuttunut voimakkaasti. Maatalous antaa leivän enää murto-osalle maaseudun asukkaista, ja samalla sekä ihmiset että työpaikat ovat keskittymässä suuriin kaupunkeihin. Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, miksi 26-35-vuotiaat nuoret aikuiset yhä jäävät tai palaavat maaseudulle asumaan.

Aiempien tutkimusten perusteella tiedetään, että asuinyhteisön kulttuurilla ja sosiaalisilla tekijöillä on vaikutusta yksilöiden muuttopäätöksiin. Nämä sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät ovat paikkaan kytkeytyneitä, joten tarkastelen niitä analyysissäni ihmismaantieteen mukaisen paikkakäsityksen kautta.

Lähestyn tutkimusongelmaani laadullisin tutkimusmenetelmin. Tutkimuksen aineisto on Elimäen kunnasta Kymenlaaksosta keräämäni teemahaastatteluaineisto, jota olen analysoinut aineistolähtöisesti.

Tarkastelen tutkimusaineistoa kolmen keskeisen teeman kautta. Ensinnäkin selvitän, miten nuoret aikuiset suhtautuvat maaseudun kapeampiin työmarkkinoihin. Näille nuorille aikuisille maaseudulla asuminen on tietoinen valinta. He ovat tiukemmin kiinnittyneitä asuinpaikkaansa kuin työuraansa, eivätkä he ole halukkaita muuttamaan työn perässä kaupunkiin. Toinen aineiston keskeinen teema on juuret. Maaseudulle asettuneet nuoret aikuiset arvostavat kotiseutuaan ja vaalivat juuriaan. Paikallisuus on näille nuorille aikuisille tärkeää symbolisen tason yhteytenä toisiin paikkakuntalaisiin. Kolmas teema käsittelee nuorten aikuisten kuvauksia pois muuttajista, maaseudulle jääjistä ja palaajista. Nämä kuvaukset heijastelevat niitä tilaan kytkeytyneitä sosiaalisia ja kulttuurisia rakenteita, jotka vaikuttavat myös yksilöiden muuttopäätöksiin. Kuvauksissa kaupungit sopivat asuinpaikaksi työtä ja uramenestystä arvostaville, sen sijaan maaseutu on sopiva asuinpaikka lapsiperheille. Näiden odotusten vastaisen muuttopäätöksen tehneet saavat osakseen yhteisön kummeksuntaa.

Maaseudun nuoret aikuiset ovat hyvin kiinnittyneitä kotiseutuunsa. He ovat käyttökelpoinen voimavara maaseudun kehittämisessä, kunhan heille on tarjolla edes kohtuulliset toimeentulon mahdollisuudet kotiseudullaan.

SISÄLLYS

1. JOHDANTO.....	3
1.1. NUORET AIKUISET MAASEUDULLA	5
1.2. TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN.....	6
1.3. TUTKIMUSRAPORTIN RAKENNE	7
2. MAASEUDUN MUUTOS JA MUUTTOLIIKE.....	9
2.1. MITEN MAASEUDUN VOI MÄÄRITTÄÄ?	10
<i>Maaseutualueiden erilaistuminen</i>	<i>12</i>
2.2. PAIKKA INHIMILLISEN MERKITYKSENANNON TULOSENA	14
2.3. MAASEUDUN MUUTTOLIIKE JA NUORET TUTKIMUKSEN KOHTEINA	16
<i>Lähtemisen mykkä pakko vai vapaus jäädä maalle?</i>	<i>17</i>
<i>Naiset ja miehet maaseudulla</i>	<i>20</i>
<i>Paluumuuttajat ja juuret.....</i>	<i>22</i>
<i>Kuva maaseudun nuorista aikuisista aiempien tutkimusten pohjalta</i>	<i>23</i>
3. ELIMÄKI TUTKIMUSKUNTANA.....	24
3.1. KYMENLAAKSO JA ELIMÄKI	25
3.2. MILLAISTA MAASEUTUA ELIMÄKI ON?.....	28
4. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	32
4.1. KOHDEJOUKKONA NUORET AIKUISET	32
4.2. TEEMAHAASTATTELU METODINA	34
4.3. AINEISTON ANALYSOINTI.....	37
4.4. TUTKIMUKSEN EETTISET KYSYMYKSET	39
5. MAALLA ASUMINEN JA TYÖ.....	41
5.1. MIKSI NUORET AIKUISET ASUVAT ELIMÄELLÄ?	42
5.2. TYÖTTÖMYYYTTÄ EI PELÄTÄ	44
5.3. ”EN OO MIKÄÄN SELLANEN URATYYPPI”	47

5.4. TYÖT KAUPUNGEISSA MUTTA KODIT MAALLA.....	50
5.5. TYÖ EI RATKAISE MUUTTOVALINTOJA.....	52
6. JUURIEN JA KOTISEUDUN MERKITYS	54
6.1. ”TUTTUJA JA TURVALLISIA” – PAIKKAKUNTALAISUUS HAASTATETTAVIEN PUHEESSA.....	55
6.2. VOIMAKKAANA SÄILYNYT KARJALAISUUS	58
6.3. JUURETTOMUUS JA KAUPUNKIIN MUUTTANEET MAALAISET	60
6.4. MITEN JUURET VAIKUTTAVAT MUUTTOPÄÄTÖKSIIN?.....	64
7. MUUTTAMINEN JA YHTEISÖN ODOTUKSET.....	66
7.1. LÄHTIJÄT – ”SEMMOSET MILLÄ EI OO SITEITÄ”.....	66
7.2. JÄÄJÄT JA PALAAJAT – ”SIT ON VAIKKA PIENIÄ LAPSIA JOILLA ON SIT TURVALLISEMPI ASUA TÄÄLLÄ”.....	69
7.3. KUKA VOI PALATA MAASEUDULLE?	71
7.4. SOPIVAT PAIKAT JA SOPIVAT ASUKKAAT	75
8. JOHTOPÄÄTÖKSET	77
8.1. TYÖ, JUURET JA PERHEELLISYYS MAALLA ASUMISEN PERUSTELUINA	77
8.2. MAASEUDUN TULEVAISUUS: EHDOTUKSIA JA TOIVOMUKSIA.....	79
9. LÄHTEET	81
10. LIITTEET	86

1. JOHDANTO

Tämän tutkimuksen keskiössä ovat maaseudun nuoret aikuiset. Maaseutu on viime vuosina ja vuosikymmeninä sukeltanut läpi monenlaisten muutosten. Maatalouden rooli elinkeinona on jossain määrin marginalisoitunut, nykymaaseudulla se antaa säännöllisen tulon enää vähemmistölle asukkaista. Suuren laman mukanaan tuoma työttömyys ei säästänyt maaseutuakaan. Sittemmin sekä työpaikat että ihmiset ovat kiihtyvää vauhtia keskittyneet eteläisen Suomen kaupunkiin. Tässä tilanteessa on kiinnostavaa kurkistaa, millaiset nuoret aikuiset vielä pystyttävät kotinsa maaseudulle, ja mikä heitä maaseudussa kiehtoo kaikista muutoksista ja epävarmuudesta huolimatta.

Tutkimukseni tarkoituksena on etsiä vastausta siihen, miksi nuoret 26-35-vuotiaat aikuiset jäävät tai palaavat takaisin maalle, samalla kun muuttajien valtavirta suuntautuu maaseudulta kaupunkiin. Mikä heitä sitoo maaseudulle? Aikovatko he jäädä maalle pysyvästi, eivätkö kaupunkien paremmat työmarkkinat houkuttele heitä? Mitä he ajattelevat nykyisestä muuttoliikkeestä ja muuttajista?

Lähtökohtana muuttoliikkeen selittämiseksi on yleensä työ: maalta muutetaan kaupunkiin siksi, että työpaikatkin ovat siirtyneet sinne. Työ onkin hyvä selitys keskuksiin suuntautuvalla muuttoliikkeellä, mutta työn kautta on vaikeampi selittää sitä, miksi jotkut haluavat jäädä tai palata maaseudulle asumaan. Tästä syystä selvitän tässä tutkimuksessani, miten maaseudun nuoret aikuiset suhtautuvat maaseudun työmarkkinatilanteeseen. Löytävätkö he maaseudulta sopivia työpaikkoja? Eivätkö he pelkää työttömyyttä, ja ovatko he halukkaita muuttamaan työpaikan vuoksi kaupunkiin? Kumpaan he ovat sitoutuneempia, työuraansa vai asuinpaikkaansa?

Pelkät taloudelliset rakenteet eivät kuitenkaan yksistään ohjaa ihmisten muuttovalintoja, vaan sosiaalisilla ja kulttuurisilla tekijöillä on oma vaikutuksensa muuttoliikkeeseen. Erityisesti niillä on selitysvoimaa kun tutkitaan, miksi jotkut valitsevat maaseudun asuinpaikakseen vaikka he ammattinsa puolesta voisivat yhtä hyvin muuttaa kaupunkiin. Työn ja maalla asumisen yhdistämistä koskevan

tutkimuskysymyksen lisäksi pyrin selvittämään myös, millaisilla sosiaalisilla ja kulttuurisilla tekijöillä on vaikutusta nuorten aikuisten asuinpaikkavalintaan. Nämä sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät ovat paikkaan kytkeytyneitä, joten lähestyn niitä analyysissäni ihmismaantieteen mukaisen paikkakäsityksen kautta.

Muutamien aiempien tutkimusten perusteella tiedetään, että nuorten maaltamuutto ei johdu pelkistä taloudellisista tekijöistä tai kaupunkien vetovoimasta, vaan myös nuorten asuinyhteisön kulttuurilla ja sosiaalisilla tekijöillä on vaikutusta heidän muuttopäätöksiinsä. Joidenkin tutkijoiden mukaan maaseutu oikeastaan itse työntää nuorensa pois. (esim. Dahlström 1996, Holmila 2001, Mäntykorpi 1986) Näissä tutkimuksissa korostuu erityisesti se, miten maaseutu on eri tavalla mahdollinen asuinpaikka nuorille naisille ja miehille. Tässä tutkimuksessa haluan kuitenkin jättää tämän sukupuolikysymyksen hetkeksi taka-alalle ja selvittää, mitkä muut sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät voivat vaikuttaa nuorten aikuisten tekemiin asuinpaikkavalintoihin.

Tutkimusongelman selvittäminen antaa relevanttia tietoa niin muuttoliikkeestä kuin maaseudustakin. Muuttoliiketutkimuksessa keskitytään yleensä tutkimaan nimenomaan maalta kaupunkiin muuttajia. Muuttoliike nykyisessä laajuudessaan on kuitenkin koko yhteiskuntaa muovaava prosessi, ja tässä prosessissa osallisina ovat myös ne maaseudun asukkaat, jotka eivät muuta kaupunkiin. Tätä kautta mielekästä muuttoliiketutkimusta on myös sellainen tutkimus, jossa näkökulmaksi otetaan maaseudulle jääneiden ja palanneiden ihmisten näkökulma. Tutkimustietoa näistä jääneistä ja palanneista on varsin vähän, vaikka heidän näkökulmansa esiin tuominen on tärkeää, jotta muuttoilmiöstä saataisiin kattava kokonaiskuva.

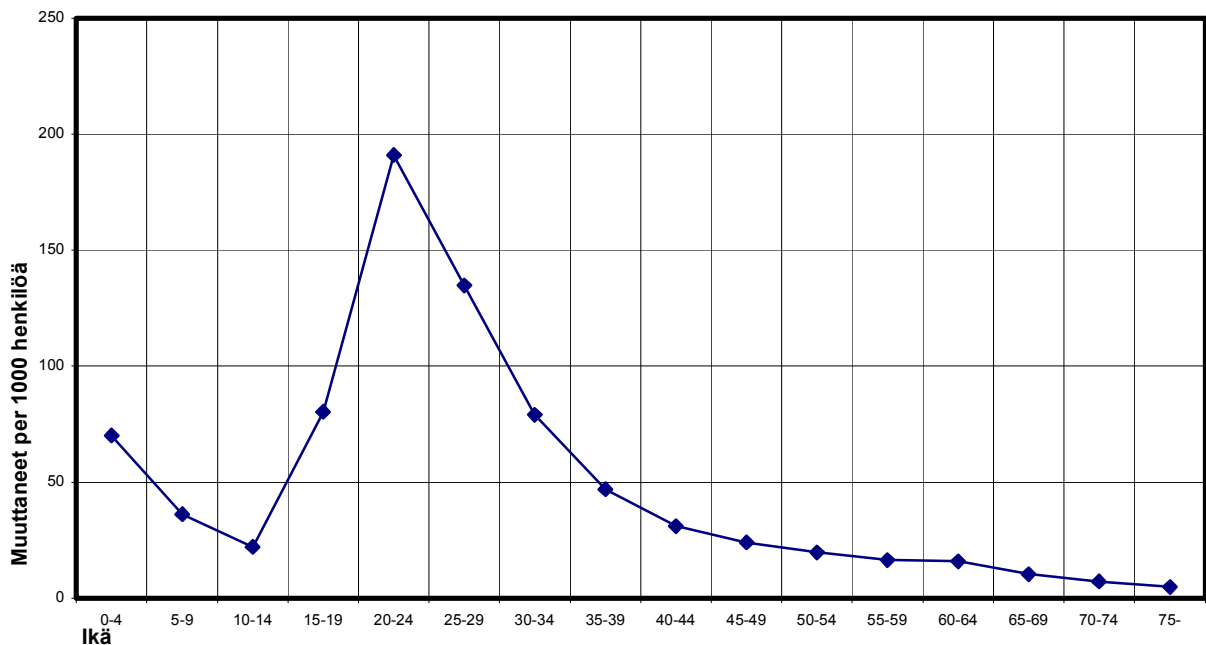
Suomalainen maaseutu on kiihtyneen muuttoliikkeen ja rakennemuutoksen myötä taas kerran murroksessa. Vaikka murroksen suvantovaihe ei ehkä olekaan vielä käsillä, on hyödyllistä saada tietoa siitä miltä tilanne näyttää maaseudun asukkaiden näkökulmasta. Maatalouden väistyessä elinkeinona ja maaseutuväestön ikääntyessä ovat juuri tämän tutkimuksen kohderyhmään kuuluvat nuoret aikuiset maaseudun tulevaisuuden kannalta hyvin tärkeä ryhmä. Miten maaseutu kotipaikkana heille näyttäytyy? Asuvatko he maaseudulla vielä tulevaisuudessakin?

1.1. Nuoret aikuiset maaseudulla

Tutkimukseni kohdejoukoksi olen valinnut 26-35-vuotiaat maaseudulla asuvat nuoret aikuiset, joiden oma tai puolison elinkeino ei ole maa- ja metsätalous. Juuri tämä ikäryhmä on kiinnostava tutkimuskohde, koska tämänikäisenä ammattiin ja työuraan liittyvät valinnat alkavat olla jo takana ja käsillä on perheen perustaminen ja pysyvämmän asuinpaikan valitseminen.

Tilastojen mukaan juuri tässä ikäryhmässä muuttoalttius on voimakkaasti laskeva. Muuttoalttius on korkeimmillaan 20-24-vuotiaiden joukossa, kun sitä vauhdittavat opintojen ja työuran aloittamiseen liittyvät ratkaisut (kuva 1). Muuttoalttius alkaa kuitenkin laskea 25-34-vuotiaiden ikäluokissa. Kun ikäluokassa 20-24 vuotta lähes joka viides muutti vuonna 2000, muutti samana vuonna kolmekymppisistä enää vain noin joka kymmenes. Tämän ikäryhmän asuinpaikkavalinnat alkavat siis olla jo pysyvämpiä kuin nuorempien.

Kuva 1. Maassamuuttoalttius iän mukaan vuonna 2000. Lähde: Tilastokeskus 2004a.

Toinen syy tämän ikäryhmän kiinnostavuuteen on, että tätä ikäryhmää on tutkittu varsin vähän, vaikka maaseudun nuoria ja heidän maaltamuuttoaan on tutkittu paljonkin. Kuitenkin nuorten aikuisten näkökulma maaseudulla asumiseen ja muuttoliikkeeseen on jossain määrin kiinnostavampi kuin nuorten: on paljastavampaa selvittää asuinpaikkansa jo valinneiden perusteluja ja selityksiä päätökselleen, kuin tiedustella muuttoaikomuksia niiltä nuorilta, jotka eivät ole vielä välttämättä valinneet ammattiaan tai puolisoaankaan. Valintojen ja iän myötä nuorten ajatukset maaseudulla asumisesta voivat muuttua vielä paljonkin.

Tämän tutkimuksen kohdejoukkoa koskeva ammattirajaus on olennainen, kun tarkoituksena on tutkia mikä nuoria aikuisia sitoo maaseudulle. Rajaamalla maa- ja metsätaloutta elinkeinonaan harjoittavat pois kohderyhmästä olen halunnut tavoittaa nimenomaan ne nuoret aikuiset, joita ammatti ei sido maaseudulle. Haastateltavieni ammatit ovat sellaisia, että he voisivat löytää koulutustaan vastaavaa työtä myös kaupungeista. Lisäksi maaseudun asukkaiden tutkimus on tähän asti ollut hyvin keskittynyttä viljelijäväestön tutkimukseen, vaikka tutkimustietoa myös muiden ammattiryhmien edustajista tarvittaisiin (Siiskonen 2002, 86).

1.2. Tutkimuksen suorittaminen

Tutkimuksen aineisto on itse keräämäni teemahaastatteluaineisto, jossa yhdeksän 26-35-vuotiaasta nuorta aikuista kertoo maaseudulla asumista ja muuttoliikettä koskevista ajatuksistaan. Haastateltavat henkilöt olen tavoittanut ns. lumipallomenetelmän avulla.

Olen valinnut lähestyä tutkimusongelmaani laadullisin tutkimusmenetelmin. Vapaamuotoinen teemahaastattelu ja aineistolähtöinen analyysi ovat käyttökelpoisimmat menetöt, kun tarkoituksena on selvittää, millaisilla sosiaalisilla ja kulttuurisilla tekijöillä on vaikutusta nuorten aikuisten asuinpaikkavalintaan. Näin on mahdollista ensin kuunnella haastateltavia avoimin mielin, ja sen jälkeen selvittää aineistolähtöisellä analyysillä, miten haastateltavien esittämien perusteluiden, selitysten, merkityksenantojen ja erontekojen kautta esiin heijastuu niitä kulttuurisia ja sosiaalisia jäsenyyksiä, joilla on vaikutusta nuorten aikuisten asuinpaikkavalintoihin.

Tällainen eksploratiivinen lähestymistapa oli tässä tutkimuksessa hedelmällinen. Sekä aineistossa että analyysissä esiin tuli sellaisia yllättäviä asioita, joita en olisi osannut lähteä etsimään, jos olisin muotoillut tutkimukseni jonkin kapean ennakkohypoteesin tai strukturoidumpien tutkimusmenetelmien varaan. Kun haastateltaville jäi haastatteluissa riittävästi tilaa puhua juuri heille tärkeistä asioista, nousi esiin esimerkiksi omien juurien merkitys asuinpaikan valinnassa. Aiemmissä tutkimuksissa tämä teema on jäänyt hyvin vähälle huomiolle.

Olen koonnut haastateltavani Elimäen kunnasta Kymenlaaksosta. Suomalainen maaseutu on jakautumassa hyvinvoivaan ja huonommin menestyvään osaan (esim. Heikkilä et al. 2002, Kainulainen et al. 2001, Siirilä et al. 1999). Elimäki edustaa menestyvämpää maaseutua, jonka asukkailla on kohtuulliset toimeentulon mahdollisuudet kotiseudullaan. Elimäellä asuu noin 8500 asukasta. Kunnan asukasluku on pysynyt pitkään jokseenkin vakiona, huolimatta siitä että koko Kymenlaakso on kärsinyt kroonisesta muuttotappiosta jo 1970-luvulta lähtien. Elimäki on perinteistä maatalousaluetta Kymijoen varren perinteisen teollisuusalueen kyljessä. Maatalouden merkitys elinkeinona on Elimäelläkin kuitenkin pienentynyt, nykyisin valtaosa elimäkeläisistä saa elantonsa joko palveluista tai teollisuudesta.

1.3. Tutkimusraportin rakenne

Aloitan tämän tutkimusraportin toisen luvun pohtimalla, mikä on maaseutua. Maaseudun määrittämisestä käydään vilkasta keskustelua, eikä yhdestä yleisesti hyväksytystä määrittelytavasta ole päästy yksimielisyyteen. Tarkastelen samalla myös maaseudun viimeaikaista rakennemuutosta ja maaseutualueiden erilaistumiskehitystä. Tämän jälkeen pohdin ihmismaantieteellisestä näkökulmasta paikan käsitettä. Toisen luvun kolmannessa alaluvussa esittelen niitä aiempia tutkimuksia, joista olen ottanut aineksia tämän tutkimuksen aineiston teoreettiseen analyysiin.

Luvussa kolme esittelen tutkimuspaikkakuntaani Elimäkeä sekä sen ympäristön muodostavaa Kymenlaaksoa. Neljännessä luvussa esittelen tutkimusprosessin ja

perustelen tekemiäni metodivalintoja. Luvun lopussa pohdin vielä tutkimuksen tekemiseen liittyneitä eettisiä kysymyksiä.

Luvuissa viisi, kuusi ja seitsemän analysoin tutkimusaineistoani kolmen keskeisen teeman kautta. Viidennessä luvussa selvitän aluksi, miten nuoret aikuiset perustelevat omaa valintaansa asua Elimäellä. Tämän jälkeen syvennyn pohtimaan nuorten aikuisten suhtautumista maaseudun työmarkkinoihin. Pelkäävätkö he työttömyyttä? Aikovatko he muuttaa työn perässä kaupunkiin? Miten he suhtautuvat maaseudun urakehitysvaihtoehtojen niukkuuteen? Kuudennessa luvussa analysoin haastateltavien puheesta esiin nousutta juuriin ja kotiseutuun liittyvää teemaa. Miten kiintymys kotiseutuun vaikuttaa nuorten aikuisten asuinpaikkavalintoihin? Voiko kolmekymppinen elimäkeläinen pitää itseään karjalaisena? Seitsemännessä luvussa käsittelen aineiston kolmatta tärkeää teemaa, muuttamista koskevia yhteisön odotuksia. Millaiset ihmiset haastateltavien mukaan lähtevät, jäävät tai palaavat Elimäelle asumaan? Samalla selvitän, millaisia tilaan kytkeytyneitä kulttuurisia rakenteita näistä haastatteluvastauksista paljastuu.

Kahdeksannessa eli viimeisessä luvussa esitän kootusti tutkimukseni tulokset ja pohdin lyhyesti niiden merkitystä. Tutkimusraportin liiteosasta löytyy haastattelurunko, haastattelukatkelmissa käyttämäni litteraation selitteet, lista analyysin ensivaiheen teemoista sekä haastateltaville jaettu tutkimusprojektista kertova esite.

2. MAASEUDUN MUUTOS JA MUUTTOLIIKE

Tutkimuskysymykseni teoreettiseksi taustaksi on ensin tarkasteltava sitä, mikä maaseutu on. Maaseutu ei ole kaikkialla Suomessa samanlaista, joten maalla asumisen ehdotkin vaihtelevat alueittain. Tämä luonnollisesti vaikuttaa muuttoliikkeeseen. Esittelen ensin muutamia maaseudun määritelmiä ja niistä käytyä keskustelua. Sen jälkeen siirryn tarkastelemaan maaseudun viimeaikaista rakennemuutosta ja alueiden erilaistumiskehitystä. Maaseudun määrittäminen on vaikeaa, ja yksi syy määrittämisen vaikeuteen on erilaisten maaseutujen moninaisuus. Kuitenkin kun tutkii jotakin paikkaa tai aluetta, kuten tässä tutkimuksessa tutkin Elimäkeä, täytyy huomioida etteivät kaikki paikat ole rakenteeltaan samanlaisia. Tutkimuskohde täytyy voida sijoittaa jotenkin tähän erilaisten alueiden matriisiin: millä rakenteellisilla ehdoilla juuri tässä paikassa eletään? Tämä on olennaista tutkimuksen tulosten kannalta, koska se antaa viitteitä myös siitä, mihin muihin alueisiin tuloksia voi yleistää.

Maaseutupaikkakunnan, kuten Elimäen, objektiiviset rakenteelliset ehdot muodostavat pohjan, joka ohjaa sen asukkaiden toimintaa. Paikat ja paikkakunnat eivät kuitenkaan ole ihmisistä irrallisia, vaan niiden merkitys muotoutuu sosiaalisen interaktion kautta. Näkemys maaseudun kunnasta tilana, paikkana, jonka merkitys muotoutuu sosiaalisen interaktion kautta, on koko tämän tutkimuksen keskeinen ohjain. Kun paikat eivät ole ihmisistä irrallisia objektiivisia totuuksia vaan inhimillisen merkityksenannon tuloksia, on paikoilla vaikutuksensa myös muuttoliikkeeseen. Tämän luvun toisessa alaluvussa esittelen ihmismaantieteen paikkaan liittyvää keskustelua.

Luvun kolmannessa alaluvussa esittelen maaseudun asukkaita ja muuttoliikettä koskevaa aiempaa tutkimusta. Maaseudun nuoria aikuisia on tutkittu varsin vähän, joten tarkastelen tässä enimmäkseen maaseudun nuoria koskevaa tutkimusta. Tavoitteenani on selvittää, millaisia tutkimuksia tällä teoreettisella kentällä on tähän

mennessä toteutettu, ja miten näiden tutkimusten tulokset auttavat ratkaisemaan käsillä olevan tutkimusongelman.

2.1. Miten maaseudun voi määrittää?

Käsite maaseutu viittaa eri maissa hyvin erityyppisiin alueisiin. Tästä johtuen myös kansainväliset maaseutuun liittyvät vertailut ovat vaikeita (Katajamäki 1995, 14). Suomalaisenkin maaseudun määrittelemisestä käydään keskustelua, eikä yhdestä, yleisesti hyväksytystä maaseudun määrittelytavasta ei ole päästy yhteisymmärrykseen. Koska Suomi on hyvin harvaanasuttu ja siten maaseutuvaltainen maa, ei mitään yleiseurooppalaista maaseudun määritelmää voi soveltaa suoraan (Rosenqvist 1996, 71). Esittelen tässä nyt muutamia tapoja, joilla suomalaista maaseutua on pyritty määrittämään.

Tilastokeskus käyttää maaseudun määrittelemiseen virallista taajamaluokitusta, johon kuuluvat yli 200 asukkaan taajamat joissa rakennusten välinen etäisyys on yleensä enimmillään 200 metriä. Tässä luokituksessa maaseutua on siis taajamien ulkopuolinen haja-asutusalue. (Hyyryläinen & Widbom 1999, 50) Tällainen rajausta on yksinkertainen ja hyvin helppokäyttöinen, mutta toisaalta se kategorisoi kaikki taajamat, niin suuret kaupunkialueet kuin maaseudun kirkonkylätkin, samaan luokkaan. Sinänsä pienen kunnan keskustaajaman voisi katsoa kuuluvan maaseutuun siinä missä sitä ympäröivän haja-asutusalueenkin.

Maaseutupolitiikan alueellista kohdistamista varten on kehitelty alueluokitus, joka jakaa maaseudun kolmeen osaan. Tämän maaseudun kolmijakomallin ovat alun perin kehittäneet Reijo Keränen, Pentti Malinen, Heikki Keränen ja Tiina Heiskanen (1993). Heikki Keränen työtovereineen on tehnyt malliin tarkistuksia vuonna 2000 (Keränen et al. 2000). Alueluokituksen perustana on käytetty mm. aluerakenteeseen, elinkeinoihin ja maaseudun kehitysongelmiin liittyviä tilastomuuttujia (Keränen et al. 2000).

Tässä maaseudun kolmijakomallisissa maaseutua on kaikki kaupunkien ulkopuolinen alue. Maaseutu jaetaan kolmeen eri tyyppiin, joita ovat kaupunkien läheinen maaseutu, ydinmaaseutu ja harvaan asuttu maaseutu. Kaupunkien läheinen maaseutu sijaitsee

suurten kaupunkikeskusten tuntumassa. Kaupunkien läheinen maaseutu on muuttovoittoaluetta, ja sieltä käydään yleisesti töissä kaupungissa. Ydinmaaseutu on elinkeinotoiminnaltaan joko vahvaa perinteisten maaseutuelinkeinojen aluetta tai toiminnoiltaan monipuolistunutta maaseutua. Maatalous on Suomessa keskittynyt nimenomaan ydinmaaseudulle: vuonna 1998 kaikista aktiivimaatiloista yli puolet sijaitsi ydinmaaseudulla. Vaikka suuret keskuksset ovat etäällä ydinmaaseudusta, on matka keskikokoisiin keskuksiin kohtuullinen. Lisäksi alueella on voimakkaita kuntakeskuksia ja kyliä. Ydinmaaseutu luonnehditaan maaseudun kolmijakomallissa selvästi muuttotappiosta kärsiväksi alueeksi. Harvaan asuttu maaseutu on sijainniltaan kaikkein syrjäisintä. Pitkät etäisyydet keskuksiin eivät mahdollista työssäkäyntiä kaupungeissa. Elinkeinorakenne on yksipuolinen ja työttömyysaste korkea. Muuttotappio on korkein juuri harvaanasutulla maaseudulla. (Keränen et al. 2000, 7, 44-52)

Maaseutupolitiikan kolmijaossa käytetään yksikkönä kokonaista kuntaa, mikä tuottaa ongelmia varsinkin alueeltaan laajojen kuntien kohdalla. Tämä käy selkeästi ilmi mallia kritisoineiden Torsti Hyyryläisen ja Timo Widbomin artikkelin (1999) esimerkistä, jossa kuvataan Etelä-Savoa maaseutupolitiikan kolmijaon mukaan. Tämän luokituksen mukaan Etelä-Savossa on vain yksi kaupunki, Pieksämäki, kun Mikkeli ja Savonlinna määritellään kaupunkien läheiseksi maaseudeksi (Hyyryläinen & Widbom 1999, 51). Sekä Savonlinnaan että Mikkeliiin kuuluu hyvin kaupunkimaisen keskustan lisäksi laajat alueet maaseutua. Kuntajakoa noudattelevien luokitusten ongelma on siis siinä, että aika harvat kunnat kokonaisuudessaan kuuluvat selkeästi johonkin kategoriaan. Useissa kunnissa on sekä maaseutumaisia että kaupunkimaisia alueita, joten täsmällisemmän maaseuturajauksen saamiseksi kunta olisi pilkottava pienempiin osiin (Rouhiainen 2000, 11).

Näiden kahden edellä esitellyn luokitusmallin lisäksi Hyyryläinen ja Widbom ovat kehittäneet kolmannen mallin, jossa alue jaetaan korkeamman ja alhaisemman väentihyden vaikutusalueisiin paikkatietoaineiston avulla. Korkeamman väentihyden vaikutusalue muodostuu yhtenäisistä keskustaaajama-alueista, joissa väentiheys vähintään yhdessä neliökilometriruudussa ylittää 1200 asukasta. Lisäksi näistä taajamista kymmenen kilometrin säteellä olevat vyöhykkeet lasketaan mukaan

korkeamman väentihyden alueeseen. Alhaisemman väentihyden alue eli maaseutu muodostuu näiden alueiden ulkopuolelle jäävästä alueesta. (Hyyryläinen & Widbom 1999, 50) Tällä jaottelulla saadaan varsin tarkasti piirrettyä maaseudun ja kaupungin välistä rajaa, jos pelkkä erilainen väentiheys nähdään riittäväksi tavaksi määrittää maaseutu ja kaupunki. Väentihyteen perustuva luokittelu jättää kuitenkin kokonaan huomiotta sen, että maaseutu on eri alueilla erilaista. Toinen heikkous tässä mallissa on sen vaikeakäyttöisyys, kun tällaisen neliökilometreihin perustuvan luokittelun soveltamiseen tarvitaan välttämättä paikkatietojärjestelmä.

Hannu Katajamäen mukaan maaseutu ei kuitenkaan ole yksi, vaan pikemminkin monien maaseutujen mosaiikki. Tämä tulee hyvin esiin maaseutua määriteltäessä. Määritelmiä kehiteltäessä pitää muistaa myös, etteivät ne voi olla pysyviä. Yhteiskunnan muuttuessa myös maaseudun määritelmät ja rajauksien perusteet muuttuvat. Maaseutu ei ole yli ajan pysyvä, vaan muutoksessa oleva alue, joka on kytköksissä niin kansallisiin kuin kansainvälisiin kehityskulkuihin. (Katajamäki 1995, 14)

Maaseutu ja kaupunki ovat abstraktioita, ne muodostavat jatkumon jonka ääripäinä ovat syrjäseutujen haja-asutusalueet ja suurten kaupunkien keskustat, huomauttaa Olli Rosenqvist. Hän muistuttaa myös, ettei maaseutu ole itsenäinen, funktionaalinen kokonaisuus, vaan tiiviisti kytköksissä kaupunkiin. Maaseudun ja kaupungin välinen vuorovaikutus on pikemminkin lisääntymässä kuin vähenemässä, ja myös kuntien sisäinen taajamien ja haja-asutusalueen välinen vuorovaikutus on olennaista maaseudun toiminnan kannalta. (Rosenqvist 1996, 72, 74)

Maaseutualueiden erilaistuminen

Maaseutu ei siis ole kaikkialla samanlaista, ja erilaisilla maaseuduilla on erilaiset kehityksen eväät. Kun maaseudun merkitys tuotantoalueena on vähentynyt ja asuinalueena kasvanut, ovat sopivan työssäkäyntimatkan päässä kaupungista sijaitsevat alueet paremmassa asemassa kuin syrjäisemmät seudut. Kylän tulevaisuuden kannalta entistä tärkeämpää on se, millainen se on asuinympäristönä: jos kylän maisemassa tai ilmapiirissä on jotakin kiehtovaa, se pitää paremmin vanhat asukkaansa ja saattaa

houkutella jopa uusia. Kun erilaisilla maaseutualueilla on erilaiset mahdollisuudet selvittää muutoksista, tulee maaseudun sisäinen erilaistuminen entisestään voimistumaan. (Oksa & Rannikko 1995, 3)

Viimeaikaiset tutkimukset (Heikkilä et al. 2002, Kainulainen et al. 2001, Siirilä et al. 1999) ovat osoittaneet, että hyvinvoinnin jakautumisessa on yhä suurempia alueellisia eroja. Sakari Kainulaisen ja hänen työtovereidensa tutkimus osoittaa maaseudun olevan eriytyvässä kahteen osaan, joista toinen puoli menestyy ja toinen kahlaa ongelmissa. Maaseutumainen kunta, joka sijaitsee lähellä suurta kaupunkia, menestyy sekä materiaalisen elintason korkeudella että psykososiaalisten ongelmien alhaisuudella mitattuna. Kasvukeskuksista kauimpana sijaitsevat harvaanasutut maaseutukunnat kärsivät alhaisesta elintasosta ja yleisistä psykososiaalisista ongelmista. (Kainulainen et al. 2001, 77)

Seppo Siirilän, Ville Viljasen ja Jussi Jousmäen selvityksen mukaan hyväosaisuus keskittyy alueellisesti tiiviinä ryppäinä suurten keskusten, esikaupunkikuntien ja teollisuuskeskusten tuntumaan. Hyvinvointi on selkeästi sidoksissa keskus-periferia – ulottuvuuteen. Myönteisintä hyvinvoinnin kehitystä he näkevät tapahtuneen 1980-luvun jälkeen maaseudun pendelikunnissa. Ne muistuttavatkin nykyisin rakenteeltaan ja luonteeltaan esikaupunkikuntia. (Siirilä et al. 1999, 50-51)

Myös 1990-luvun alun lama koetteli eri alueita eri tavoin. Suomen työpaikoista hävisi lamavuosina 1990-1993 lähes viidennes. Vaikka työpaikat vähenivätkin kaikenkertymissä kunnissa eli sekä harvaan asutulla maaseudulla, ydinmaaseudulla, kaupunkien läheisellä maaseudulla että kaupungeissakin, kasvu työpaikkojen määrissä on ollut sen jälkeen epätasaista. Valtaosa uusista työpaikoista vuosina 1994-1999 syntyi kaupunkiin ja kaupunkien läheiselle maaseudulle. Ydinmaaseudun työpaikkatilanne on korjaantunut hitaasti, mutta harvaan asutulla maaseudulla tilanne on korkeintaan pysynyt ennallaan, ajoittain jopa heikentynyt. Maaseutu on siis jäänyt paitsi uusista työpaikoista. (Palttila & Niemi 2003, 12-13)

Maaseudun perinteisen työllistäjän, alkutuotannon (maatalous, metsätalous, kalatalous), työpaikkojen väheneminen jatkui koko 1990-luvun ajan. Vuoden 1990

lopulla alkutuotannossa oli noin 196 000 työpaikkaa, vuoden 1999 lopulla niitä oli enää 115 000. (Palttila & Niemi 2003, 13) Lasku on huima, ja on vaikeaa uskoa että tilanne palautuisi enää 1990-luvun alun tasolle. Maaseudun asukkaiden on jatkossa löydettävä työnsä muista elinkeinoista, joko maaseudulta tai kaupungeista.

Tärkein elinkeino maaseudulla on nykyisin pendelöinti eli kaupungeissa työssäkäynti. Myös eläkeläisten osuus maaseudun asukkaista on melko suuri. Maaseutu on yhä enenevässä määrin vain asumismaaseutua, ei enää elinkeinomaaseutua. (Oksa & Rannikko 1995, 3) Tiina Konttajärven pitkän matkan työssäkäyntiä selvittäneen tutkimuksen mukaan maaseudulla asuminen on kaupunkiin pendelöijille elämäntapaan liittyvä valinta, jossa ihmiset pyrkivät toteuttamaan heille tärkeitä asioita, siis maaseudulla asumista, annetuissa rakenteellisissa ehdoissa. Konttajärven mukaan maaseudun pendelöinti on yksilötasoista toimintaa, johon vaikuttavat alueelliset rakenne-ehdot ja yksilöiden omat sitoumukset, merkityksenannot ja arvot. Suhde yksilöiden ja aluerakenteen välillä on dynaaminen, samalla kun rakenne ohjaa yksilön valinnan mahdollisuuksia, vaikuttaa yksilö toiminnallaan myös rakenteeseen. Maaseutu kehittyy elinkeinomaaseudusta kohti asumismaaseutua, ja samalla maaseudun asukkaat tyytyvät yhä useammin hakemaan toimeentulonsa lähitaajamista ja kaupungeista. Konttajärven mukaan maaseudulla asuminen on kuitenkin ollut ja tulee aina olemaankin tietoinen elämäntapaan liittyvä valinta osalle ihmisistä, riippumatta siitä millaiset toimeentulomahdollisuudet maaseutu pystyy tarjoamaan.

2.2. Paikka inhimillisen merkityksenannon tuloksena

Maaseutu tilana on kuitenkin muutakin kuin maantieteellinen sijainti, tietty väestötiheys tai elinkeinorakenne. Sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät vaikuttavat paljon ihmisten käsityksiin paikoista ja tätä kautta heidän päätöksiinsä lähteä, jäädä tai palata. Ihmismaantieteen näkökulman mukaan paikat eivät ole ihmisistä irrallisia, vaan niiden merkitys muotoutuu sosiaalisen interaktion kautta.

Pauli Tapani Karjalainen määrittelee paikan ympäristöön projisoimiemme suhteiden merkitykselliseksi kokonaisuudeksi. Karjalaisen mukaan olennaista on, mitä paikat

ovat elettyinä sijainteina, sisäistyneenä kuulumisena johonkin paikkaan, tai esimerkiksi pakottavana haluna olla jossakin muualla kuin missä on. Paikka ei siis ole objektiivinen tosiasia, vaan inhimillisen tulkinnan ja merkityksenannon tulos. Ihminen inhimillistää jatkuvasti ympäristöään, vetää sinänsä neutraalin ympäristön erityiseen merkityssuhteeseen itseään lähelle ja näin tekee siitä paikan. Paikkojen spesifi merkitys syntyy elämäntilanteissa. (Karjalainen 1997, 230-231)

Doreen Massey'n mukaan paikka muodostuu tietyistä yhdistelmästä sosiaalisia suhteita, jotka ovat interaktiossa tietyssä sijainnissa. Paikka ei Massey'n määritelmän mukaan ole välttämättä alue joidenkin tiettyjen rajojen sisällä. Kunkin paikan erityisyys syntyy vasta paikan suhteissa muihin paikkoihin, se ei siis ole mitenkään sitoutunut paikan "sisälle" eikä se esimerkiksi juonnu paikan historiasta. (Massey 1994, 156, 168)

Massey'n luoma paikan käsite on luonteeltaan progressiivinen. Jos paikka voidaan käsitteellistää sen yhteen sitoman sosiaalisen interaktion kautta, on myös niin että nämä interaktiot eivät ole liikkumattomia vaan ennemminkin prosesseja. Tämä tarkoittaa myös sitä, että paikan erityisyyttä luodaan jatkuvasti uudelleen. Massey'n mukaan paikoilla ei ole yksinkertaisia, uniikkeja identiteettejä, vaan ne ovat täynnä sisäisiä konflikteja. (Massey 1994, 154-155)

Tilallisuudella eli spatiaalisuudella on keskeinen rooli erilaisten sosiaalisten, poliittisten ja kulttuuristen yhteyksien ja erojen, sekä niihin liittyvien merkitysten tuottamisessa, toteaa Anssi Paasi. Spatiaalisuuden merkitys ei kuitenkaan ole suoraan kausaalinen, vaan ennemminkin välittävä ja kontekstuaalinen. Tila on sosiaalisesti ja kulttuurisesti rakentuva ilmiö, joka samanaikaisesti myös rakentaa sosiaalista ja kulttuurista todellisuutta. Alue tai tila ei siis tuota sosiaalisia ja kulttuurisia luokitteluja ja representaatioita, mutta on kuitenkin hyvin oleellinen osa niiden syntyä ja sisältöä. (Paasi 1998, 222-223)

Paikoissa on siis sekä pysyvyyttä että jatkuvaa muutosta. Tila vaikuttaa sosiaalisiin ja kulttuurisiin rakenteisiin, jotka puolestaan vaikuttavat takaisin tilaan. Prosessin myötä kehityssuunta voimistaa itseään ja syntyy eräänlaista jatkuvuutta. Toisaalta paikan

erityisyys luodaan aina uudelleen ja uudelleen, ja tähän prosessiin vaikuttavat sisäisten ristiriitojen lisäksi myös paikan suhteet muihin paikkoihin.

Miten sitten Elimäkeä pitäisi tarkastella maaseutuna, paikkana? Elimäkeä ei minusta voi tarkastella pelkkänä neliökilometriruutuun leikattavissa olevana alustana, jonka päällä ihmiset liikkuvat ja muuttavat ruudusta toiseen. Toisaalta Elimäki ei voi olla pelkkiä elettyjä sijainteja tai interaktioprosessejakaan, kokonaan irrallaan fyysisestä sijainnistaan ja sen antamista rakenteellisista ehdoista. Elimäki on inhimillisen merkityksenannon tulos, joka tuotetaan jokapäiväisessä sosiaalisessa interaktiossa. Sillä, millaiseksi Elimäki tuotetaan, on paljonkin merkitystä nuorten aikuisten valitessa asuinpaikkojaan. Käsitykset siitä, millainen Elimäki on ja kenelle se sopii, ohjaavat osaltaan näitä valintoja. Rakenteelliset ehdot ovat kuitenkin keskeisessä asemassa tässä tuottamisprosessissa. Elimäen maantieteellinen sijainti Kymenlaaksossa lähellä useita aluekeskuksia, alueen työmarkkinat ja taloudelliset mahdollisuudet, tai esimerkiksi sopivien asuntojen tarjonta vaikuttavat paljonkin siihen, millaiseksi tämä paikka sosiaalisessa interaktiossa tuotetaan. Lisäksi Elimäen tai oman kotikylän erityisyys syntyy vasta niiden suhteissa muihin paikkoihin, vertailun kautta. Muutonäkökulmasta katsottuna se syntyy myös vertailussa muihin mahdollisiin asuinpaikkoihin. Nykyisten muuttovirtojen aikana maaseutukunnan vertailukumppaneina on useimmiten erilaisia kaupunkeja.

2.3. Maaseudun muuttoliike ja nuoret tutkimuksen kohteina

Maaseudun nuoria aikuisia on tutkittu varsin vähän, sen sijaan maaseudun nuoria on tutkittu viime vuosina Suomessa ahkerasti. Esimerkiksi Merja Paunikallio (1997, 1998, 2001 ja 2003), Anne Soininen (1997 ja 1998) ja Tarja Toivonen (2002) ovat tutkineet maaseudun nuoria ja heidän suhtautumistaan maalta kaupunkiin muuttoon selvittääkseen, viihtyvätkö nuoret maaseudulla ja ovatko he aikeissa jäädä sinne asumaan. Vesa Rouhiainen (2000) on tehnyt tutkimusmatkan maaseudun nuorten miesten maailmaan ja Toivo Muilu (2000 ja 2001) on tutkinut suomussalmelaisten nuorten syrjäytymisriskiä ja työllisyyspolitiikkaa eurooppalaisessa vertailututkimuksessa. Nämä tutkimukset eivät kuitenkaan pureudu siihen seikkaan,

että se, millaiseksi jokin paikka – tässä siis maaseutu – tuotetaan, vaikuttaa myös sen muuttoliikkeeseen. Tästä syystä niiden anti tässä käsittelemälleni tutkimusongelmalle on vähäinen, joten en esittelen niitä laajemmin. Sen sijaan esittelen seuraavaksi muutamia tutkimuksia, joissa on jollakin tapaa pureuduttu pohtimaan sitä, miten tila sosiaalisesti ja kulttuurisesti rakentuvana vaikuttaa myös muuttoliikkeeseen.

Lähtemisen mykkä pakko vai vapaus jäädä maalle?

Iiris Mäntykorven mukaan asuinpaikka ja sen kulttuuri vaikuttavat siihen, millaisiksi nuorten käsitykset itsestään ja ympäristöstään muodostuvat. Nämä käsitykset, niin tiedostetut kuin tiedostamattomatkin, ovat osa kulttuurista identiteettiä, joka sisältää myös näkemyksiä tulevaisuudesta ja siitä mitä väyliä aikuisuuteen on. Maalta muutetaan peruskoulun tai lukion jälkeen muualle opiskelemaan. Tietoisuus edessä olevasta muutosta vaikuttaa sekä maalle jääviin että sieltä pois muuttaviin nuoriin, ja siihen miten heihin suhtaudutaan asuinympäristössä. (Mäntykorpi 1986, 2,5)

Mäntykorpi tutki 1980-luvun puolivälissä maaseudun nuorten uravalinnan yhteyksiä heidän asuinyhteisönsä kulttuuriin ja rakenteisiin Perhonjokilaaksossa, Keski-Pohjanmaalla (Mäntykorpi 1986). Tavoitteena oli selvittää maaseudun nuorten tulevaisuudenkäsityksiä kulttuurista taustaa vasten. ”Suuri muutto” maaseudulta kaupunkiin 1960-70 -luvuilla muokkasi voimakkaasti maaseudun yhteisöjen rakenteita ja kulttuuria, ja muutoksiin sopeuduttiin kunnolla vasta 1980-luvulle tultaessa. Maaseutukuntien tulevaisuus näytti tutkimuksen tekohetkellä vaihteeksi paremmalta, elinolot ja palvelutaso olivat kohonneet ja paluumuutto nostatti toiveita. (Mäntykorpi 1986, 2)

Mäntykorpi haastatteli yhteensä 71 peruskoulun ja lukion oppilasta Halsualla, Vetelissä, Perhossa ja Kaustisilla. Hän analysoi aineistoa kulttuurintutkimuksellisin ottein, ja päätyi analyysissään kolmeen ideaalityyppiin, jotka kuvaavat nuorten tapoja hahmottaa tulevaisuuttaan. Ensimmäinen tyyppi on Tilanjatkajat/perinteen jatkajat. Nämä ovat poikia, jotka peruskoulun suorittuaan aikoivat jäädä kotiin ja ryhtyä aikanaan isännäksi kotitalalle. Tilanjatkajien kulttuuri-identiteetti on selkeän

maalainen, ero kaupunkilaiseen on siinä selvä. Maaseudun he toivovat pysyvän ennallaan. (1986, 11, 57-58)

Toista tyyppiä Mäntykorpi kutsuu nimellä Opiskeluun satsaajat/suoritusyhteiskuntaan samaistuneet. Tämän tyyppin edustajat ovat tyyppillisimmin tyttöjä, jotka orientoituvat koulutukseen ja kaupunkiin muuttoon. Heille muutto kaupunkiin esiintyy ”hiljaisena pakkona”, koska muuta arvostettua vaihtoehtoa ei maalaisyhteisössä ole naiselle tarjolla. He luovat itselleen kulttuurista identiteettiä, jolle maaltamuutto olisi mahdollisimman luonnollinen ja kivuton tapahtuma. Opiskeluun satsaajien kokema muuttopakko liittyy keskeisimmin riippumattomuutta korostavaan naisihanteeseen, joka edellyttää arvostetulta naiselta muuta työtä ja ammattia kuin mitä maaseudulla on tarjolla. Kaupunkiin nuoren naisen oletetaan jäävän, sillä maaseutua ei pidetä itsenäiselle naiselle sopivana asuinpaikkana. Maalle jäämistä ei pidetä avoimena olevana aikuistumisväylänä. (mt., 58-60)

Kolmas tyyppi on Underground-suuntaus/modernin maalaiskulttuurin kehittäjät. Tämä tyyppi on Mäntykorven mukaan syntynyt vasta 1980-luvulla ja erityisesti lukiolaispoikien joukossa. Underground on nuorten itsensä antama nimi tälle suuntaukselle. Tämän tyyppin tulevaisuudenkäsitykset pohjautuvat maaseudun kehittymisen mahdollistamaan ”vapauten jäädä maaseudulle”. Modernin maalaiskulttuurin kehittäjät torjuvat koulutusoptimismin ja tähtäävät usein ammatillisiin tutkintoihin. ”Vapaus jäädä maaseudulle” perustuu uskoon siitä että työmahdollisuuksia voi löytyä kotiseudultakin. Modernin maalaiskulttuurin kehittäjät arvostavat ”tavallista elämää” ihanteena, jota edustavat ammattikoulun käyneet kaverit ja nuoret isännät. Underground-suuntautuneet kehittävät tietoisuutta torjumaan niitä syitä, jotka pakottaisivat muuttamaan muualle: he kieltävät pitkän korkeakoulutuksen statuksen eivätkä tavoittele suuria tuloja. He eivät usko ”omaan alaan” vaan pitävät mahdollisena kyllästyä töihin kaikissa ammateissa. Underground-suuntauksessa käsitys maalaisista jotenkin ”juntteina” nostetaan ironisoiden itsetiedostuksen lähteeksi. ”Junttiliike” pyrkii kehittämään modernia maalaista elämäntapaa kaupunkilaisten arvojen sijaan. (mt., 60-61, 63)

Monet Mäntykorven haastattelemista tytöistä kokivat ympäristön painostavan nuoria kilpailemaan korkeista jatkokoulutuspaikoista ja pyrkimään hyväpalkkaiseen työhön ja sitä kautta arvostettuun asemaan. Menestykseäs elämä on mahdollista vain muualla, ”maailmalla”. Samaan ajattelumalliin kuuluu, ettei takaisin kotiin voi palata, kun maailmalle kerran on lähdetty. Palaaminen on ehkä mahdollista perheen tai puolison kanssa, mutta yksin takaisin palaaminen tulkittaisiin kotipaikkakunnalla ”maailmalla” epäonnistumiseksi. Ristiriitaista tässä on se, että monet nuorista pitivät kotiseudustaan ja näkivät sen ihanteellisena asuinympäristönä. Tästä huolimatta he kokivat pois lähtemisen ”pakkona”. (mt., 39-41)

Mäntykorven mukaan kaikki ryhmät kokevat varmasti aikuistumisen myötä konflikteja ja ristiriitoja identiteetissään. Tilanjatkajat saattavat iän karttumisen myötä siirtyä Undergroundiin, Opiskeluun satsaajat joutuvat repimään itsestään pois sen osan identiteettiään, joka liittyy maalaisuuteen. (mt., 65) Toisaalta pois lähteneet saattavat palata takaisin, ja kotiseudulle jääneet päättää myöhemmin lähteä kuitenkin. Nämä palaamiset ja lähtemiset pakottavat myös uudelleen arvioimaan omaa identiteettiä.

Iiris Mäntykorven tutkimuksellaan aloittamaa kiinnostavaa keskustelua ei ole jatkettu kovin ahkerasti. Merja Paunikallio (1997) vertaa oman maaseudun nuorten maaseutunäkemyksiä käsittelevän tutkimuksensa tuloksia Mäntykorven tutkimustuloksiin, ja toteaa että vapautta jäädä maaseudulle korostava Underground-suuntaus on voimistunut. Paunikallion mukaan monet nuoret kokevat maaseudun ja sinne jäämisen hyvänä vaihtoehtona. Nuorilla on positiivinen maalaisidentiteetti. Nuoret arvostavat ammattikoulutusta ja he etsivät uusia keinoja järjestää itselleen työtä ja asuinpaikka maaseudulta. (Paunikallio 1997, 120)

Marja Holmila (2001) on tutkinut pienen eteläsuomalaisen kylän paikallisyhteisöä ”epäjatkuvuuden riskin” ja ”vaarallisen” käsitteen näkökulmasta. Aineistonsa hän keräsi kenttätöinä haastatellen ja havainnoiden vuosina 1978 ja 1996. Holmilan tutkimuksessa on kiinnostava kuvaus kyläyhteisön suhtautumisesta siihen ennen kuuluneisiin nuoriin, jotka ovat jo muuttaneet pois. Kylästä lähetettiin lahjakkaat nuoret kaupunkiin opiskelemaan paremman elämän toivossa. Holmila kuvaa, miten nuorten menestystä ”maailmalla” seurataan kotikylässä, ja miten kylä kadehtii heitä tai

kokee nuoren menestyksen osin myös omaksi ansiokseen. Jos nuori on kaupungissa onnistunut pääsemään yliopistoon asti, ei kylässä missään tapauksessa enää odoteta hänen palaavan takaisin. Palaaminen kotikylään muuten kuin vain lomailemaan tulkitaan pian epäonnistumiseksi. Holmilan haastattelema nuori nainen kertoo takaisin kotikyläänsä muutettuaan kokeneensa kyläläisten epäluuloja ja melkein vihaakin:

Täällä on pitkään kannustettu, että opiskelisi, ja on arvostettua, että lähdetään kouluun, ja ehkä just se sitten, kun on lähtenyt kouluun ja sitten tulee takaisin, ajatellaan, että miten se on mahdollista; käynyt koulujakin ja tulee takaisin, se on outoa. (Holmilan haastattelut vuonna 1996) (mt., 99)

Tämä Holmilan havainto vahvistaa miltei sanasta sanaan Mäntykorven käsityksen lähtemisen ”pakosta”. Maaseutukylä lähettää nuorensa pois siinä uskossa, että hyvää elämää ei ole mahdollista saavuttaa kotiseudulla, huolimatta siitä mitä nuoret asiasta itse ajattelevat. Nuori, koulutettu aikuinen maaseudulla on jotenkin ”outo”.

Naiset ja miehet maaseudulla

Sosiaalisten jakojen vaikutusta naisten ja miesten päätöksiin muuttamisesta tai kotiseudulle jäämisestä ovat tutkineet Margareta Dahlström (1996) norjalaisella syrjäseudulla ja Maarit Sireni (2000) pohjoiskarjalaisessa pikkukunnassa. Molemmat ovat tutkimuksissaan päätyneet siihen, että syrjäinen maaseutu tarjoaa nuorille naisille ja miehille erilaiset mahdollisuudet. Dahlströmin mukaan syrjäseudun kylät ovat sukupuolittuneet miehisiksi tiloiksi, joissa ei ole kulttuurisesti tilaa eikä sopivia työmahdollisuuksia nuorille naisille. Nuorten naisten muuttovirta maaseudulta pois ei ole pelkkien kaupungin vetotekijöiden aikaansaamaa, vaan myös miehiseksi määrittynyt maaseutu työntää heitä pois. Nuoret naiset lähtevät kaupunkeihin opiskelemaan ja tähtäävät korkeaa koulutusta vaativaan hyvään uraan, nuoret miehet taas opiskelevat vähemmän ja suuntautuvat maaseudun perinteisiin ammatteihin. Nuoria naisia vaivaa sopivien roolimallien puute, kun mallia modernista ja itsenäisestä maaseudulla asuvasta naisesta on vaikea löytää syrjäseudulta. Myös media välittää nuorille kuvaa modernista ennen kaikkea urbaanina. Moderni elämä maaseudulla on hyvin harvoin näkyvillä tiedotusvälineissä. (Dahlström 1996, 262-270)

Myös Sirenin mukaan kotipaikka syrjäisellä maaseudulla näyttäytyy eri tavalla nuorille naisille ja miehille. Miehet tekevät ammatinvalintansa ja sen myötä asuinpaikkansa valinnan itsenäisesti, pelkästään oman kiinnostuksensa pohjalta, kun naisten valintoihin vaikuttavat puolison valinta ja perhesuhteet. Sirenin aineistossa useat naiset, jotka koulutuksensa puolesta olisivat voineet hakeutua töihin minne tahansa, asettuivat asumaan kotipaikkakunnalleen puolison tai perhesuhteiden vuoksi. Maatiloilla taas vanhemmat kohdistavat yleensä odotuksensa tilanpidon jatkamisesta poikiin. Tyttärien mahdollisuudet ovat koulutuksessa ja ammatin ja työpaikan hankinnassa joko kotipaikkakunnalta tai muualta. Työttömäksi kotipaikkakunnalle jääminen tai opintojen jälkeen palaaminen ei ole tytöille todellinen vaihtoehto, paitsi jos he löytävät itselleen puolison kotikunnastaan. (Sireni 2000, 48-52)

Dahlströmin ja Sirenin käsityksiä naisten ja miesten erilaisesta kulttuurisesta tilasta maaseudulla tukee myös Jo Littlen ja Patricia Austinin (1996) tutkimus ”maaseudun idyllin” naisista. Maaseudun elämä nähdään usein melko idyllisenä, siihen assosioidaan lämmin, kiinteä yhteisöelämä, aidot, perinteiset arvot, rehelliset ihmiset sekä kiireetön elämä. Little ja Austin tutkivat pienessä englantilaisessa East Harptreen kylässä, mitä mielikuva maaseudun idyllistä merkitsee maaseudulla asuville naisille ja miten se vaikuttaa heidän elämäänsä. Tutkimuksen mukaan perheen ja lasten etu ovat keskeisiä syitä asua tai muuttaa maalle. Lapsiperheellisyys antaa legitiimin syyn läsnäololle kylässä. Työpaikkojen ja palveluiden puute pakottaa naiset täysipäiväiseen äitiyteen, kun sopivia töitä koulutetuille naisille ei ole ja lasten päivä- tai iltapäivähoidon järjestäminen on vaikeaa. Maaseudun idyllin nainen onkin Littlen ja Austinin mukaan ensisijaisesti äiti tai vaimo, ei työurallaan menestyksekkäästi kiitävä uraohjus. (Little & Austin 1996, 102-110) Littlen ja Austinin tulokset nostavat esiin sen, miten maaseudun asukkaiden, tässä naisten, toimintaan vaikuttava toisaalta rakenteelliset ehdot (sopivien työpaikkojen puute), ja toisaalta sosiaaliset ja kulttuuriset mallit (idyllin nainen on ensisijaisesti äiti tai vaimo), jotka ovat sidoksissa niin tilaan kuin sen rakenteellisiin ehtoihinkin.

Paluumuuttajat ja juuret

Keijo Kantanen on 1980-luvun lopulla tutkinut paluumuuttoa kaupungista takaisin maaseudulle (Kantanen 1991). Kantasen kohdejoukko muodostui vuosina 1965-1986 Parikkalan seudulta pois muuttaneista. Tutkimuksessa käytettiin sekä kaupunkiin jääneiltä että takaisin kotiseudulle palanneilta kerättyä kyselyaineistoa ja palanneiden haastatteluja. Kantasen mukaan Parikkalan seudulle palanneiden paluumuuton subjektiivisissa motiiveissa keskeisellä sijalla olivat toimeentuloon liittyvät syyt. Kuitenkin verrattuna palaajien lähtömuuttoon, jonka syinä korostuivat miltei poikkeuksetta työhön ja toimeentuloon liittyvät syyt, liittyi paluumuuttoon huomattavasti enemmän ei-taloudellisia subjektiivisia motiiveja. Ei-taloudellisista motiiveista tärkeimpiä olivat asuinympäristöön, kotiseutukaipuuseen sekä perhe-, sukulais-, ja ystävyys-suhteisiin liittyvät syyt. (Kantanen 1991, 55)

Mikä pois muuttaneita vetää takaisin kotiseudulle? Kantasen tutkimuksen mukaan syiksi esiteltiin yleisimmin seuraavia: fyysinen ympäristö (luonto, maisema, asuinympäristö), sosiaalinen ympäristö (sukulaiset, tuttavat), elämäntapa (kiireettömyys, rauhallisuus, maalaisuus, elämänrytmi) sekä juuret (kotiseuturakkaus, lapsuusmuistot). Miehet korostivat enemmän ympäristöön liittyviä syitä naisten painottaessa sosiaalisia suhteita vetotekijöinä. Kantanen huomauttaa, että synnyinseudun sosiaalinen ja fyysinen ympäristö muodostavat keskeisen vetotekijän, jonka merkitystä paluumuuton aiheuttajana ei tulisi aliarvioida. (mt., 96,112)

Kantanen jakoi tutkimusjoukkonsa ”palaajiin” ja ”kaupunkilaisiin”. Palaajat olivat joko muuttaneet takaisin Parikkalan seudulle tai harkinneet sitä, kaupunkilaiset taas näkivät paluun kotiseudulle itselleen mahdottomana. Palaajat jäsensivät synnyinseutuaan lähes poikkeuksetta luonnon, juurien, ystävyys-, ja sukulaissuhteiden kautta. Kaupunkilaiset puolestaan korostivat nykyistä työpaikkaansa ja asuinseutuaan, heille paluu kotiseudulle merkitsisi toimeentulon ja urakehityksen menettämistä. (mt., 109) Palaajien ja kaupunkilaisten paluumuuttoa koskevien näkemysten erossa kertautuu tavallaan Oksan ja Rannikon (1995) jo edellä esittelemäni käsitys maaseudun muuttumisesta yhä enemmän pelkän asumisen alueeksi, kun elinkeinotoiminta valuu sieltä hiljalleen taajamiin. Palaajat ja kaupunkilaiset

toteuttavat tätä samaa kehitystä yksilötasolla, kun palaajille kotiseutu fyysisenä ja sosiaalisena ympäristönä ja kaupunkilaisille kaupunki taloudellisine mahdollisuuksineen on se tärkein kuhunkin paikkaan kiinnittävä asia.

Kuva maaseudun nuorista aikuisista aiempien tutkimusten pohjalta

Millaisia vihjeitä näistä esittelemistäni aiempien tutkimuksien tuloksista voi saada tämän tutkimuksen ongelman ratkaisuun? Nuorten päätöksiin lähteä tai jäädä kotiseudulle ei näytä vaikuttavan vain kaupunkien vetovoima. Myös maaseudun asuinyhteisön vallitsevalla kulttuurilla on merkitystä. Maaseutu osin työntää nuorensa, erityisesti nuoret naisensa, kaupunkiin siinä uskossa, että hyvää ja menestyksekkästä elämää ei ole mahdollista saavuttaa kotiseudulla. Maaseudulla ei ole kulttuurisesti tilaa itsenäiselle, koulutetulle (nuorelle) naiselle. Maaseudulle jääminen tai palaaminen on naiselle hyväksytty vaihtoehto vain, jos hänellä on puoliso tai perhe. Toisaalta näiden tutkimusten tulokset kertovat myös siitä, että vallitseva kulttuuri ei ole niin yhtenäinen, etteikö myös vastoin sen odotuksia voisi toimia. Modernia maalaiskulttuuria kehittävänsä. Underground-suuntaus on esimerkki lukiopojista, jotka hylkäävät kaupunkiin muuttamisen hiljaisen pakon ja kokevat maalle jäämisensä vapautena. Samoin vertailtaessa kaupunkiin jääneitä ja maalle palaajia tulee esiin, etteivät taloudelliset tai muut rakenteet määrää muuttoliikettä kokonaan. Olennaisinta on se, miten ja millaisten jäsenysten kautta yksilö tilannetta tulkitsee.

3. ELIMÄKI TUTKIMUSKUNTANA

Olen koonnut haastateltavani Elimäen kunnasta Kymenlaaksosta. Yhden kohdepaikkakunnan valitsemista puoltaa ensinnäkin se, että muuttopäätöksiin vaikuttavat sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät ovat kytkeytyneet myös tilaan. Yhdellä paikkakunnalla tilan yhteiskunnallisten ja taloudellisten rakenteiden vaikutusta näihin tekijöihin on helpompi selvittää. Lisäksi aineistonkeruun teknisen toteuttamisen kannalta vain yhden paikkakunnan valitseminen kohteeksi on helpompaa kuin aineiston kokoaminen useammalta paikkakunnalta. Sinänsä useammalta paikkakunnalta kerätyn aineiston kautta olisi voinut tutkia, onko eri alueiden välillä merkittäviä eroja. Tarvittaessa useammalta paikkakunnalta kerättyyn aineistoon olisi analyysissä voinut luoda vertailuasetelman, johon tässä ei nyt ole mahdollisuutta. Tämä olisi kutienkin vaatinut laajemman aineiston keräämistä.

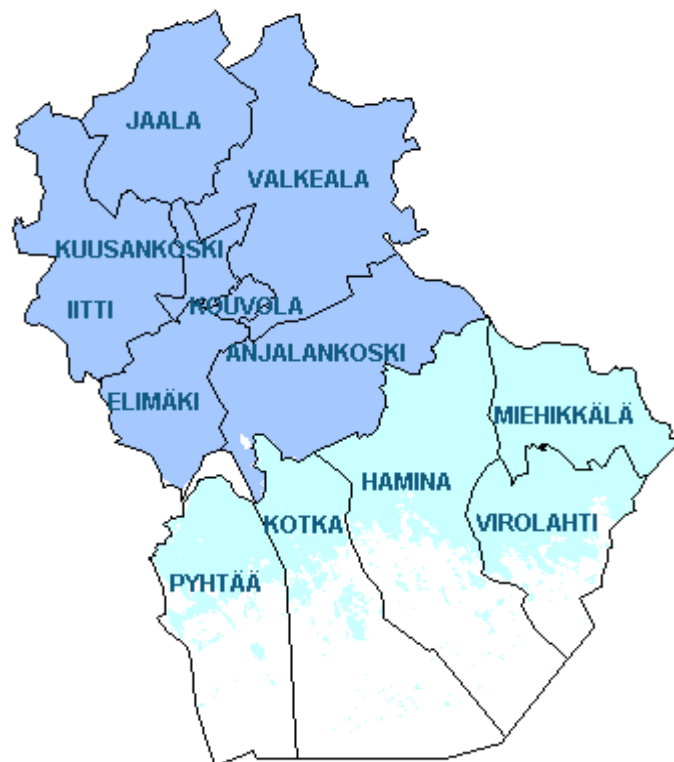
Valitsin juuri Elimäen tutkimuskohteekseni, koska Elimäki edustaa sitä menestyvämpää osaa maaseudusta, jonka asukkailla on kohtuulliset toimeentulon mahdollisuudet kotiseudullaan. Nuorten aikuisten kohdalla tämä tarkoittaa realistista mahdollisuutta valita asuinpaikakseen joko elimäkeläinen maaseutu tai kaupunki. Elimäen nettomuuttoluvut osoittavat melko tasaista asukasluvun kehitystä ja kuntalaisia asuu niin taajamissa kuin haja-asutusalueella pienissä kylissäkin. Elimäki on perinteistä maatalousaluetta, mutta sijaitsee perinteisen teollisuusseudun kyljessä.

Esittelen tämän luvun ensimmäisessä osassa lyhyesti sekä Kymenlaaksoa että Elimäkeä. Toisessa osassa pohdin, millaista maaseutua Elimäki edustaa. Tutkimusalueen tarjoamat rakenteelliset ehdot, kuten seudun elinkeinorakenne tai työpaikkojen tarjonta, vaikuttavat luonnollisesti nuorten aikuisten muuttopäätöksiin. Sen lisäksi niillä on tärkeä vaikutus siihen, millaiseksi kukin paikka – Elimäki tai jokin sen kylistä tai taajamista – sosiaalisessa interaktiossa tuotetaan.

3.1. Kymenlaakso ja Elimäki

Kymenlaakson maakuntaan kuuluu 12 kuntaa, joiden alueella asuu yhteensä on noin 186 000 asukasta. Kotka-Hamina –seutu ja Kouvolan seutu muodostavat maakunnan toiminnalliset keskuksat. Kymenlaakso on Suomen tiheimmin asuttuja alueita, ja se on kaupungistunut selvemmin kuin useimmat muut maakunnat. Etäisyydet keskusalueille ovat lyhyet joka puolelta maakuntaa. (Kymenlaakson maakunta 2004)

Kuva 2. Karttakuva Kymenlaakson maakunnasta. Tummemmalla taustalla merkityt kunnat kuuluvat Kouvolan seutuun, vaaleammalla taustalla merkityt Kotka-Haminan seutuun. Lähde: Kymenlaakson maakunta 2004.

Elimäen kunta sijaitsee valtatie kuuden varrella Kouvolan kupeessa. Maisemaa hallitsevat avarat, laajat peltoaukeat ja maalaistalot. Kunnassa on kaksi taajamaa, Elimäen kirkonkylä, joka on kunnan hallinnollinen keskus, sekä Korian taajama lähellä Kuusankosken rajaa. Haja-asutusalueella on lukuisa määrä kyliä. Asukkaita kunnassa on hiukan yli 8500, ja taajamissa heistä asuu 64 % (Elimäen kunta 2004). Elimäen naapurikuntia ovat Iitti, Kuusankoski, Valkeala, Anjalankoski, Ruotsinpyhtää ja Lapinjärvi. Lähimmät suuremmat kaupungit ovat Lahti ja Kotka, Helsinkiin on Elimäen kirkonkylältä matkaa noin 115 kilometriä.

Kymenlaaksolaista elinkeinoelämää hallitsee suurteollisuus: paperi-, sellu- ja niihin liittyvä metalliteollisuus ovat koko maakunnan talouden tukipilari. Kymenlaakson osuus koko Suomen paperi- ja selluteollisuuden tuotannosta ja viennistä on noin 20 prosentin tasolla (Kymenlaakson liitto 2004, 5). Tämä liittyy tietysti alueen talouden melko kiinteästi globaaliin talouteen, ja kansainvälisen talouden trendit välittyvät teollisuusyrityksien kautta myös kymenlaaksolaisiin pikkukaupunkeihin. Kymenlaakso sijoittuu maakunnista kärkipäähän laskettaessa kansantuotetta asukasta kohti (Kymenlaakson maakunta 2004).

1800-luvun lopulla alkanut teollistuminen ja rautateiden rakentaminen edistivät Kymenlaakson kehitystä, ja saivat yhdessä aikaan voimakkaan muuttoliikkeen alueelle (Kymenlaakson maakunta 2004). Teollinen perinne on osaltaan vaikuttanut alueen luonteen ja identiteetin kehittymiseen. Nopea teollistuminen siirsi Kymenlaakson maatalousyhteiskunnasta suoraan suurteollisuusyhteiskuntaan. Suuret teollisuusyritykset toivat Kymenlaaksoon vaurautta, mutta samalla teollisen pienyrittäjyyden kulttuuri jäi syntymättä, millä on vaikutuksensa myös nykypäivän yrittäjyysilmastoon. (Hietala 1987)

Elimäki on perinteistä maatalousaluetta, mistä kertovat jo alueen vanhat kartanot ja laajat peltomaisemat. Maakuntatasolla tarkasteltuna Elimäki on ollut hyvin maatalousvaltaista aluetta, Kymenlaakson peltomaa on poikkeuksellisen keskittynyttä juuri sinne (Mannonen 1992, 87). Rakennemuutos on Elimäellä ollut jonkin verran hitaampaa kuin valtakunnallisesti. Elimäen teollisuus on varsin nuorta, vaikka muu

Kymenlaakso teollistui hyvin varhain. (Oksanen 1985, 649-650) Maatalous on säilyttänyt asemansa elinkeinona osin siksi, että Elimäen sijainti lähellä alueellisia keskuksia on mahdollistanut tilanhoidon ulkopuolisten lisätöiden tekemisen (Heikkilä 2004). Maatalouden merkitys elinkeinona on kuitenkin Elimäelläkin pienentynyt samalla kun palvelualan merkitys työllistäjänä on kasvanut, kuten seuraavasta taulukosta 1 ilmenee.

Taulukko 1. Elimäen elinkeinojakauma vuosina 1980-1999, %.

	1980	1990	1995	1999
maa- ja metsätalous	31,7	22,7	26,2	17,9
teollisuus	26,7	29,2	25,8	28,0
palvelut	38,8	46,4	44,0	52,2
tuntematon	2,8	1,7	2,0	4,0
yhteensä	100	100	100	100

Lähde: Elimäen kunta 2004

Työllisyystilanne on Kymenlaaksossa ollut hivenen muuta maata heikompi. Vaikka Kymenlaakso elpyi lamasta 1990-luvun puolivälissä nopeasti vientiteollisuutensa ansiosta, ei työllisyys kohonnut samaa tahtia (Kymenlaakson liitto 2004, 4). Elimäen työllisyystilanne on sen sijaan valtakunnallisestikin vertailtuna hyvä (taulukko 2).

Taulukko 2. Työttömyysaste vuosina 1995-2001 Elimäellä, Kymenlaaksossa ja koko maassa, %.

	Elimäki	Kymenlaakso	koko maa
1995	17,0	19,5	18,8
1998	13,5	16,8	14,7
2001	10,3	13,4	11,0

Lähde: Kaakkois-Suomen TE-keskuksen työnvälitystilastot.

Muuttoliike Kymenlaaksosta pois päin on vilkasta. Maakunnan nettomuutto on ollut negatiivista jo 1970-luvulta lähtien. Näin pitkään jatkunut muuttotappio on vinouttanut

Kymenlaakson ikärakenteen niin, ettei edes muuttoliikkeen pysähtyminen katkaisisi enää väestömäärän alentumista. (Kymenlaakson liitto 2004, 2, 5) Kymenlaaksosta muuttaa koulutettua väestöä erityisesti pääkaupunkiseudulle (Kymenlaakson liitto 1997, 9).

Elimäen asukasluku on sen sijaan pysytellyt 1990-luvun alusta asti osapuilleen samana: vuoden 1990 alussa kunnassa asui 8605 asukasta ja vuoden 2004 alussa 8516 asukasta (Elimäen kunta 2004). Asukkaiden ikäjakauma kunnassa on edullinen, alle 14-vuotiaita on kunnan väestöstä 20,6 % kun valtakunnallisella tasolla lukema on 17,6 % (Elimäen kunta 2004, Tilastokeskus 2004b). Muuhun Kymenlaaksoon verrattuna Elimäki on siis menestynyt mainiosti, mitä kuvaavat sekä asukasluvun tasainen kehitys että kunnan asukkaiden nuoriin painottuva ikärakenne. Kunnan asukasluvun laskua on tehokkaimmin torjunut Korian taajaman kasvu, jonka myötä asutus on kunnan sisällä keskittynyt jonkin verran Kuusankosken rajan tuntumaan (Heikkilä 2004).

Elimäen historian toistaiseksi suurin väestönmuutos on yhä noin kolmentuhannen siirtokarjalaisen saapuminen kuntaan jatkosodan lopussa. Elimäelle sijoitettiin suhteellisesti enemmän siirtokarjalaisia kuin mihinkään muuhun Suomen kuntaan. Alkuvuosina syntyperäisten elimäkeläisten ja siirtoväen välille syntyi jonkinlaista kitkaa, mutta vastakkainasettelu hälveni vähitellen ja siirtolaisistakin tuli lopulta ”oikeita elimäkeläisiä”. (Oksanen 1985, 640-685) Karjalaisuus on säilynyt kunnassa voimakkaana elinvoimaisten Karjala-seurojen kautta. Se nousee kuntalaisten puheissa esiin yhä nykyisinkin, kuten tämänkin tutkimuksen kuudennesta luvusta käy ilmi.

3.2. Millaista maaseutua Elimäki on?

Tässä tutkimuksessa luokittelen Elimäen kokonaisuudessaan maaseuduksi. Kun maaseutua on monenlaista kuten edellisessä luvussa totesin, pohdin seuraavaksi edellä esittelemieni maaseutuluokitusten kautta sitä, millaista maaseutua Elimäki on.

Tilastokeskuksen taajamaluokitus rajaa Elimäen kaksi taajamaa, kirkonkylän ja Korian, maaseudun ulkopuolelle. Haja-asutusalue kytkeytyy muodostaa siis Elimäen

maaseudun. Korja ja kirkonkylä ovat keskenään hiukan eriluonteisia paikkoja, Korja Kuusankosken – Kouvola kaupunkialueen kyljessä on melkein jo esikaupunkialuetta, kun taas kirkonkylä muodostaa selkeästi ympäröivän maaseudun keskuksen. Tätä kautta se on tiiviimmin osa ympäröivää maaseutua. Kun etsiskelin haastateltavia tutkimukseeni, törmäsin konkreettiseen kysymykseen siitä, onko Korjalla kerrostalossa asuva enää maaseudun asukas. Sen sijaan kirkonkyläläisten maalaisuutta kukaan ei tuntunut kyseenalaistavan.

Maaseutupolitiikan kohdentamista varten luodussa maaseudun kolmijaossa Elimäen kunta kuuluu ydinmaaseutuun. Määritelmän mukaan ydinmaaseutu on joko perinteisten maaseutuelinkeinojen aluetta tai toiminnoiltaan monipuolistunutta maaseutua. (Keränen et al. 2000) Elimäellä perinteiset maaseutuelinkeinot ovat hallinneet elinkeinoelämää pitkään, mutta 1990-luvun murroksen myötä tilanne on muuttunut elinkeinojen monipuolistuessa (vrt. taulukko 1). Suuret keskuksena kuten Helsinki ovat jokseenkin etäällä Elimäeltä. Sen sijaan kohtuullisen etäisyyden päässä Elimästä on useita pienempiä keskuksia, kuten Kouvola-Kuusankoski, Kotka, Lahti ja Porvoo. Maaseudun kolmijaon mukainen luokitus on Elimäen osalta muuten varsin osuva, mutta kuntarajoja noudattavana hiukan jäykkä. Korjan taajama lähialueineen edustaa ehkä paremmin kaupunkien läheistä maaseutua kuin ydinmaaseutua. Lisäksi Elimäki ei ole kärsinyt merkittävästä muuttotappiosta, vaikka negatiivinen muuttotase onkin yksi ydinmaaseutua luonnehtivista piirteistä (Keränen et al. 2000).

Kolmantena maaseudun määrittämisen mallina esittelin edellisessä luvussa Hyyryläisen ja Widbomin (1999) kehittämän väentiheyden mittaamista hyödyntävän mallin. Elimäen sijoittaminen tähän luokitukseen vaatisi tarkkaa tietoa niin Elimäen kuin lähikuntienkin väestötiheydestä neliökilometreittäin laskettuna. Tällaisia tietoja ei ollut helposti saatavilla, joten en tässä sijoita Elimäkeä tähän malliin. Sinänsä Hyyryläisen ja Widbomin idea on hyvä, koska se huomioi sen että elämisen ehtoihin haja-asutusalueellakin vaikuttaa itse alueen sijainti. Elimäelläkin lähellä Korjaa sijaitsevista kylistä voi vaikkapa pyöräillä Kouvolaan töihin tai asioille, toisaalta syrjäisimmistä kylistä matkaa kertyy kymmeniä kilometrejä.

Maaseutualueen sijainti vaikuttaa tutkimusten mukaan alueen hyvinvointiin merkittävästi. Maaseudun hyvinvointi on sidoksissa keskus-periferia –ulottuvuuteen. Kymenlaakson maaseutualueiden kehitystä ja tulevaisuutta 1990-luvun alussa tutkinut Pekka Mannonen toteaa, että maaseudun omien rakenteiden merkitys sen elinvoimaisuudelle on vähentynyt. Nykyisin maaseutualueen mahdollisuudet määräytyvät yhä enemmän sen mukaan, mikä on alueen sijainti seudullisessa kokonaisuudessa. Mannosen mukaan Kymenlaakson maakuntakeskusten, siis Kotka-Haminan ja Kouvolan, merkitys kasvaa, mikä ilmenee työpaikkojen ja palveluiden keskittymisenä keskuksiin. Päivittäisetäisyys näihin keskuksiin on haja-asutusalueen kylien elinvoimaisuuden kannalta tärkeää. Maakuntakeskusten kehitys, niin suotuisa kuin epäsuotuisakin, heijastuu niiden ympäristöön. (Mannonen 1992, 104-105)

Mannosen mukaan Kymenlaakson maaseutualueet erilaistuvat, mikä ilmenee selvimmin maaseudun väestössä ja elinkeinorakenteessa. Maakuntakeskusten ympärillä on 20-30 kilometrin laajuiset vyöhykkeet, joita voi kutsua ”kaupungin maaseudeksi”. Näillä alueilla alkutuotannon osuus väestön elinkeinorakenteessa on alhainen ja pendelöinti maakuntakeskuksiin ja muihin taajamiin on yleistä. Näiden alueiden ulkopuolista maaseutua Mannonen kutsuu ”omavoimaiseksi maaseudeksi”. Omavoimaisella maaseudulla pendelöinti on vähäistä ja alkutuotanto edelleen valtaelinkeinona. Mannonen huomauttaa, että Elimäki on säilynyt varsin vahvana maatalousalueena, vaikka sijaintinsa puolesta lukeutuukin kaupungin maaseutuun. (Mannonen 1992, 104-105) 1990-luvun kuluessa Elimäki on kuitenkin muuttunut enemmän kaupungin maaseudeksi elinkeinorakenteen muutoksen myötä (taulukko 2).

Elimäki edustaa siis monella tavalla mitattuna varsin hyväosaista maaseutua. Hyvinvoinnin tärkein tekijä on kunnan sijainti lyhyiden etäisyyksien Etelä-Suomessa, lähellä useita aluekeskuksia ja kaupunkeja. Sijainti tarjoaa huomattavasti enemmän mahdollisuuksia työntekoon ja opiskeluun kuin mitä on tarjolla syrjäisemmällä maaseudulla pitkien taipaleiden takana. Elimäen kehityksen kannalta olennaista on kuitenkin se, miten Kymenlaakso ja Elimäen lähimmät aluekeskukset kehittyvät. Maakunnalla on neljännesvuosisatainen muuttotappion perinne, ja niin Kotkan kuin Kouvola-Kuusankoskenkin asukasluvut ovat laskussa.

Näillä tekijöillä on varmasti oma vaikutuksensa Elimäen nuorten ja nuorten aikuisten tekemien jäämisen, lähtemisen ja palaamisen päätöksiin. Maakunnan väestön vähetessä ja vanhetessa ympärillä lähteminen tuntuu yhä helpommalta. Toisaalta juuri Elimäen asukasmäärä on pysynyt melko stabiilina ja väestörakenne nuorena – kun ikätoveritkin jäävät tai palaavat ja perustavat perheensä kotikuntaan, tuntuu Elimäelle asettuminen ehkä itsellekin sopivalta vaihtoehdolta.

4. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimusmetodien valinnalla oli tässä tutkimuksessa oleellinen vaikutus tuloksiin. Lähestyin tutkimuskohdettani hyvin avoimin mielin, ilman ennakoita lukkoon lyötyjä tutkimushypoteeseja. Tähän eksploratiiviseen lähestymistapaan sovelsin vapaamuotoista teemahaastattelua ja haastattelumateriaalin aineistolähtöistä analyysiä. Haastateltavat löysin lumipallomenetelmän avulla. Nämä valinnat olivat tutkimuksen kannalta onnistuneita. Tässä luvussa kuvailen tarkemmin käyttämäni tutkimusmetodiikkaa. Luvun lopussa pohdin vielä tutkimukseeni liittyviä eettisiä kysymyksiä.

4.1. Kohdejoukkona nuoret aikuiset

Tutkimukseni kohdejoukoksi olen valinnut 26-35-vuotiaat maaseudulla asuvat nuoret aikuiset, joiden oma tai puolison elinkeino ei ole maa- ja metsätalous. Tein tutkimusta varten yhdeksän haastattelua, joihin osallistui yhteensä kymmenen haastateltavaa. Haastatteluihin osallistui viisi naista ja viisi miestä. Lopullisessa aineistossa on kuitenkin mukana vain kahdeksan haastattelua, koska jouduin hylkäämään yhden haastattelunauhan teknisistä syistä. Haastattelut ovat yhtä lukuun ottamatta yksilöhaastatteluja, tässä yhdessä haastattelussa mukana on myös haastateltavan puoliso.

Haastateltavat ovat kaikki joko syntyneet Elimäellä tai muuttaneet sinne ennen kouluikää. Haastateltavat asuivat haastatteluhetkellä Elimäen kunnassa, yksi heistä asui taajamassa ja loput asuivat haja-asutusalueen kylissä. Osa heistä oli asunut Elimäellä koko ikänsä, osa oli asunut välillä myös muualla opiskelujen tai töiden vuoksi. Haastateltavista seitsemän oli työssäkäyviä, yksi aikeissa ryhtyä opiskelemaan ja yksi perhevapaalla. Yhtä lukuun ottamatta kaikilla on ammatillinen koulutus, joko ammattikoulu-, ammattikorkeakoulu- tai korkeakoulutasolta.

Haastattelut nauhoitettiin helmi-huhtikuussa 2003 Elimäellä. Useimmat haastatteluista tein Elimäen toimistohotellin tiloissa, mutta muutamalle haastateltavalle sopi parhaiten tapaaminen kotona tai työpaikan tiloissa. Haastattelut kestivät yleensä noin reilun tunnin.

Olen hankkinut haastateltavani ns. lumipallomenetelmän avulla. Lumipallomenetelmässä etsitään ensin yksi tai useampi sopiva haastateltava, ja pyydetään heitä haastattelun jälkeen ehdottamaan uusia haastateltavia. Lumipallomenetelmä on helppo ja edullinen tapa tavoittaa haastateltavat, kunhan vain pääsee ensin alkuun. Ehdotetuista henkilöistä voi seuloa uusiksi haastateltaviksi parhaiten sopivat siten että kohdejoukon ikä-, sukupuoli-, ja ammattijakauma pysyy tasaisena.

Lumipallomenetelmä sopi erinomaisesti käytettäväksi juuri Elimäen kaltaisella pienellä paikkakunnalla, jossa ihmiset tuntevat hyvin toisensa ja osaavat ehdottaa kriteereihin sopivia ehdokkaita haastateltaviksi. Ensimmäiset haastateltavani sain Elimäellä aiemmin asuneen tuttavani kautta, mutta sen jälkeen kukin haastateltu henkilö ehdotti uusia mahdollisesti halukkaita haastateltavia. Sopivia henkilöitä löytyikin melko hyvin, ja ainoastaan yksi ehdotetuista haastateltavista kieltäytyi haastattelusta. Muutenkin suhtautuminen tutkimukseeni oli varsin positiivista, tutkimuksen aihetta pidettiin hyvänä ja tutkimusta tärkeänä. Haastatellut henkilöt olivat yleensä kiinnostuneita kuulemaan työn lopputuloksistakin sen valmistuttua. Kaikki haastateltavat vastasivat kaikkiin esittämiini kysymyksiin, vaikka haastattelun alussa lupasinkin että halutessaan voi jättää vastaamattakin, jos jokin kysymys tai aihe tuntuu sellaiselta.

On mahdollista, että haastateltavien kerääminen lumipallomenetelmän avulla vaikuttaa jonkin verran tutkimuksen lopputulokseen. Haastateltavat tuntevat yleensä sen henkilön, joka heitä on ehdottanut, ja toisaalta ehdottavat omia tuttaviaan uusiksi haastateltaviksi, joten on olemassa riski, että haastateltaviksi valikoituu jotenkin samoin ajattelevia henkilöitä. Voi olla, että esimerkiksi hyvin maaseutuvastaista henkilöä ei ehdoteta mukaan tutkimukseen, tai että pyritään antamaan omasta kunnasta ulospäin hyvä kuva, siis tarjotaan vain ”edustavia” henkilöitä kotiseudun

mannekiineiksi. Lisäksi jokaisella haastateltavalla on tietysti mielessään jonkinlainen esioletus siitä, millaiset henkilöt ovat ”sopivia” tutkimukseen, ja tämä oletus luonnollisesti vaikuttaa siihen ketä ehdotetaan ja ketä ei. Tässä tutkimuksessa haastateltaviksi valikoitui sellaisia henkilöitä, jotka olivat kotoisinkin Elimäeltä, vaikka alkuperäisenä ideanani ei ollutkaan rajata kohdejoukkoa syntymäpaikan mukaan. Ryhtyessäni hankkimaan haastateltavia lumipallomenetelmällä luulin, että on vaikeaa erotella ihmisiä sen mukaan mistä he ovat kotoisin. Haastattelut nauhoitettuani huomasi, että kaikki haastateltavat ovat olleet elimäkeläisiä lapsuudestaan saakka. Tämä valikoituminen ei minusta ole pelkkää sattumaa, vaan pikemminkin yhdenlainen osoitus paikkakuntalaisten kesken vallitsevasta symbolisesta yhteydestä (vrt. Oksa & Rannikko 1995, 3-4). Joko haastateltavat eivät tunteneet ketään kuntaan muualta muuttanutta sopivanikäistä henkilöä, tai sitten he pitivät juuriltaan elimäkeläisiä sopivampina haastateltavina tällaiseen tutkimukseen.

Toisessa luvussa esittelemissäni tutkimuksissa haastateltavat oli valittu yleensä jonkin rekisterin, kuten koulun oppilasrekisterin tai väestötietojärjestelmän, kautta. Etsimällä sopivia haastateltavia rekistereistä on tietysti helppo tavoittaa juuri tietyn ikäisiä, tietyssä paikassa asuvia tai muuten jonkin halutun ominaisuuden omaavia henkilöitä. Vaikka lumipallomenetelmän käyttäminen sisältää aina riskin, että haastateltaviksi päätyy vain tietynlaisia ihmisiä, on tässä valikoitumisessa etunsakin. Se, keitä haastateltaviksi ehdotetaan ja keitä ei, on jo sinänsä hyödyllistä informaatiota tutkimuksen kohderyhmästä.

4.2. Teemahaastattelu metodina

Tämän tutkimuksen metodivalinnoista keskeisin on teemahaastattelun valinta aineistonkeruun menetelmäksi. Ympäröivät yhteiskunnalliset rakenteet asettavat tietyn toimintaympäristön yksilöille, mutta jokainen yksilö toimii siinä kuitenkin oman tulkintansa ja harkintansa mukaan. Yksilöiden tulkintoihin vaikuttavat myös yhteisön tuottamat kulttuuriset mallit. Haastattelu on mielekäs tapa selvittää sitä, miten tutkittavat tulkitsevat tilanteen omalla kohdallaan ja miten he tekevät ja perustelevat

omat ratkaisunsa. Koska ympäröivä rakenne ei vielä selitä tutkittavien toimintaa pelkästään, annan haastattelussa heille mahdollisuuden selittää sitä itse.

Teemahaastattelussa on hyvät ja huonot puolensa. Teemahaastattelun avoin muoto mahdollistaa, että vastaajat voivat puhua halutessaan melko vapaamuotoisesti, ja näin kerätyn aineiston voi Jari Eskolan ja Juha Suorannan mukaan katsoa edustavan vastaajien puhetta itsessään (Eskola & Suoranta 1998, 88). Tämä toteutui tekemissäni haastatteluissa: useat haastateltavistani totesivat jossakin vaiheessa haastattelua että ”näähän nyt on vaan mun omia mielipiteitä”, ikään kuin huomauttaakseen että puhuvat vain omasta puolestaan eivätkä kaikkien elimäkeläisten tai maaseudun asukkaiden puolesta.

Teemahaastattelu mahdollistaa myös joustavan aineistonkeräämisen: haastattelutilanteessa voidaan paneutua teemoihin ja kysymyksiin osin myös haastateltavan oman kiinnostuksen mukaan. Tässä tutkimuksessa esimerkiksi juuriin ja karjalaisuuteen liittyvät asiat nousivat voimakkaasti esiin nimenomaan haastateltavien aloitteesta. Jos olisin kerännyt aineistoni jollakin ”jäykemmällä” menetelmällä, en ehkä olisi osannut edes kysyä informanteiltani juurien ja kotiseudun merkitystä heidän asuinpaikan valintaansa, koska tätä teemaa ei ole juuri käsitelty muissa samantyyppisissä tutkimuksissa. Tässä kohtaa teemahaastattelun joustavuus ja avoimuus olivat siis hyvin tärkeitä tutkimuksen tulosten kannalta.

Toisaalta haastatteluvastaukset heijastavat aina myös haastattelijan läsnäoloa, kuten Sirkka Hirsjärvi ja Helena Hurme (2000) muistuttavat. Haastattelijan pyrkimyksenä on saada selville, miten haastateltavalla jonkin objektin tai asiaintilan merkitykset rakentuvat, mutta samalla täytyy kuitenkin muistaa, että haastattelussa luodaan myös uusia ja yhteisiä merkityksiä. Haastatteluvastaus heijastaa myös haastattelijan läsnäoloa ja hänen tapaansa kysyä asioita samoin kuin edeltäviä kysymyksiä ja vastauksia. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 49) Tässä mielessä haastatteluvastaukset eivät koskaan edusta haastateltavien puhetta itsessään, vaan ne ovat riippuvaisia tilanteesta jossa ne on tuotettu. Kysymyksiin vastatessaan haastateltava pyrkii koko ajan saamaan käsitystä siitä, mihin tutkimuksella ja haastattelun kysymyksillä pyritään, ja mitkä asiat ovat siten olennaisia (Alasuutari 1999, 149).

Kerroin haastateltaville etukäteen tutkimukseni käsittelevän maaseudun nuoria aikuisia ja muuttoliikettä. Lisäksi annoin haastattelun alussa jokaiselle haastateltavalle lyhyen kirjallisen esitteen tutkimuksestani (esite liite 1). Esitteen maininnat Tampereen yliopistosta ja kotiosoitteestani Espoossa ohjasivat haastateltavat pitämään minua kaupunkilaisena, tai ”helsinkiläisenä”. Vaikka kysyttäessä tietysti kerroin olevani itsekin alun perin kotoisin maaseudulta, olin joka tapauksessa heidän silmissään ulkopaikkakuntalainen.

Haastateltavat olivat tietysti uudessa tilanteessa, luultavasti heitäkin jännitti jonkin verran. Eräs haastateltavista kertoi, että häntä evästettiin kotoa lähtiessä että ”jos ne kysyy jotakin vaikeeta niin soita tänne niin autetaan”. Litteraatioista kuitenkin huomaa, että haastateltavien alkujäykkyys häveni melko pian. Kun alkupuolella haastattelua vastaukset kysymyksiini olivat usein yksi- tai kaksirivisiä, loppupuolelta haastattelua sain jo litteroida pitkiä kappaleita haastateltavan keskeytymätöntä puhetta. Haastattelun päätyttyä tunnelma oli yleensä sellainen, että olisi ollut mukavaa jutella pidempäänkin, mutta usein aikataulu esti pidemmät juttelut ja oli jatkettava matkaa.

Aineistoni muodostuu siis kahdeksasta tutkimushaastattelusta. Usein todetaan, että laadullinen aineisto on sopivan kokoinen silloin kun se kyllääntyy, eli lisääaineisto ei tuo enää lisätietoa tutkittavaan kysymykseen. Jari Eskola ja Juha Suoranta huomauttavat, että kyllääntymisellä tarkoitetaan nimenomaan sitä että aineisto on riittävän suuri jotta siitä voi rakentaa teoreettisesti kestäviä päätelmiä (Eskola & Suoranta 1998, 62). Olin ennalta suunnitellut resurssieni riittävän enintään kymmeneen haastatteluun. Muutamaa viimeistä haastattelua tehdessäni huomasin ilokseni, että aineisto todellakin alkoi kyllääntyä ja haastateltavien puheessa tuli esiin enää saman asian erilaisia henkilökohtaisia variaatioita. Vaikka muutama haastattelu lisää olisikin tietysti vielä rikastanut tulkintaa, riittää tämä kahdeksan haastattelun aineistokin mielestäni tuomaan esiin sen teoreettisen peruskuvion, mikä tutkimuskohteesta on mahdollista saada.

Haastattelurungon teemoja muotoillessani otin mallia Iris Mäntykorven (1986) tutkimuksen teemoista. Ensimmäinen haastattelu toimi jonkinlaisena koehaastatteluna, mutta koska se on pääteemoiltaan samanlainen kuin muutkin haastattelut, se on

mukana analyysissä yhtenä tutkimushaastatteluna muiden joukossa. Ensimmäisen haastattelun jälkeen muokkasin haastattelurunkoa lähinnä tarkentamalla muutamia kysymyksiä ja vaihtamalla teemojen järjestystä sujuvammaksi. Seurailin haastattelurunkoa löyhästi haastattelutilanteessa, mutta kävin kaikkien kanssa samat teemat läpi.

Haastatteluissa keskustelimme haastateltavien kanssa yleisesti elämästä Elimäellä ja heidän kotikylissään, haastateltavien omista asuinpaikkavalinnoista, heidän muuttamisistaan ja elämäntarinoistaan. Kyselin haastateltavilta heidän käsityksiään ja kokemuksiaan muuttoliikkeestä ja muuttajista, ja puhuimme myös maalla ja kaupungissa asumisen eroista sekä maalaisista ja kaupunkilaisista. Maalla asuminen ja työ oli yksi haastatteluiden tärkeimmistä yksittäisistä teemoista. Lopuksi keskustelimme vielä Elimäen ja yleisemminkin maaseudun tulevaisuudesta, sekä haastateltavien omista tulevaisuudensuunnitelmista ja haaveista. Haastattelurunko on kokonaisuudessaan tutkielman lopussa liitteenä 2.

4.3. Aineiston analysointi

Nauhoitin haastattelut kasetille ja litteroin ne jokseenkin sanasta sanaan. Jätin litteraatiosta pois jonkin verran sanojen toistoa ja täytesanoja (niin niin, tota noin), mutta siten että puheen asiasisältö pysyi ennallaan. En merkinnyt litteraatioon puheen taukoja tai äänenpainoja, koska ne eivät ole tärkeitä tämänkaltaisessa analyysissä. Litteroitua aineistoa kertyi yhteensä noin 135 tiivistä sivua (noin 885 kilotavua). Litteraatioissa käyttämäni merkintöjen selitteet löytyvät liitteestä 2.

Aloitin analyysini käymällä läpi haastattelut teemoittain. Muodostin tätä ensivaiheen analyysiä varten kolmetoista teemaa lähinnä haastattelurungon perusteella. Nämä teemat löytyvät liitteestä 3. Etsin jokaisesta haastattelusta kaiken kuhunkin teemaan liittyvän puheen ja merkitsin kutakin teemaa värikoodilla. Käytyäni läpi koko aineiston ja koodattuani sen teemojen mukaisesti kokosin kaiken yhtä teemaa käsittelevän puheen yhteen. Samalla tiivistin puhetta saadakseni selkeämmän kokonaiskuvan aineistosta. Ensivaiheen teemoista oli hyötyä aineistomassan läpikotaisessa

jäsentämisessä ja analyysin kattavuuden varmistamisessa. Klaus Mäkelän mukaan analyysin kattavuus tarkoittaa sitä, että aineisto käydään systemaattisesti läpi (Mäkelä 1990, 53). Tällä Mäkelä tarkoittaa, ettei analyysiä tehdä satunnaisten poimintojen varassa, vaan että koko aineisto tosiaanakin tukee tutkimustuloksia. Tähän pääsin mielestäni hyvin juuri näiden ensivaiheen teemojen kautta.

Kolme suurempaa teemakokonaisuutta osoittautui ensivaiheen analyysin jälkeen erityisen kiinnostaviksi tutkimuskysymyksen ratkaisemisen kannalta. Nämä kolme ovat maalla asuminen ja työ, puhe juurista ja kotiseudusta sekä muuttamista koskevat yhteisön odotukset. Jokaiseen näistä olen yhdistänyt aineksia useammasta ensivaiheen teemasta. Ennen aineiston keruuta mielsin kysymyksen työstä ja maalla asumisesta tutkimuksen tärkeimmäksi teemaksi. Aineistoa analysoidessani havaitsin että myös haastateltavien juuriin ja yhteisön muuttoa koskeviin odotuksiin liittyvä puhe sisältää tutkimusongelman ratkaisun kannalta jotakin hyvin olennaista. Nämä kaksi teemaa nousivat esiin analyysin aineistolähtöisyyden myötä. Näihin kolmeen teemakokonaisuuteen tiivistyy mielestäni aineiston tärkein anti tämän tutkimuskysymyksen ratkaisemiseksi. Esittelen näitä kutakin luvuissa viisi, kuusi ja seitsemän.

Laadullisen analyysin tavoitteena on muotoilla sääntöjä, jotka pätevät poikkeuksetta koko aineistoon (Alasuutari 1999, 41). Tämän tutkimuksen analyysin keskeinen avain oli havaintoni siitä, että haastateltavien joukon puheet ja lausunnot ovat melko yhtenäisiä yhtä haastateltavaa, Mikkoa, lukuun ottamatta. Tämä yksi erilainen auttoi oivaltamaan muiden keskinäisen samankaltaisuuden. Aloin tutkia systemaattisesti, miten Mikon puhe eroaa muiden haastateltavien puheista, ja päädyin lopulta pohtimaan sitä, miksi muut haastateltavat tuntuvat kiinnittyvän Elimäelle tiukemmin kuin Mikko. Etsiessäni vastausta tähän oivalsin yhteisön muuttoa koskevien perheellisyyteen liittyvien odotusten merkityksen koko tutkimuskysymyksen ratkaisulle.

4.4. Tutkimuksen eettiset kysymykset

Elimäki on pieni kunta, joten haastateltavien anonymiteetistä huolehtimiseen täytyy paneutua erityisellä tarkkuudella, vaikka tutkimuksen aihe ei olekaan erityisen sensitiivinen. Tämän tehtävän haastavuutta lisää se, että tutkimuspaikkakunnan nimi tulee avoimesti ilmi tässä tutkimusraportissa. Haastateltavien henkilöllisyyttä on hankalinta suojata juuri heidät tuntevilta kotikuntalaisilta, nyt kun tutkimuspaikkakunta on kaikkien kiinnostuneiden tiedossa. Olen sopinut haastateltavieni kanssa, että tutkimusselosteeseen tulee lyhyitä suoria lainauksia haastateltavien puheesta, mutta että niistä ei voi tunnistaa niiden puhujaa. Tämän vuoksi esitän suorat lainaukset tässä keksityillä nimillä ja ilman muita tunnistetietoja. Sinänsä lainauksen puhujan ikä, asuinpaikka tai ammatti voisi olla kiinnostava lisätieto, mutta niiden liittäminen lainauksiin voisi helpottaa liaksi puhujien tunnistamista. Lumipallomenetelmä jo sinänsä aiheuttaa sen, että jokainen haastattelemani henkilö tietää ainakin yhden muun joka on ollut mukana tutkimuksessa. Olen luvannut haastateltavilleni, että aineistoa käytetään ainoastaan tutkimuskäyttöön.

Elimäellä on paljon pieniä kyliä, ja moni haastateltavista puhui mieluummin omasta kotikylästään kuin koko Elimäestä. Kylien nimet olen korvannut haastatteluotteissa nimellä ”Kotikylä”, joka viittaa kunkin kohdalla juuri hänen omaan asuinkyläänsä. Eri haastateltavat puhuvat siis eri kylistä vaikka ne kaikki esiintyvätkin Kotikylänä tässä tutkimusraportissa. Myös nimeltä mainittujen ulkomaiden ja opiskelukaupunkien nimet olen korvannut ”Ulkomailla” ja ”Opiskelukaupungilla” samaan tapaan.

Moni haastateltava oli kiinnostunut näkemään työn lopputuloksen sen valmistuttua. Olen luvannut toimittaa valmiin tutkimusraportin myös Elimäen kuntaan. Lisäksi aion liittää työni Internetiin Tampereen yliopiston tutkielmatietokantaan, josta se on vapaasti kenen tahansa luettavissa. Näin haastateltavilla on halutessaan mahdollisuus lukea työtäni anonymisti.

Elimäen kunta on osallistunut tutkimukseni kustannuksiin matkakulujen verran. Tutkimus on kuitenkin täysin omaa käsialaani, Elimäen kunta ei ole vaikuttanut

tutkimukseni aiheen muotoiluun eikä haastateltavien henkilöiden valintaan. Tästä olen maininnut myös haastatelluille henkilöille haastattelun yhteydessä.

5. MAALLA ASUMINEN JA TYÖ

Mikä saa nuoren aikuisen jäämään tai palaamaan takaisin kotiseudulle maalle? Aikovatko he jäädä sinne pysyvästi? Mikseivät he muiden tavoin jätä kotiseutua taakseen ja muuta työpaikkojen perässä kaupunkiin? Nämä ovat tutkimukseni avainkysymyksiä, joihin pyrin löytämään vastauksia keräämästäni haastatteluaineistosta. Tässä ja kahdessa seuraavassa luvussa tarkastelen aineistoani pääosin kolmen keskeisen teeman kautta. Näitä teemoja ovat työ, juuret ja yhteisön muuttamista koskevat odotukset.

Johdantona aineistooni aloitan tämän luvun kuitenkin selvittämällä, miten haastateltavat perustelevat omaa valintaansa asua Elimäellä. Miksi he ovat jääneet tai palanneet takaisin? Aikovatko he asua Elimäellä jatkossakin? Se, miten haastateltavat perustelevat omia valintojaan ei selitä muuttovalintoja yleisemmällä tasolla juuri lainkaan, mutta paljastaa kuitenkin jotakin siitä, millainen tämä valintatilanne näille nuorille aikuisille on ollut.

Tämä jälkeen siirryn tarkastelemaan haastateltavien suhtautumista työhön ja maalla asumiseen. Muuttovirtaa kaupunkiin selitetään useimmiten työllisyysyllä. Nuoret muuttavat kotiseudultaan maalta kaupunkiin opiskelemaan, ja opintojen jälkeen koulutusta vastaavaa työtä on helpompi löytää kaupungista kuin maalta. Maaseudun työmarkkinat ovat varsin suppeat, eikä 1990-luvulla entisestään kurjistunut maatalous enää tarjoa kovin luotettavaa elantoa maaseudun asukkaille. Rakennemuutos on pakottanut maaseudun asukkaat pohtimaan uudella tavalla työn ja toimeentulon mahdollisuuksia. Tätä taustaa vasten on kiinnostavaa tarkastella, miten maalla asuvat nuoret aikuiset näkevät oman asemansa työmarkkinoilla. Uskovatko he omaan työllisyyteensä maaseudulla? Löytävätkö he sopivia työpaikkoja? Eivätkö he kaipaa kaupunkien työmarkkinoiden leveämpää valikoimaa ja parempia mahdollisuuksia? Luvun lopussa pohdin vielä haastateltavien näkemystä maaseudusta asumisen muttei enää tuotannon alueena.

5.1. Miksi nuoret aikuiset asuvat Elimäellä?

Annukka: Mut ei minuu haittaa yhtään jos me asutaan loppuikä täällä, kyl mie uskon että se on sit silleen tarpeeks hyvä elämä tulee tässäkin.¹

Haastattelemani nuoret aikuiset ovat kaikki kotoisin Elimäeltä. Osa heistä oli asunut opintojen tai työn vuoksi jonkin aikaa välillä muilla paikkakunnilla tai ulkomailla, mutta osa oli asunut koko ikänsä Elimäellä. Haastateltavat kertovat kaikki viihtyvän Elimäellä hyvin. He nimeävät Elimäellä asumisen hyväksi puoliksi muun muassa paikkakunnan ja ihmisten tuttuuden, kunnan hyvän sijainnin ja ympäristön turvallisuuden. Tilaa, rauhallisuutta ja puhdasta luontoa on asuinympäristössä tarjolla yllin kyllin. Kotipihaa saa liikkua vaikka yöpaidassa, koiran voi päästää irti ja naapurilta voi tarvittaessa lainata traktoria.

Huonoja puolia Elimäellä asumisesta haastateltavat löytävät vähemmän. Muutama heistä harmittelee uusien, nuorille sopivien työpaikkojen vähyyttä. Eniten haastateltavia tuntuu kuitenkin haittaavan se, että pitkien etäisyyksien ja lähes olemattoman julkisen liikenteen vuoksi oma auto on välttämätön. Kahden työssäkävijän taloudessa tarvitaan kaksi autoa, mikä nostaa liikkumisen kustannuksia. Kaiken kaikkiaan haastateltaville maaseutuasumisen edut ovat kuitenkin huomattavasti tärkeämpiä kuin haitat. Moni heistä huomauttaa kaupungin olevan niin lähellä, että kaiken haluamansa saa hyvin helposti.

Maaseudulla ja nimenomaan kotiseudulla asuminen on haastateltavien pääjoukolle miltei itsestään selvä valinta. Tästä näkökannasta eroaa vain yksi haastateltavistani, mutta hänen näkemyksistään kerron jäljempänä. Tämän pääjoukon haastatteluvastauksista huokuu varmuus heidän halustaan asua juuri Elimäellä ja Kymenlaaksossa. Vaihtoehtoina nykyiselle asuinpaikalleen he olivat yleensä harkinneet joko lähikyliä, naapurikuntia tai muita Kymenlaakson maaseutualueita.

¹ Haastattelulainauksissa käyttämäni litteraation selitteet löytyvät tutkielman lopusta liitteestä 2. Haastateltavat esiintyvät lainauksissa keksityillä nimillä.

Kaupungit eivät olleet tällä vaihtoehtojen listalla. Haastateltavat perustelevat valintaansa asua Elimäellä seuraavanlaisin syin:

HJA: No ette te sitten ajatellut että te muuttasitte pois Elimäeltä?

Kirsti: Ei.

HJA: Miksei?

Kirsti: (...) En mä tiedä joskus mä oon heittänyt että muutetaaks jonnekin Jaalaan tai Iittiin tai jonnekin järven rantaan, tai sinne niin, niin ei siitä oo sitten alettu edes keskustelemaan, et ei se houkuttele kumpaakaan yhtään.

Pekka: Se tota noin niin, mulla on (...) siinä mielessä kotiseuturakkaus että mä olen siellä syntynyt ja lapsuuteni viettänyt ja nuoruuteni päivät elikkä tota noin niin mä olen kokenut sen hyväksi paikaksi elää. Siellä on ihan hyvä olla, ja ei mitenkään ne kuviot ahdistaa. Se on hyvien ihmisten kylä.

HJA: No teillä ei ollut muita vaihtoehtoja?

Marketta: Itse asiassa oltiin ajateltu niin, että kun palataan sitten opintojen jälkeen tänne, niin palattais, ehkä tonne, meillä oli puhetta Vehkalahdesta ja Virojoesta ja Haminan seudusta, että se olis sellasta mukavaa ja sieltä etsittäis töitä ja etsittäis jotain, nimenomaan maaseutupaikkaa. Mut sitten tää talo missä me nyt asutaan, niin kuultiin että se oli tullut myyntiin ja se oli meille sellanen naks, että heti tiedettiin että se me halutaan, että se oli meille tuttu, kun oli siinä samassa kylässä. On semmonen hyvin kaunis paikka.

Yleensä haastateltavat perustelevat valintaansa kotiseuturakkaudella, sopivan talon löytymisellä tai valinnan ”itsestäänselvyydellä”. Sopivan talon löytyminen esiintyy perusteluna monessa haastattelussa, mutta olennaista näissäkin tapauksissa on, että taloa on etsiskelty juuri Elimäen seudulta. Ainoa poikkeus tästä on edellä lainaamani Marketta, joka ennakkosuunnitelmistaan huolimatta palasikin takaisin lapsuusmaisemiinsa.

Elimäellä asuminen on näille nuorille aikuisille siis selvä valinta, eivätkä he suunnittele muuttavansa pois lähitulevaisuudessakaan. Ainoastaan muutama heistä pohti vielä mahdollisuutta muuttaa kunnan sisällä toiseen kylään tai erilaiseen asuntoon.

Tämän edellä kertamani mukaisesti Elimäellä asumiseen suhtautuvat kaikki haastateltavat yhtä lukuun ottamatta. Toisten yhtenevistä näkemyksistä eroaa Mikko.

Mikko kertoo sinänsä viihtyvän Elimäellä, jonne hän on palannut opiskeltuaan ja työskenneltään ensin muualla. Hän ei kuitenkaan ole varma, haluaako jäädä Elimäelle vai muuttaa sittenkin jonnekin muualla, ehkä kaupunkiin. Muut ovat varmoja halustaan asua Elimäellä niin nyt kuin jatkossakin, ja tätä varmuutta vasten tarkasteltuna Mikon epävarmuus nousee esiin aineistosta silmiinpistävästi. Tämä aineiston ”epäjatkuvuuskohta” auttaa ratkaisemaan tämän tutkimuksen tutkimuskysymyksen. Se, miten Mikon ja muiden näkemykset eroavat, tulee esiin kaikissa näistä teemoista, joiden kautta aineistoani tässä tutkimusraportissa tarkastelen. Seuraavaksi esittelen, miten haastateltavani kokevat maaseudulla asumisen vaikuttavan heidän tilanteeseensa työmarkkinoilla.

5.2. Työttömyyttä ei pelätä

Heikki: Nää on sellasia, tästä maatalosta mennään vaan. Ne on palannut takasin sitten, tai sitten on aina vaan ollut täällä, niin kun maatalous, siis tää ei elätä pelkästään, niin sitten tehdään jotakin sivubisnestä.

Näin mutkattomasti Heikki kuvaili Kotikylänsä asukkaita, kun kyselin heidän ammattejaan. Maaseudun asukkaille tarjoutuvat suppeammat työmarkkinat eivät tunnu juuri ahdistavan haastattelemani nuoria aikuisia. Vaikuttaa siltä, että haastattelemani nuoret aikuiset ovat varsin tiukasti kiinnittyneet nykyiseen asuinpaikkaansa, Kotikyliinsä ja Elimäkeen, eivätkä ainakaan pienet vaikeudet työmarkkinoilla vielä heti saa heitä muuttamaan työn perässä kaupunkiin.

Haastateltavien työtilanne oli haastatteluhetkellä hyvä. Heistä yhtä lukuun ottamatta kaikilla oli työpaikka, ja työtä vailla ollut haastateltavakin oli aikeissa ryhtyä opiskelemaan uutta ammattia. Haastateltavat kertoivat yleensä viihtyvän töissään: ”Täähän on ihan unelma-ammatti”, sanoi Tiina omasta työstään. Vaikka työ onkin heille mieluista, ei työ tai ainakaan ura ole kuitenkaan kenellekään heistä elämän keskeisin asia. Osa haastateltavistani suhtautuu työhön lähinnä pelkkänä toimeentulon lähteenä.

Kysyin haastateltaviltani, eikö heitä pelota mahdollinen työttömyys, kun maaseudun työmarkkinat ovat suppeammat kuin kaupungeissa. Haastateltavat eivät juurikaan

pelkää työttömyyttä. Osa heistä uskoo omaan työllisyyteensä niin vahvasti, että pitää työttömyyttä omalla kohdallaan lähinnä hypoteettisena vaihtoehtona. Esimerkiksi Marketta ei ollenkaan ymmärrä puhetta siitä, ettei maaseudulla olisi työpaikkoja, hänen mukaansa ”*se on ehkä just näitä tällasia kliseitä mitä sanoo sellaset ihmiset jotka ei oo koskaan asunut maalla.*” Heikin mielestä työn löytämisessä on lähinnä kysymys asenteesta, on oltava valmis tekemään niitä töitä, joita on tarjolla:

Heikki: Huomaa, tään pitäis olla se asenne, että mää voin mennä muualle töihin. Meillä on molemmilla [puolisoilla, MH] sellainen käsitys että kun jotkut itkee ettei oo töitä: töitä on aina. Niitä on aina. Ei, jos minä haluan olla työtön niin mie voin alkaa työttömäks, mut sekin on pirun vaikeeta, mut kyllä töitä löytyy, niit löytyy.

Tämän repliikkinsä jälkeen Heikki kuvaili, miten hän päätyi nykyiseen työpaikkaansa. Häntä tultiin erikseen kotoa kysymään töihin, vaikkei hän ollut oikeastaan töitä hakemassakaan.

Työttömyystilanteessa haastateltavat uskoivat keksivänsä varmasti jotakin työtä tai tekemistä. Jos palkkatyötä ei löytyisikään, voisi ryhtyä yrittäjäksi tai jäädä kotiin hoitamaan lapsia. Mahdollisen työttömyyden mukanaan tuomaa toimeentulon menetystäkään haastateltavat eivät juurikaan pelänneet. Haastateltavat eivät olleet kovin halukkaita muuttamaan työn perässä pois Elimäeltä. Pois lähtemisen sijaan he ryhtyisivät ennemmin kehittämään palkkatyön tilalle jotakin uutta tekemistä Elimäellä.

Heli: --- mut meillä on sitten, me ollaan kuitenkin löydetty se työ aina täältä alueelta. Mut en osaa sanoa, et jos mä olisin työtön niin kyl mä varmaan silti olisin täällä. Keksisin sit jotain muuta tekemistä, jos näyttäis siltä että mulle ei todellakaan löytyis mitään alan töitä.

HJA: Etkö sä pelkää yhtään että jos sä sitten saatkin sieltä jonain päivänä potkut ja sitten pitäis keksiä jotakin uutta ja vaihtoehdot on aika vähissä?

Juho: No se on tietysti, ei oo sellasta pelkoa tullut, ja sellasta jos rupee pelkäämään niin kipeeks tulee (naurahdus), että kyllä sitä varmasti jotain keksii sitten siinä vaiheessa jos näin käy että työttömäks joutuu. Tai sitten se on ruvettava keksimään että kyllähän se. (...) Sitä on tähänastiset investoinnit tehty

aika varovasti mitä on otettu lainoja ja muuta, että sitä ei oo edes kauheille odotuksille edes tehty, että on aika varovasti otettu lainoja ja muuta.

”Töitä on aina” sanoo Heikki. Mäntykorven tutkimuksen (1986) Underground-tyypin ajatus vapaudesta jäädä maalle perustui 1980-luvulla uskoon, että maaseudultakin on ammattikoulutuksen kautta mahdollista löytää työtä. Usko kotiseudun työmahdollisuuksiin on tässäkin haastateltavien joukossa vahva. Heikki edustaa tyypillistä Underground-ajattelua suhtautumisessaan työhön. Mäntykorven mukaan Underground-tyypin edustajat eivät uskoneet ”omaan alaan”, vaan olivat sitä mieltä että mihin tahansa työhön voi kyllästyä. Heikkikin vaihtaa työpaikkaa usein, ja suhtautuu työhönsä lähinnä tulonlähteenä.

Heikki: Mulle ei varmaan pysyvää työpaikkaa tuukkaan ikinä --- mä oon yleensä sellasta pari vuotta viihtynyt samassa työpaikassa. ---

HJA: Sä oot sitten viihtynyt siellä aika hyvin?

Heikki: No joo hinta-laatu-suhde kun kohtaa toisensa niin, ne antaa mulle tarpeeks hintaa ja mä teen sitten laadukasta työtä.

Elimäellä työttömyys on ollut pitkään alhaisempi kuin muissa Kymenlaakson kunnissa tai valtakunnallisesti (ks. 3. luku). Kunnan alhainen työttömyysaste, tai ehkä vain pelkkä tietoisuus siitä, vaikuttaa varmasti osaltaan elimäkeläisten nuorten aikuisten uskoon, että työtä löytyy kotiseudultakin.

Vaikka haastattelemistani henkilöistä kukaan ei työskennellyt maa- tai metsätaloudessa, oli moni heistä kuitenkin kotoisin maatilalta. Silti kukaan heistä ei ollut aikeissa jatkaa maataloutta. Yleensä vanhaa kotitilaa oli jäänyt jatkamaan joku perheenjäsenistä joko täysipäiväisesti tai osa-aikaviljelijänä. Haastateltavien yleinen näkemys oli, ettei maataloudesta ole nykypäivänä oikein elättäjäksi, vaan työ ja toimeentulo on hankittava muualta.

Mikko: ---Ja sitten yks mikä tietysti Elimäkee kuritti enemmän kuin montaa muuta kuntaa, niin oli tää EU-homma. Yhtäkkii lähes kaikkien ihmisten jotka täällä työskenteli niin tulot putos kolmasosaan. (...) Täällä on aina, täällä on just, tänne asutettiin niitä karjalaisia niin täällä on monet tilat on sellasia kaksyht hehtaarii peltoa. Niin se tänä päivänä pitää olla sata että se kannattaa.

(...) Eli niitä on, muutama ihminen jää tänne. Ja sitten se on suurteollisuutta se viljely, ei se oo enää sellasta kuin ennen.

Haastateltavat uskovat työmahdollisuuksiinsa kotiseudulla, mutta maataloutta he eivät nyky-Suomessa pidä itseään houkuttelevana elinkeinona.

5.3. ”En oo mikään sellanen uratyyppe”

Miten haastateltavat suhtautuvat urakehitykseen? Maaseudun työmarkkinat ovat suppeat, vaihtoehtoja on niukalti. Tämä ei haittaa haastateltavia, vaan he ovat lähinnä tyytyväisiä siihen että töitä yleensä on. Haastateltavat tuntevat sisäistäneen sen, että maaseudun työmarkkinoilla valinnanvara on heikompi, eikä sieltä kannata ryhtyä etsimäänkään sen erityisempää urakehitystä. Valinta tehdään usein maaseudulla asumisen ja hyvän uran välillä. Tähän valintaan tietysti vaikuttaa myös koulutustaso, korkeasti koulutettujen uramahdollisuudet olisivat kaupungeissa usein paremmat kuin maaseudulla. Sen sijaan ammatillisesti koulutetuilla urakehitys maaseudun ja kaupungin työmarkkinoilla on usein samankaltaisempi. Marketta jätti maalle palatessaan taakseen uran yliopistolla, vaikka pitikin silloisesta työstään kovasti. Marketta haaveilee yhä jatko-opinnoista, mutta Kymenlaaksossa haavetta ei voi toteuttaa ja toistaiseksi hän aikoo kuitenkin pysyä Elimäellä. Kirsti vertailee joskus omaa työuraansa opiskelukavereidensa menestykseen Helsingissä, mutta toteaa kuitenkin olevansa oikein tyytyväinen elämäänsä Elimäellä:

Kirsti: Joo se on ihan totta että mulla on ystäviä vaikka Helsingissä nyt, tai paras kaveri, jonka sit tätä urakehitystä oon seurannut, ja kieltämättä välillä niin kun kadehtinut ja aatellut sitä että mullakin vois olla noin, että mäkin voisin olla siellä ja ihan eri hommissa ja saada kunnon palkkaa ja muuta mut, mut sit sen hetken kun mä surkuttelen niin sit mä taas tajuan sen että kun ei se oo kuitenkaan mua varten että mun elämä on täällä. Ja tätä mä haluan. Että en mä tulis siitä sen onnellisemmaks että mun on hyvä näin.

Hyvän työuran tavoittelemisen vaatii uhrauksia. Heli kertoo tuttavistaan, jotka muuttavat hyvän työpaikan perässä koko ajan, mutta sanoo että he ovat juurettomia. Heli uskoo, että isossa kaupungissa hänen miehensäkin voisi saada nykyistä parempaa palkkaa. Hän sanoo kuitenkin, että kyse on arvoista, eikä kaupunki houkuttele heitä.

Hänen mukaansa maalla asuvat arvostavat perhettä, aikaa ja maaseutua, ja ovat valmiita luopumaan esimerkiksi korkeamman aseman ja palkan työpaikoista asuakseen maalla. Tiina puolestaan esittää asian näin:

Tiina: No mun mielestä se taas sit liittyy siihen arvoihin, että (...) no mie en oo koskaan ollut mitään korkeakouluopiskelijatyypii, että miulla ei oo ollut tarve hakee sellasta, mutta mun mielestä taas sitten et onks sit pakko mennä sinne korkeakouluun tai hakee sinne, että mitkä asiat pistää etusijalle. Että mun mielestä on tärkeempää että saa asuu maalla, kun että saa korkeakoulukoulutuksen.

Korkean koulutuksen kautta nousujohteiselle työuralle eteneminen ei siis ole näiden nuorten aikuisten valinta. Toisille hieno työura ei alun alkaenkaan ollut mikään tavoite, toiset taas ovat karsineet uratoiveistaan voidakseen asua maalla. Sekään, onko työ koulutusta vastaavaa, ei välttämättä ole kaikille haastatelluista tärkeää. Osa haastateltavista työskenteli muulla kuin koulutustaan vastaavalla alalla, mutta se ei tuntunut heitä juurikaan häiritsevän. ”Duunarin pitää osata tehdä monenlaista”, on Heikin asenne. Pekan työhistoria on varsin värikäs, näyttää siltä että työ on otettu sieltä mistä sitä on kulloinkin osunut käteen. Mikonkaan työ ei vastaa hänen koulutustaan, mutta hän ei haluakaan omalle alalleen koska siellä on hänen mukaansa huonot palkat ja muut työehdot. Mikko sanoi ettei ole mikään ”uratyypipi”:

Mikko: Noo en, mä olen vähän ton työuran suhteen sellanen, en oo mikään sellanen uratyypipi. Vähän enemmän sellanen ajopuutyypipi näissä työasioissa. Kyl mulle on, mä olen niin kun nyt esimerkiks jämähtänyt, menen aina sinne missä nyt sattuu olemaan.

Haastatteleman maaseudun nuoret aikuiset eivät välttämättä vaadi työmarkkinoilta mitenkään suuria. Jo se että maalta tai sopivan ajomatkan päästä taajamasta löytyy edes jokseenkin sopiva työpaikka riittää mainiosti siihen, että omaa elämää voi alkaa rakentaa maaseudulle. Kuten suhtautumisessaan työttömyyteen, myös suhtautumisessaan urakehitykseen haastateltavani ovat varsin samankaltaisia Mäntykorven Underground-tyypin kanssa. Underground-tyyppi kehitti itselleen tietoisuutta torjumaan niitä syitä, jotka pakottaisivat muuttamaan muualle: he kielsivät pitkän korkeakoulutuksen statuksen, eivätkä tavoitelleet suuria tuloja. Kun Opiskeluun

satsaajien tavoite oli ”mennä niin pitkälle kuin pääsee”, Underground-tyypille ”vapaus jäädä maalle” voitti menestyksen tavoittelun kaupungissa. (Mäntykorpi 1986, 61) Mäntykorven kohdejoukon ja tässä tutkimuksessa haastattemieni nuorten aikuisten ikäero näkyy siten, että osan haastateltavistani olisi aiemmassa ikävaiheessa voinut liittää Opiskeluun satsaajiin, mutta nyt he näyttävät pikemminkin edustavan Underground-tyypille ominaista ajattelua. Tällaisia iän myötä uuteen viiteryhmään siirtyneitä ovat ainakin Kirsti ja Marketta.

Toisista haastateltavista suhtautumisessaan kotiseudun työllisyysmahdollisuuksiin eroaa kiinnostavalla tavalla Mikko. Sinänsä Mikko suhtautuu työhönsä ja uuraan samalla tavoin kuin muutkin, kuten edellä esitetty ”*en oo mikään sellanen uratyypipi*” –lainauksestakin käy ilmi. Mikon haastatteluvastaukset työstä ja maalla asumisesta ovat kuitenkin ristiriitaisia keskenään. Toisaalta Mikko ei usko, että Elimäellä on tarjolla työtä:

Mikko: Ei mulla oo koskaan ollut kiire minnekään, että jos täällä olis töitä niin en mä lähtis minnekään. Mut se on niin kun tällä hetkellä selvää että täällä ei ole töitä.

Kuitenkin Mikolla oli haastatteluhetkellä työpaikka. Kun totesin haastattelussa Mikolle, että hän on tainnut viihtyä Elimäellä hyvin kun hän on palannut vielä Opiskelukaupungista ja Ulkomailta sinne takaisinkin, hän vastasi että ”*siellähän se on oltava missä on töitä*”. Nykyinen työpaikka tuntui oikeastaan olevan tärkeimpiä Mikkoa Elimäelle sitovia asioita, eikä sekään sido häntä paikalleen kovin lujasti. Hän ei kehitä muiden haastateltavien tavoin Underground –tyyppistä tietoisuutta siitä, että maaseudulle voi jäädä ja että siellä on työtä, vaikka hänen työllisyysnäkömängsä Elimäellä ovatkin melko hyvät. Mikko on koko joukon ainoa, joka näkee itsensä potentiaalisena poismuuttajana. Miksei Mikko sitoudu Elimäkeen muiden tavoin? Mikä hänet erottaa toisista haastateltavista? Koulutuksensa ja työnsä puolesta hän on varsin samankaltainen kuin toiset haastateltavat, eikä uran luominenkaan häntä erityisemmin houkuttele. Elimäki tilana tarjoutuu Mikolle ja muille haastateltaville eri tavalla, mutta tämän työteeman kautta aineistoa tarkastelemalla eroa ei voi vielä oikein selittää. Paras selitys Mikon ja muiden haastateltavien erolle löytyy tästä aineistosta

perheellisyyskysymyksen kautta, johon paneudun tarkemmin luvussa seitsemän. Tässä vaiheessa olennaista tutkimuskysymyksen kannalta on havainto, että Mikko ei eroa muista suhteessaan työmarkkinoihin, mutta silti hän ei jaa toisten vahvaa uskoa mahdollisuuksiin asua Elimäellä.

5.4. Työt kaupungeissa mutta kodit maalla

Haastateltavat yhdistävät puheessaan maaseudun asumiseen ja kaupungin työhön. Näille nuorille aikuisille näyttäytyy vahvemmin asumismaaseutuna kuin tuotantomaaseutuna (vrt. Oksa & Rannikko 1995, 3). Haastatteluhetkellä haastateltavat kävivät töissä joko oman kunnan taajamissa tai lähikaupungeissa kuten Kouvolassa, Kuusankoskella tai Anjalankoskella. Työmatkat olivat siis lähinnä pariakymmentä kilometriä tai lyhempiä, kukaan ei ajanut töihin Lahteen, Kotkaan tai Helsinkiin asti. Huonon julkisen liikenteen vuoksi auto on heille työmatkoihin välttämätön, ja kahden työssäkävijän taloudessa tarvitaan kaksi autoa. Haastateltavat eivät kokeneet työmatkojaan rasittavan pitkinä, vaan olivat sopeutuneet ajatukseen että maaseudulla työpaikka löytyy harvoin ihan läheltä. Lähitaajamiin töihin ajaminen on selviö. Muutama haastateltavista kertoi tuntevansa myös sellaisia elimäkeläisiä, jotka ajavat töihin Helsinkiin asti. Heikki tiivistää maaseudun nykyelinkeinon näin:

HJA: No mitä ne muut sitten puuhaa täällä?

Heikki: Siis ketkä?

HJA: Kaikki jotka ei viljele mitään tai hoida lemmiä.

Heikki: Ne tykkää asuu maaseudulla, ja sit kun tästä on niin helppo ajaa tonne kaupunkiin.

Näille nuorille aikuisille, Mikko pois lukien, maalla asuminen on tosiaan tietoinen elämäntapaan liittyvä valinta (vrt. Konttajärvi 2000). He ovat sitoutuneet asumaan maalla, työllisyys- tai muista vaikeuksista huolimatta. Kysyin Tiinalta, eikö hän pelkää, jos tulevaisuudessa Elimäen nettomuutto kääntyy negatiiviseksi. Tähän Tiina vastasi, että ”sit mie kävisin ehkä jossain muualla töissä mutta olisin kuitenkin tämän kunnan asukas. Sitten mulla, ehkä mulla on sellanen olo että olen vielä tärkeämpi osa tätä valiojoukkoa (naurua).”

Vaikkei kukaan haastateltavista ole valinnut maataloutta ammatikseen eikä ammatti siis sido heitä maaseudulle, he ovat silti aikeissa jatkaa Elimäellä asumista. Mikkokaan ei varsinaisesti ole päättänyt muuttaa pois, vaikka hän onkin koko joukosta löyhimmin sitoutunut Elimäelle. Kukaan ei kertonut olevansa aikeissa muuttaa muualle esimerkiksi saadakseen paremman työn tai korkeamman palkan. Edes työttömyys ei merkitse heille heti muuttoa pois Elimäeltä. Tämän aineiston ainoa työtönkin oli aikeissa kohentaa tilannettaan työmarkkinoilla opiskelemalla uuden ammatin – Elimäellä. Haastateltavien suunnitelmat mahdollisessa työttömyystilanteessakin ovat melko tiukasti kotiseutuun sidottuja. He ovat enemmän sitoutuneita kotipaikkakuntaansa kuin esimerkiksi kapeaan ammattirajaukseen. Halu asua kotiseudulla on haastateltavilla niin voimakas, ettei työttömyyskään sitä heti kumoa, vaan he ovat halukkaita ”keksimään jotakin” voidakseen jäädä Elimäelle. Eikä Elimäen tilannekaan ole heidän mielestään huono, vaihtoehtoja työuran kehittämiseen voi löytyä lähiympäristöstäkin.

Heli: --- Kyllä mä tiedän muutamia sellasia jotka täällä asuu, jotka on luopunut jostain työpaikasta sen takia ettei oo halunnut muuttaa. Et on mieluummin jäänyt asumaan tänne kun että olis ottanut sen paremman työpaikan joka oli kauempana kun että ottaa sen sitten vähän huonomman työpaikan joka on täällä lähempänä. --- Satsataan enemmän siihen perheeseen sitten kuitenkin että jää aikaa perheelle, sitten mietitään muita vaihtoehtoja siihen oman uran kehitykseen, et kyllä täällä pystyy omaa uraansa kehittämään, siihen vaan pitää miettiä toisenlaisia keinoja.

Työ on haastateltaville kaupunkiin liittyvä asia. Haastateltavat puhuvat kaupungeista kovin kiireisinä ja työkeskeisinä paikkoina. Maalla asuminen nähdään arvovalintana sellaisen elämän puolesta, jossa työ ei ole kaikkein keskeisimmällä sijalla. Erityisesti kaupunkien työkeskeisyys tulee esiin haastateltavien puheessa Helsingistä. Heikin kuvauksessa keikkatöistä pääkaupunkiseudulla päivät täyttyivät pelkistä urakkatöistä ilman varsinaista vapaa-aikaa. Kirsti taas kertoo Helsingissä asuvasta ystävästään, joka menestyy kyllä urallaan, mutta tekee ympäripyöreitä työpäiviä. Vaikkei haastateltavien esittämä näkemys kaupunkien työelämästä ja asumisesta olekaan kovin todenmukainen, olennaista on kuitenkin se, miten he itse näkevät asian ja millaisen kuvan he kaupungista itselleen ja kuulijalle tuottavat.

5.5. Työ ei ratkaise muuttovalintoja

Yhteenvedona haastateltavien näkemyksistä maalla asumisen ja työn yhdistämisestä voi nyt todeta, että maaseudulle asumaan asettuneet nuoret aikuiset eivät suuremmin pelkää työttömyyttä, vaan ovat halukkaita uskomaan omiin mahdollisuuksiinsa asua Elimäellä jatkossakin. Työttömyystilanteessa heille tärkeämpää on sidos kotipaikkaan kuin ammattiin, he ovat valmiimpia joustamaan toiveistaan työelämän suhteen kuin muuttamaan pois Elimäeltä työn perässä. Haastateltavat eivät pidä urakehitystä itselleen erityisen tärkeänä asiana. Toisille ura ei ole lainkaan tärkeä asia, toiset taas ovat tietoisesti valinneet preferoida enemmän maaseutua asuinpaikkana kuin sitä uramenestystä ja palkkakehitystä, minkä he ehkä suurten kaupunkien työmarkkinoilla voisivat saavuttaa. Maaseudun haastateltavat mieltävät lähinnä asumismaaseutuna, ei enää tuotantomaaseutuna. Taajamiin pendelöinti on heille selviö.

Miksi nämä nuoret aikuiset eivät siis muuta työn perässä kaupunkiin? Tämän aineiston pohjalta vastaus on se, että kaupunkien työmarkkinat eivät kiehdo heitä, vaan maaseudulla asuminen on heille tärkeämpää. He ovat valmiita tyytymään kotiseudulla tarjolla oleviin vaihtoehtoihin ja haluavat uskoa jatkossakin työllisyysmahdollisuuksiinsa siellä. Tämän suhtautumistavan jakavat kaikki haastateltavat Mikkoa lukuun ottamatta. Mikon erilaiseen suhtautumiseen palaan seuraavissa luvuissa uudelleen.

Maaseudun rakennemuutos on pakottanut sen asukkaat pohtimaan uudella tavalla omia elinkeinomahdollisuuksiaan. Tässä aineistossa maaseudun nuorten aikuisten suhtautuminen ja reagointi tähän kehitykseen näkyy monella tapaa. Ensinnäkään kukaan heistä ei pitänyt maataloutta itselleen vartenotettavana vaihtoehtona. Tuotanto ja työpaikat ovat heidän silmissään siirtyneet yhä enemmän pois maaseudulta. Maatalous elättää enää vain pienen osan maaseudun asukkaista. Muukin elinkeinoelämä ja julkiset palvelut ovat keskittyneet taajamiin ja kaupunkiin. He ovat valmiita tarvittaessa joustamaan työuraan liittyvissä toiveissaan, ja kulkemaan työhön pidemmänkin ajomatkan päähän. Elimäen tasolta yhteiskunnan makrotasolle laajennettuna tämä havainto kertoo siitä, miten kaupungeja ympäröivä maaseutu rakennemuutoksessa kehittyy: asukkaat saattavat jäädä, mutta elinkeinonsa he hakevat

keskuksista. Elimäki on esimerkki tällaisesta kaupungin maaseudusta, mutta nuorten aikuisten näkemykset kotiseutunsa työmarkkinoista voivat olla jyrkästikin erilaisia syrjäisellä maaseudulla kauempana keskuksista.

Aineistoa työteeman kautta tarkastellessa tulee haastateltavien puheessa esiin myös se, millaiseksi paikaksi he näkevät Elimäen. He näkevät, että yhteiskunnan rakenteelliset ja taloudelliset vaikuttavat siihen, millaiset mahdollisuudet Elimäellä on asua ja rakentaa elämää. Kaupunkien työmarkkinat vetävät pois osan väestä, mutta osa jää tai palaa myöhemmin kaupungista takaisin. Kuitenkin Elimäki on heille itselleen asuinpaikkana niin tärkeä, että he haluavat uskoa mahdollisuuksiinsa siellä, vaikkei ammatti heitä maaseudulle sidokaan. Tämä todistaa sen, että pelkät rakenteelliset tai taloudelliset seikat eivät yksinään ohjaa muuttoliikettä. Alueen työmarkkinoiden tarjoamat mahdollisuudet ovat sinänsä objektiivinen tosiasia, mutta siihen mitä Elimäki tai Kotikylä paikkana näille nuorille aikuisille kaiken kaikkiaan tarjoaa, on vaikutusta myös sillä miten he tilannetta tulkitsevat ja millaisia merkityksiä he kotiseudulleen antavat. Näihin tulkintoihin vaikuttavat osaltaan myös yhteisön sosiaaliset ja kulttuuriset luokittelut ja merkityksenannot. Nämä tulevat laajemmin esiin tässä aineistossa juuriin ja yhteisön muuttoa koskeviin odotuksiin liittyvien teemojen kautta, joita käsittelen seuraavissa luvuissa.

6. JUURIEN JA KOTISEUDUN MERKITYS

Mikä vaikutus kiintymyksellä kotiseutuun on nuorten aikuisten päätöksiin jäädä tai palata kotiseudulleen asumaan? Aiemmissa maaseudun nuoria ja muuttoliikettä käsittelevissä tutkimuksissa ei ole analysoitu juurien vaikutusta muuttopäätöksiin kovinkaan laajasti, vaan useimmissa tutkimuksissa se on ohitettu joko muutamalla maininnalla tai sitten sitä ei ole käsitelty lainkaan. Sen sijaan vanhemman aikuisväestön tai eläkeläisten paluumuuttoa koskevissa tutkimuksissa kotiseutu tulee esiin (esim. Hunnako & Palm 2002, Kantanen 1991). Ehkäpä kiintymystä kotiseutuun on pidetty enemmän iäkkäämpien ihmisten piirteenä?

Ennen aineiston keräämistä en osannut odottaa, että juuret ja kotiseutu nousisivat haastatteluissa esiin näin selvästi. Kysymykset elimäkeläisyydestä ja maalaisuudesta tulivat kyllä haastatteluihin mukaan laatimani haastattelurungon kautta, mutta juuriin ja karjalaisuuteen liittyvät aiheet tulivat esiin lähinnä haastateltavien omasta aloitteesta. Juuria ja kotiseuturakkautta käsittelevä teema nousi siis esiin ikään kuin vahingossa. Kuitenkin juuret ovat näille nuorille aikuisille tärkeä asia, ja juurilla näyttää olevan vaikutuksensa myös heidän muuttopäätöksiinsä. Myös se, että ilman ennakkosuunnitelmaa haastateltaviksi valikoitui vain Elimäeltä kotoisin olevia nuoria aikuisia, kertoo näiden nuorten aikuisten siteestä kotiseutuun ja heidän sieltä kotoisin oleviin ikätovereihinsa.

Aineistonkeruun metodiksi valitsemani vapaamuotoisen teemahaastattelun edut tulevat tässä erityisesti esiin. Teemahaastattelussa haastateltava voi vapaamuotoisesti kertoa hänelle tärkeistä asioista. Vaikka haastattelurungon kysymykset johdattelevat keskustelua halutuille urille, haastateltavalle jää silti vielä riittävästi tilaa keskittyä juuri hänelle tärkeisiin aiheisiin. Haastattelupuheen aineistolähtöinen analysointi mahdollistaa näiden haastateltaville tärkeiden aiheiden välittymisen tutkimuksen tuloksiin asti. Juuri tämänkaltaisilla metodeilla tutkimusaiheesta voi löytää esiin uusia puolia ja vivahteita, kuten tämäkin tutkimus todistaa.

Miten haastateltavien puheessa juuret ja muuttoliike liittyvät toisiinsa? Miten nuorten aikuisten suhtautuminen juuriin vaikuttaa heidän asuinpaikkavalintoihinsa? Aluksi selvitän, miten nykyajan paikallisuus tulee haastateltavien puheessa esiin. Toisessa osassa tarkastelen haastateltavien puhetta karjalaisuudesta, ja kolmannessa osassa selvitän miten juurettomuus ja muuttoliike aineistossa yhdistyvät. Luvun lopussa yhdistän näiden kolmen aineistoa erittelevän alaluvun annin luvussa 2.2. esittämäni pohdintaan siitä, miten paikat eivät ole ihmisistä irrallisia objektiivisia tosiasioita. Niiden merkitys muotoutuu sosiaalisen interaktion ja inhimillisen merkityksenannon kautta.

6.1. ”Tuttuja ja turvallisia” – paikkakuntalaisuus haastateltavien puheessa

Ennen haastatteluja oletin, että maalaisuus olisi haastateltaville tärkeä osa heidän identiteettiään. Haastatteluissa paljastui, että kotiseutuidentiteetti onkin haastateltaville tärkeämpi, haastateltavat pitävät itseään ennen kaikkea elimäkeläisinä tai vaikkapa karjalaisina. Maalaisia ollaan siinä ohessa:

Kirsti: No kai mä oon maalainen kun mä oon elimäkeläinen ja tää on tällanen maaseutupitäjä.

Osa haastateltavista yhdistää maalaisuuden lähinnä maatalouteen, maalaisia ovat siis heidän mukaansa pääasiassa ne, jotka harjoittavat maataloutta ammattinaan. Toisaalta kukaan haastateltavista ei kuitenkaan sano, että ei haluaisi identifioitua maalaisuuteen tai että häpeäisi tunnustautua maalaiseksi.

Kysyin haastateltavilta, kokevatko he itsensä elimäkeläisiksi. Haastateltavista Mikkoa lukuun ottamatta kaikki muut sanovat kokevansa itsensä joko elimäkeläisiksi, kotikyläläisiksi tai karjalaisiksi. Mikko sanoo, ettei koe itseään elimäkeläiseksi tai ettei oikeastaan ajattele koko asiaa. Tämän haastattelukysymyksen lisäksi juuret tulevat haastateltavien puheessa esiin aina siellä täällä. Esimerkiksi, kun kysyn että ”*mikä saa ihmiset asumaan Elimäellä*” – ”*no sukujuuret*” (Tiina, Marketta), tai ”*olisitko valmis*

lähtemään työn perässä muualle” – ”en, juuret on niin syvässä” (Juho). Kotiseudulla ja juurilla sinänsä on haastateltaville tietty itseisarvo.

Seudun muiden asukkaiden sukujuuret tunnutaan tietävän hyvin, varsinkin niiden osalta joiden juuret ovat luovutetussa Karjalassa. Heikki kertoo, että *”sekin joka myi meille tän talon on Karjalasta”* ja mainitsee vieläpä myyjän suvun lähtöpaikkakunnan nimenkin. Tämän jälkeen Heikki ja Annukka luettelevat oman kylänsä asukkaita ja heidän ”juuriaan”, kertovat siis mistä kukin on kylään tullut. Osa haastateltavista oli kiinnostunut minunkin juuristani, ja kysyi mistä olen kotoisin.

Näkyvällä tavalla juurien tärkeys tulee esiin, kun haastateltavat puhuvat ulkopaikkakuntalaisista. Heli kertoo, että hänen nykyisen kotinsa lähelle rakennetaan lisää taloja. Kun kysyn, eikö Helinkin tavoittelema ”maaseudun rauha” vähän pilaannu, kun lähes näköetäisyydelle tuleekin uusia asukkaita, toteaa Heli ettei se niin haittaa, koska *”ne on semmosia tuttuja ja turvallisia ihmisiä”*. Hän sanoo, ettei lähiympäristöön tule *”ihan vieraita ja ulkopaikkakuntalaisia”*, kun kaikki maat ovat tiettyjen ihmisten omistuksessa. Omasta talostaan hän sanoo myös, ettei sitä voisi myydä kelle vaan koska se on rakennettu hänen puolisonsa vanhempien maille, ja maiden pitää pysyä suvussa. Lähiseudulle paluumuuttaa hänen mukaansa paljon nuoria aikuisia, jotka rakentavat taloja sukujensa maille. Koska uusien talojen rakentajat ovat juuriltaan paikkakuntalaisia, he ovat *”tuttuja ja turvallisia”*:

Heli: Niin et ei voi sanoa että ihan vieraita tai ulkopaikkakuntalaisia, koska nää kaikki metsät ja maathan on tiettyjen ihmisten omistuksessa jotka asuu täällä seudulla, niin tavallaan heidän jotakin niin kun, heidän jälkeläisiänsä tavallaan muuttaa tänne.

Heli: --- Mut et sitten jos ihmiset alkais myymään näitä omia maitaan talotonteiks kelle tahansa niin kyllä se sit varmaan alkais vähän ahistamaan. Kun on täällä halunnut kuitenkin rauhassa asuu.

Sillä, mistä on kotoisin, on enemmän merkitystä pienillä paikkakunnilla kuin suurilla. Keskustellussamme Elimäestä ja muuttoliikkeestä Tiina toi esiin sen, että ulkopaikkakuntalaisen ei välttämättä ole helppo muuttaa pienelle paikkakunnalle.

Tiina: Sillä tavalla se koskettaa, et ei tänne niin helppo kuitenkaan oo tulla. Niin kun aatellaan että jos muuttas Helsinkiin, niin sie olisit tavallaan nimettömänä massana siellä muitten joukossa, mutta täällä sitä täytyy niin kuin tehdä semmosta itseään tykö, kuitenkin. Huomaa heti että kun on ulkopaikkakuntalainen, sitä ehkä vähän vieroksutaan.

Ulkopaikkakuntalaisuus tulee esiin myös haastateltavien puhuessa Korian taajamasta. Koria sijaitsee Kouvolan rajan tuntumassa ja on kasvava taajama. Kasvuun suhtaudutaan kuitenkin hiukan kaksijakoisesti: sinänsä kasvu on hyvää, koska se tuo kuntaan uusia veronmaksajia, mutta toisaalta korialaisten ”elimäkeläisyyttä” saatetaan hiukan epäillä. Heli toteaa, että Korialla asuu ”paljon sellaisia jotka ei oo täältä kotosin, on muuttanut muualta”. Sekin, ovatko korialaiset enää maalaisia, pohditutti haastateltaviani, kun pyysin heitä ehdottamaan uusia haastateltavia tätä tutkimusta varten.

Nykyajan paikallisuus ei välttämättä kuitenkaan tarkoita sitä, että kyläläiset tai paikkakuntalaiset olisivat paljon tekemisissä keskenään. Oksa ja Rannikko (1995, 3-4) toteavat, ettei kylien paikallisuus ole enää toiminnallista, vaan paremminkin symbolista yhteisyyttä, joka ilmenee toiminnan sijaan lähinnä tietoisuudessa ja tunteissa. Helin kertoma havainnollistaa tämän hyvin:

Heli: Niin se on kyllä jännä että ei täällä mitään sellasia kinkereitäkään pidetä tai muuta vastaavaa, siis kaikkihan täällä tuntee kaikki, kuka asuu missäkin ja kuka tekee mitäkin työkseen, et sillä tavalla kaikki kyllä tunnetaan, mutta ei nyt kauheesti olla kuitenkaan tekemisissä, jos ei ole jotakin tarvetta.

Tietysti kylien ja ihmisten välillä on suuriakin eroja. Jotkut haastattelemistani olivat aktiivisesti mukana kylänsä toiminnassa, toisten suhde naapureihin taas oli enimmäkseen hyvän päivän tuttavuutta. Symbolinen yhteisyys ilmenee kuitenkin siinä, miten paikkakunnan asukkaat jaetaan juuriensa mukaan joko paikkakuntalaisiin tai ulkopaikkakuntalaisiin.

6.2. Voimakkaana säilynyt karjalaisuus

Juuret ja kotiseutu tulivat haastatteluissa esiin myös ehkä hiukan odottamattomasti haastateltavien karjalaisuuspuheen kautta. Kysyin haastateltavilta, kokevatko he itsensä elimäkeläisiksi. Muutamat vastasivat olevansa ennemminkin *karjalaisia*. Tämä kummastutti minua ensin paljon. Kun sama toistui jopa neljässä haastattelussa, aloin pohtia, kuinka karjalaiset sukujuuret voivat olla näin tärkeä asia kolmenkymppin korvilla oleville nuorille aikuisille, jotka ovat eläneet koko lapsuutensa ja nuoruutensa Kymenlaaksossa ja kuulleet Karjalasta vain vanhempien ihmisten tarinoissa.

Elimäelle asutettiin sotien jälkeen melko suuri joukko siirtokarjalaisia. Asuttamisen myötä syntyi kokonaisia uusia kyliä, joihin asukkaat tulivat luovutetusta Karjalasta. Karjalaisuus säilyi vahvana juuri näissä kylissä, ja karjalaisuutta on myös aktiivisesti vaalittu esimerkiksi erilaisten kesäjuhlien ja seurojen kautta. Muutamat haastateltavista kertoivat osallistuneensa myös kotiseutumatkoihin rajan taakse. Mikko totesi, että karjalaisuus näkyy Elimäellä myös murteessa; saman havainnon tein itsekin haastattelumatkoillani. Kun ihmettelin haastattelussa sitä, miten karjalaisuus on säilynyt niin voimakkaana ja tärkeänä osana näiden ihmisten identiteettiä, vastasi haastateltavani että ”*kuka on karjalainen joskus niin on sitä aina*”:

HJA: Siitähän on aikaa kamalasti.

Marketta: On, mut kuka on karjalainen joskus niin on sitä aina että se, se on sellanen mikä periytyy, että minäkin lasken itseni aika paljon karjalaiseksi, vaikka vaan mun isän suku on.

Marketta: Kyllä ja musta se on kyllä semmonen ehdottoman positiivinen asia, että kyllä mä ainakin haluaisin sen, nää karjalaiset juuret ja kohtalot siirtää omille lapsilleni, eli kuhan ne kasvaa niin varmasti viedään sinne [rajan taakse, MH] kivijalan viereen seisomaan. Että se on, jostain syystä meille se on ainakin, mulle ja mun sisaruksille sellanen asia mistä ollaan hyvin kiinnostuneita.

Itseään karjalaisina pitävät haastateltavat puhuivat karjalaisuudesta hyvin positiivisessa hengessä, ylpeinä omasta karjalaisuudestaan. Ehkäpä aineiston äärimmäisin esimerkki heimoeron vaikutuksesta arkielämään on Tiinan kuvaus siitä, miten hän ei viihtynyt Opiskelukaupungissaan:

Tiina: --- Sanotaan, että hämäläiset on hitaita niin se pitää aivan täysin paikkansa, ja mulla on karjalaiset sukujuuret, niin ei hermot kestänyt sitä. Aivan oikeesti, se kävi niin hirveesti pännimään, ja muutenkin oli koko ajan kauhee koti-ikävä tänne Elimäelle, pienen lapsen kanssa siellä. Eikä, Opiskelukaupungin Prismakin oli niin tyhmä verrattuna tohon Kouvolan Prismaan, et ei tehny mieli edes kauppaan mennä kun ei se ollut koti-Prisma eikä mitään. Niin kamala koti-ikävä oli että pakko tulla sieltä pois.

Tuttu kotiseutu on haastateltavalle ilmeisen tärkeä asia, kun jopa kauppaketjuun kuuluva marketti voi olla olennainen asia kotiseudussa, vaikka päälisin puolin katsottuna ketjumarketit ovat keskenään samankaltaisia kaikkialla maassa. Tiina selittää viihtymättömyytensä Opiskelukaupungissa nimenomaan heimoerojen ja koti-ikävän kautta, mikä kertoo osaltaan siitä että kotiseutu ja juuret ovat hänelle tärkeitä.

Karjalaisuus tuli esiin myös muiden kuin itsensä karjalaisiksi nimenneiden haastateltavien puheessa. Kun kysyin, millaisia ihmisiä Elimäellä asuu, haastateltavat kertoivat usein että Elimäellä asuu sekä siirtokarjalaisia että ”peruselimäkeläisiä”:

Pekka: Hei tiiätsä, se onkin just vaikee juttu, meitä on monenlaisia elimäkeläisiä, meillä on näitä siirtolaisia jotka on tullut tuolta Karjalasta, meillä on näitä peruselimäkeläisiä, jotka asuu näissä vanhoissa Elimäen kylissä. Meillä on pikkasen semmonen kulttuuriero.

Elimäkeläinen monenlaisuus kuvataan siis juurien kautta, eikä esimerkiksi ammattien, iän, varallisuuden tai vaikkapa puoluetustan kautta. Sinänsä karjalaisuuspuheen voi myös rinnastaa puheeseen ulkopaikkakuntalaisista, molemmissa kun tulee esiin jako niihin, jotka ovat paikallista sukua ja niihin, jotka ovat muualta paikkakunnalle muuttaneita ”tulokkaita”, olkoonkin että ovat saapuneet jo kuusi vuosikymmentä sitten.

Tätä analyysia varten yhdistän karjalaisuuspuheen yleisempään puheeseen juurista. Tulkitsen asian niin, että nämä haastateltavat ovat ihmisiä, joille juuret ovat yleensäkin tärkeitä, ja kun ne sattumoisin ovat karjalaiset niin heille on tavallaan avautunut mahdollisuus paneutua sukujuuriinsa hiukan erilaisella tavalla verrattuna ”peruselimäkeläisiin”. Näille karjalaisuutta tärkeänä pitäneille haastateltaville myös

elimäkeläiset juuret ja kotiseutu ovat tärkeitä, eli heillä on tavallaan kaksikerroksinen kotiseutuidentiteetti. Haastateltava saattoi samassa lauseessa kertoa olevansa kotikyläläinen, mutta myös karjalainen.

Vaikka yhdistänkin tässä karjalaisuuspuheen muuhun puheeseen juurista, niin tämän aineiston perusteella minusta näyttää siltä, että nykypäivän siirtokarjalainen identiteetti, se miten siitä puhutaan, miten sitä tuotetaan ja ylläpidetään, olisi varsin kiinnostava uuden tutkimuksen aihe.

6.3. Juurettomuus ja kaupunkiin muuttaneet maalaiset

Jos työ on pätevä selitys sille, miksi maalta muutetaan kaupunkiin, ovat haastateltavien puheessa juuret yhtä pätevä selitys sille, miksi Elimäelle jäädytään tai palataan asumaan. Kirsti kiteyttää tämän hyvin kertoessaan sisaruksistaan:

Kirsti: Toinen sisko asuu meistä kahden kilometrin päässä. Hän asuu perheen kans siellä, ovat kunnostaneet mun isän synnyinkodin. Ja he asui miehensä kans ensin Kouvolassa kerrostalossa mutta sitten päätti muuttaa tonne. Sitten mun vanhin sisko asuu Helsingissä, hänellä on jo perhettä. Hän rakentaa nyt omakotitaloa sitten.

HJA: Helsinkiin?

Kirsti: Joo. Tai Vantaalle.

HJA: No ne ei oo sitten aatellut tänne tulla takaisin?

Kirsti: Ei, heillä on molemmilla työ siellä että, viihtyvät siellä.

Kantasen (1991) tutkimuksen ”kaupunkilaiset” ja ”palaajat” selittivät asuinseudun valintaansa samalla tavoin kuin Kirsti tässä. Kantasen mukaan paluumuuttajat jäsensivät synnyinseutuaan nimenomaan juurien sekä sukulaisuus- ja ystävyys-suhteiden kautta. Kaupunkilaiset, jotka eivät olleet aikeissa palata takaisin kotiseudulle, taas korostivat työpaikkaansa ja urakehitystään kaupungissa, heille paluu kotiseudulle merkitsisi näiden menettämistä.

Kiinnostavaa on, että nämä molemmat selitykset, siis työ ja juuret, ovat yhtä päteviä selityksiä asuinpaikan valinnalle. Ne ovat tavallaan keskenään vaihtoehtoisia, ja niistä sopivampi valitaan aina tilanteen mukaan. Esimerkiksi Kirsti ei selitä siskonsa asuvan

Elimäellä siksi, että hänellä on työpaikka samalla seudulla, eikä toisaalta esitä toisen sisaren valinnalle muita syitä kuin työn. Molemmat selitykset ovat yhtä aikaa hyväksyttäviä.

Kaupunkiin työn perässä muuttaneet saattavat ainakin joidenkin haastateltavien mukaan myös hävetä juuriaan maaseudulla. Keskustelimme Mikon kanssa Elimäen kirkonkylälle perustetusta toimistohotellista, joka on tarkoitettu esimerkiksi etätöiden tekemiseen. Mikko ei usko, että etätöistä olisi Elimäen työllistäjäksi, vaan sanoo näin:

Mikko: Mut etätö on usein sitten tietokoneihmisten työtä. Ja kuka tietokoneihminen muuttaa tänne, ne haluu sen, eiks ne haluu Helsingin ydinkeskustaan, mahdollisimman vilkkaaseen, hektiseen elämänmenoon.

HJA: Onhan niitä jotka on täältä kotoisin, jos ne haluais tulla takas tänne tekeen sitä.

Mikko: Ei, kyl sinne, kyl on tota, ne jotka siihen leikkiin lähtee, niin ne usein haluaa sitten, ne on ehkä sitä porukkaa jotka haluaa, vähän häpeilee sitä (xxx) tai lähtö-, synnyinseutuaan. Asuu pari vuotta Helsingissä ja puhuu sujuvaa stadii. Ihmettelee miten toi lande voi täällä asuu.

Vaikkeivät haastateltavat pitäneetkään maalaisuutta ja kaupunkilaisuutta erityisen tärkeänä jäsenystapana, löytyy aineistosta kuitenkin viittauksia siihen, että haastateltavat liittyvät maalaisuuden ja juurten arvostamisen yhteen. Edellisen Mikon kommentin lisäksi kiinnostava on myös Helin puolileikillinen arvio maalaisten ja kaupunkilaisten eroista:

HJA: Onks tota nykypäivän maalaisissa ja kaupunkilaisissa eroa?

Heli: No ei nyt kukaan varmaan osaa sanoa kuka on maalta ja kuka on kaupungista, jos tuolla näkee ihmisiä, että ne on ehkä sitten ihmisten ajatuksissa ja arvoissa ne erot sitten.

HJA: Mitä ne sitten on ne ajatusten ja arvojen erot?

Heli: No miten sen nyt sitten sanois? Eiks se näy vaalituloksesta ketkä äänestää keskustalaisia ja ketkä äänestää SDP:läisiä. (naurahtaa)

Tätä Helin keskusta-kommenttia – vaikka se onkin vain puolileikillinen lausunto – voi tarkastella Jukka Relanderin näkemystä vasten, että keskustapuolue nimenomaan elää paikallisuudesta, siteestä kotiseutuun ja agraarisista juurista, kun sen sijaan muut puolueet ovat jo jättäneet paikallisuuden taakseen (Relander 2000, 17). Maalaiset siis

pitävät vielä siteitä kotiseutuun ja juuriin tärkeinä, mutta kaupunkilaiset ovat nämä jo hylänneet.

Haastateltavien arvostus juuria ja kotiseutua kohtaan tulee esiin myös sen kautta, miten he puhuvat juurettomuudesta. Juurettomuus nähdään melko negatiivisena asiana, haastateltavien mielestä omista juurista on pidettävä kiinni ja kotiseutua pitää arvostaa. Työuran perässä muuttaessa pysyvää kotia ei synny eikä asuinseudusta tule kotiseutua:

Heli: --- Et sitten, ja mä tunnen kyl sellasiakin niin kun oman ikäpolven ihmisiä, jotka on opiskellu ja sitten saanut hyvän työpaikan ja koko ajan vaihtaa sitä hyvää työpaikkaa kun hakee koko ajan jotain haastetta elämäänsä, ja sit siinä yleensä muutetaan koko ajan, et sit ei oo semmosta omaa pysyvää kotia kun koko ajan pitää muuttaa ja mennä. Sitten on semmonen juureton tavallaan.

Pekka: --- Meistä jokainen joka asuu jollakin paikkakunnalla, oli se sitten Elimäki tai Espoo tai mikä tahansa, meidän pitää olla ylpeitä siitä missä me asutaan ja ollaan. Pitää pitää omamme puolta.

Muutamassa haastattelussa keskustelimme haastateltavien kanssa ohimennen myös helsinkiläisistä ja helsinkiläisyydestä. Näissä keskustelunpätkissä kotiseudun arvostaminen ja hylkääminen tulivat näkyvästi esiin. Ilmeni, että yleisellä tasolla syntyperäisistä, ”aidoista ja oikeista” helsinkiläisistä pidetään, mutta pääkaupunkiin maaseudulta muuttaneista ja sittemmin helsinkiläistyneistä ei puhuta kovin positiivisessa hengessä:

Pekka: Mä tykkään helsinkiläisistä jotka on ollut siellä kauan aikaa. Ne on hyvin samanlaisia kuin ihmiset tuolla maalla. Mutta nää saamarin maalaiset jotka on lähteneet tuolta jostakin korkeelta tai idästä tai lännestä, niin nehän ne pitää itteään niinku, ne puhuu, ne yrittää huonosti puhuu jotain Stadin murretta olla stadilaisia. Sitten vähän aikaa kun niitten kaa keskustelee paljastuu totuus, mistä ne on tullu. Ei mulla oo siinä mielessä paha sanottavaa, mulla on paljon tuttavuuksia helsinkiläisiä.

HJA: Mitä sä aattelet helsinkiläisistä?

Mikko: No, se riippuu vähäsen, just kun siellä on sitä porukkaa joka on olevinaan niin helsinkiläistä, ihmettelee että miten täällä pystyy ihmiset ees elämään, vaikka ite on ehkä just kolme vuotta sitten lähtenyt.

Näistä haastattelukatkelmista näkyy, miten asetelmassa ”hyvät – pahat” eivät niinkään ole vastakkain maalaiset ja kaupunkilaiset, vaan pikemminkin kotiseudullaan – maalla tai kaupungissa – pysyneet ja juurensa hylänneet. Helsinkiläinenkin voi olla ihan ”hyvä”, jos hän on kotoisinkin Helsingistä. Sen sijaan kotiseutunsa hylänneet ”helsinkiläistyneet” eivät saa kunnioitusta. Tämä ajattelu pätee tietysti lähinnä vain yleisellä tasolla ryhmistä puhuttaessa, yksilötasolla näkemykset eivät ole näin suoraviivaisia, vaan haastateltavilla on ystävinään ja tuttavinaan niitäkin, jotka ovat muuttaneet kaupunkeihin työn perässä. Tätä helsinkiläisyys-puhetta kannattaakin minusta tarkastella lähinnä yhtenä ilmentymänä siitä, miten haastateltavat pitävät omien juuriensa säilyttämistä arvossa ja jossain määrin halveksuvat kotiseutunsa hylänneitä.

Huomionarvoista tässä teemakokonaisuudessa on taas se, miten Mikon suhtautuminen juuriin ja kotiseutuun eroaa muiden haastateltavien suhtautumisesta. Mikkoa lukuun ottamatta kaikki muut korostavat nimenomaan omien juurien tärkeyttä. He identifioituvat jotenkin kotiseutuunsa, siis pitävät itseään elimäkeläisinä, kotikyläläisinä tai karjalaisina, tai jopa kaikkina kolmena. Sen sijaan Mikko sanoo, ettei oikeastaan koe itseään elimäkeläiseksi, ja ettei koko kotikunnalla ole suuremmin edes merkitystä hänelle:

HJA: Just tota, no sä varmaan koet että sä olet elimäkeläinen kun sä olet nimenomaan täältä kotosin?

Mikko: No (...) en oikeestaan. Ei mulle oikeestaan oo mitään väliä mistä mä olen kotoisin. En sillein aattele sitä asiaa.

HJA: Ei mitään kotoisin.

Mikko: Niin (naurahdus) niin en mä oo mitään kotoisin. Ei kyllä ei mulla mitään sellasta oo. Ei se huonokaan asia oo että on täältä, mutta ei sillä mitään väliä oo, että olisko tää nyt sitten joku Närpiö taikka. Lieksa tai mikä tahansa. (...) Ei silleen, ei sitä koskaan pidä minään sellasena. Ei se oo rasitekaan kyllä mutta ei sitä...

HJA: Se ei oo niin merkityksellinen?

Mikko: Ei sillä oo oikeestaan mitään merkitystä.

Tärkeä havainto on myös se, että vaikkei Mikko pidä omia juuriaan itselleen tärkeinä, hän silti viittaa aiheeseen puheessaan aina ajoittain, esimerkiksi mainitessaan että

Elimäellä asuu paljon karjalaisia, tai puhuessaan helsinkiläisistä ja kertoessaan hyvästä ystävästään, joka on ”viidennen polven hesalainen eli se on tullut sinne silloin kun jäät on lähtenyt”. Mikko ei pidä juuria itselleen nyt merkityksellisenä tekijänä asuinpaikan valinnassa, mutta puhuessaan eläkeläisistä jotka paluumuuttavat takaisin kotiseuduilleen hän toteaa, että voisi itsekin kuvitella palaavansa Elimäelle sitten vanhana.

6.4. Miten juuret vaikuttavat muuttopäätöksiin?

Paikat ovat Karjalaisen mukaan elettyjä sijainteja, sisäistynyttä kuulumista, pakottavaa halua olla muualla kuin on (Karjalainen 1997). Elimäelle asumaan asettuneille omat juuret ovat hyvin tärkeitä. Ne ovat sisäistynyttä kuulumista kotipaikkaan: Elimäkeen tai Kotikylään, jossa on asuttu lapsuudesta asti ja jossa nyt voidaan kasvattaa omia lapsia. Toisaalta kotiseutumatkalla rajan takana Karjalassa tavattu suvun talon kivijalka voi inhimillisen tulkinnan ja merkityksenannon tuloksena tulla hyvinkin tärkeäksi. Karjalaisuus voi nousta tärkeäksi osaksi omaa identiteettiä sellaisellekin, joka on syntynyt kymmeniä vuosia Karjalan menettämisen jälkeen. Haastatteluaineistoni kertoo, että juuret ovat henkilökohtaisella tasolla tärkeitä näille Elimäellä asumaan asettuneille nuorille aikuisille. Ainoastaan Mikko joka ei ole vielä päättänyt mihin asettua, ei koe juuria itselleen tärkeiksi, vaan sanoo ettei ole ”mistään kotoisin”.

Kaikille haastateltavilleni yhteistä on kuitenkin se, miten he puhuvat juurista yleisellä tasolla, yhteisön kontekstissa. Juurien perusteella jaotellaan myös toisia ihmisiä. Paikallisuus on symbolista yhteyttä, ei välttämättä näkyvää, mutta kuitenkin sosiaalisiin jakoihin ja toimintaan vaikuttavaa. Se pulpahtaa esiin puheena ulkopaikkakuntalaisista, Elimäen karjalaisista, kaupunkiin muuttaneiden juurettomuudesta tai helsinkiläistyneistä maalaisista. Tässä tutkimuksessa se tuli näkyviin haastateltavien tahattomana valikoitumisena vain paikkakuntalaisiin. Tämä näyttää esiin sen, miten tila – Elimäki – voi olla hyvin oleellinen osa sosiaalisten ja kulttuuristen luokittelujen syntyä ja sisältöä (vrt. Paasi 1998). Näkökulma juuriin ja maaseudulla asumiseen jää tässä tutkimuksessa siinä mielessä rajoittuneeksi, että kohdejoukon haastateltavat ovat kaikki kotoisin Elimäeltä. Toisen puolen asiasta voisi

saada esiin tutkimalla ”ulkopaikkakuntalaisia”, siis niitä jotka ovat muuttaneet maaseutukuntaan muualta.

Miten juuria koskevan puheen analysointi auttaa vastaamaan tutkimuskysymykseen, miksi haastateltavat ovat jääneet tai palanneet Elimäelle asumaan? Ensinnäkin se, että Elimäelle asettuneet kokevat kotiseutunsa ikään kuin sisäistettynä kuulumisena, vaikuttaa henkilökohtaisella tasolla heidän päätöksiinsä jäädä tai palata, tosin toisilla haastateltavilla voimakkaammin kuin toisilla. Kaikki eivät kuitenkaan koe näin, kuten Mikon esimerkki osoittaa. Toiseksi tärkeää on se, että paikallisuus on symbolista yhteyttä, jolla on vaikutusta myös sosiaalisten ja kulttuuristen luokittelujen syntyyn. Sillä, mitkä juuret kullakin on, on vaikutusta; paikkakuntalaisen on helpompi palata kuin ulkopaikkakuntalaisen muuttaa kuntaan.

Vaikka tämä onkin vain yksi dimensio tutkimusongelman ratkaisuun, niin kahden muun esittelemäni teeman rinnalla se antaa kuitenkin kiinnostavaa lisätietoa. Seuraavassa luvussa tarkastelen vielä, miten yhteisön muuttamiseen liittyvät odotukset tulevat aineistossani esiin.

7. MUUTTAMINEN JA YHTEISÖN ODOTUKSET

Millaiset ihmiset muuttavat maalta kaupunkiin? Ketkä muuttavat maaseudulle? Mikä saa ihmiset asumaan Elimäellä ja mikä taas saa heidät lähtemään pois? Näitä kysymyksiä kyselin haastateltaviltani, tarkoitukseni selvittää heidän mielikuviaan muuttajista yleisellä tasolla. Vastauksissaan haastateltavat heijastavat esiin maaseudun nuorten aikuisten vallitsevia kulttuurisia käsityksiä muuttajista, jääjistä ja palaajista. Nämä ovat juuri niitä tilaan kytkeytyneitä kulttuurisia rakenteita – tiedostettuja tai tiedostamattomia – joilla on merkitystä silloin kun yksilöt valitsevat itselleen sopivaa asuinpaikkaa. Ympäröivällä yhteisöllä on omat odotuksensa ja käsityksensä siitä, kenen on luontevaa muuttaa ja minne. Kenelle Elimäki on sopiva paikka asua? Onko se yhtä sopiva kaikille?

7.1. Lähtijät - ”semmoset millä ei oo siteitä”

Maaseudulta muutetaan vilkkaasti kaupunkiin. Keitä ovat nuo lähtijät? Millaiset ihmiset haastateltavien mielestä muuttavat maalta kaupunkiin? Haastateltavien mukaan kaupunkiin muuttajat lähtevät pääasiassa työn ja opiskelun perässä. Kaupungissa on myös kaikki lähempänä ja siellä asuminen on helpompaa kuin maaseudun omakotitaloissa. Näiden lisäksi kolmas tärkeä lähtijöitä yhdistävä seikka tulee esiin Tiinan haastatteluvastauksessa:

HJA: Niin mitä sä aattelet, minkälaiset ihmiset muuttaa maalta kaupunkiin?

Tiina: (...) No minkähänlaiset. (...) Semmoset millä ei oo siteitä (...) mihinkään. Ei välttämättä oo mitään sellasta, että tarvii miettii että. Tai sit semmoset, joilla on ehkä eri arvot, tai että ne ei oo riippuvaisia mistään paikasta. En mie, oisko se raha, sitä mie en ehkä uskois, en voi olla niin pessimistinen että rahan perässä muuttaa. Voisko olla, en tiää.

Tiina: Ehkä ne on, niillä ei oo niin kun niin väliä missä sit asuu. Kuhan on joku katto pään päälle, hyvä työpaikka, hyvä palkka. Ehkä se on, oisko se se raha, saattaa olla.

HJA: Sä sanoit että semmoset joilla ei oo siteitä?

Tiina: Niin no esimerkiks niin kun sellasia hyviä ystävyyssuhteita tai sukulaisia, tai ketkä niin kun ei oo sitoutunut siihen omaan niin kun sukuunsa niin, meillä on hirmu iso suku, mulla, takana, ne asuu kaikki tällä alueella.

Tiinan haastatteluvastauksessa on kaksi tärkeää lausahdusta: ”*semmoset millä ei oo siteitä*” ja ”*ne ei oo riippuvaisia mistään paikasta*”. Lähtijät eivät ole sosiaalisin suhtein yhtä sitoutuneita lähtöseutuunsa, eivätkä he pidä kotiseutuaan yhtä tärkeänä kuin ne jotka jäävät. Lähtijöiden arvot ovat siis individualistisemmat kuin jääjien.

Maalta pois muuttaminen liittyy myös elämänvaiheeseen. Annukan mukaan ”*täytyy vaan käydä jossain muualla, miettii että mitä haluaa tehdä*”. Opiskelupaikan vuoksi muuttaminen on tällainen tyypillinen elämänvaihemuutto, jonka jälkeen muuttaja saattaa kuitenkin vielä palata takaisin maaseudulle. Myöhemmin haastattelussa Annukka kertoo tuttavapiirinsä olevan perheenperustamisiässä ja ostelevan tontteja ja taloja maaseudulta, siis palailevan takaisin kotiseudun maalaismaisemiin. Osa haastateltavistakin oli käynyt opiskelemaan muualla mutta palannut sittemmin kotiseudulleen takaisin.

Heikki sanoo, että maalta pois muuttamiseen liittyy myös tietynlainen ilmapiiri:

Heikki: No sit se on se ahdistunut juttu just se, varmaan se ilmapiiri tekee sen. Ja nuorena että ”täällä ei oo mitään.” Tossahan ne Koriallakin sanoo ”täällä ei oo mitään.” Kouvolassa sanoo ihmiset ”no kun täällä ei oo oikein mitään.”

Pekka esittää töiden vuoksi kaupunkiin muuttamisen vaihtoehtottomana ”pakkona”:

HJA: Minkälaiset ihmiset on ne jotka muuttaa maalta kaupunkiin? Miten niitä vois kuvailla?

Pekka: Ne on vähän semmosia ihmisiä että ne (...) ne elää muitten ehdoilla, ne lähtee kun on pakko lähtee, kun on pakko lähtee opiskelemaan, kun on pakko lähtee töihin. (...) On pakko. Ne edustaa pakkoa. (...) Elikkä tota noin, mun mielestä vähän, ainakin haistellut tossa tuulia, ei monikaan mielellään lähtis. Moni haluais olla siellä missä on syntynyt, mutta ei oo muuta mahdollisuutta, on pakko lähteä. Jos sä haluat opiskella, jos saada työpaikan, sitä ei ole siellä missä sä olet nyt vaan sun on lähettävä jonnekin.

Kuvaillessaan maalta pois muuttajia haastateltavat puhuvat heistä yleensä muina ihmisinä, eivätkä siis katso itse kuuluvansa tähän joukkoon. Tästä Pekankin haastatteluvastauksesta näkyy jonkinlainen kaksijakoisuus: toisaalta kaupunkiin muuttajat ”elää muiden ehdoilla”, mitä siis Pekka ei itse tee, koska ei ole muuttanut kaupunkiin. Toisaalta kaupunkiin muuttajien valinta jäämisen ja lähtemisen välillä on ollut kuitenkin melko vaihtoehtoton: ”jos sä haluat opiskella, jos saada työpaikan, sitä ei ole siellä missä sä olet nyt vaan sun on lähdettävä jonnekin.” Kaupunkiin muuttamisen pakko koskee siis ensisijaisesti niitä, joille työt ja opinnot ovat tärkeitä. ”Täällä ei oo mitään” –ilmapiiri kertoo tietynlaisesta näköalattomasta ajattelusta, jossa maaseudulla tai edes pienissä kaupungeissa ei nähdä minkäänlaisia mahdollisuuksia. Kaupunkiin muuttajat ovat siis niitä, jotka näkevät vain isojen kaupunkien tarjoamat mahdollisuudet itselleen käyttökelpoisina. Tämän ryhmän vastakohtana maaseudun nuoret aikuiset kuten Heikki ja Pekka ovat vapaita kaupunkiin muuttamisen pakosta. He löytävät itselleen sopivat elämisen rakennusaineet Elimäeltäkin.

Mikko on haastateltavista ainoa, joka näkee itsensä potentiaalisena poismuuttajana. Mikko kuvailee kaupunkiin muuttajia: ”sellaiset niin kuin mä esimerkiksi: nuori mies, eikä oikein mitään, miksei nuori nainen tietysti.” Mikolla ei ole perhettä eikä puolisoa, eikä varsinaista pysyvää työpaikkaakaan. Mikko kertoi, että kaikki muut hänen ikäluokastaan ovat jo lähteneet Elimäeltä pois.

Mikko: Mut ei tätä vois kuvitella sillein nuorelle ihmiselle asuinpaikaks jos ei olis mahdollisuutta käydä jossain. (...) Ja sit tietenkin se työhomma minkä perässä. Koulut ja työ, niitten perässähän se lähetään pois. Eihän siinä mitään muuta.

Haastateltavien puheissa maalta kaupunkiin muuttajat profiloituvat siis pääosin työn ja opintojen perässä muuttajina, jotka eivät näe maaseudun tarjoavan itselleen riittäviä mahdollisuuksia. Suku ja sosiaaliset siteet kotiseutuun eivät ole poismuuttajille niin tärkeitä. Mikkoa lukuun ottamatta kaikki esittelevät pois muuttajat muina ihmisinä, joiden joukkoon he eivät itse kuulu.

7.2. Jääjät ja palaajat – ”sit on vaikka pieniä lapsia joilla on sit turvallisempi asua täällä”

Kun kysyin haastateltavilta, ketkä muuttavat kaupungista maaseudulle, oli ”lapsiperheet” ylivoimaisesti yleisin vastaus. Haastateltavien mukaan maaseutu on hyvä ympäristö kasvattaa lapsia: maalla on puhdasta ja turvallista, kouluissa on pienet luokkakoot ja kaupunkien rikollisuus ja huumeet ovat kaukana. Myös lapseton pariskunta voi muuttaa maaseudulle:

Kirsti: No voisinkin kuvitella että sit joskus vaikka joku reilu kolmekymppinen pariskunta, että sit kun on niin kun nyt vaikka meillä sit on, tai ei oo enää tarpeita jatkuvasti ravata jossain yöelämässä tai näin pois päin, niin sitten olis helpompi muuttaa maalle. Et ei tarvii olla jatkuvasti menossa ja tekemässä, ja sit on vaikka pieniä lapsia joilla on sit turvallisempi asua täällä.

Maaseudun sopivuus lapsiperheille tulee jollakin tapaa esiin kaikkien muiden haastateltavien puheessa, paitsi Mikon. Näin ollen lapsista ja maaseudusta puhuivat myös sellaiset haastateltavat, joilla ei haastatteluhetkellä ollut omia lapsia.

Mikä ihmisiä sitten kiinnittää Elimäelle? Haastateltavien mukaan ne samat syyt, jotka vetävät muuttajia kaupungista maalle. Sukujuuret ja ympäristön sopivuus lapsiperheille tulevat tässäkin esiin:

HJA: Mitäs sä luulet, mikä saa ihmiset asumaan täällä?

Tiina: No sukujuuret. Just sit täällä on lapsiperheitten asemat aika hyvin. Se on se syy minkä takia täällä asutaan. --- Mutta että kylissä se on se luonto vielä tavallaan lähellä. Mutta varmaan sukujuuret on se mikä, ja sellanen tietty ylpeys omasta kunnasta.

HJA: Mitä sä luulet, mikä saa ihmiset asuun täällä?

Heli: Kyllä varmaan, meillä nyt kun me täällä asutaan, niin se, se semmonen omat juuret tavallaan. Se semmonen että monihan sit kuitenkin ehkä haluaa muuttaa jos on maatalosta kotosin et haluaa muuttaa sieltä pois ja lähtee kaupunkiin ja jää sinne, mutta se riippuu sit vähän ihmisen luonteesta. Me ollaan varmaan sen luontoisia et me halutaan olla täällä ja ollaan ylpeitä niistä

omista juuristamme. Sit jos ajattelis ihan muita ihmisiä, niin varmaan se semmonen, nyky maailman ja yhteiskunnan kovat muutokset, etsitään vähän rauhaisampaa paikkaa sille omalle kodille ja mietitään sitä lasten tulevaisuutta, että haluttas niille hyvä kasvuympäristö. Ehkä semmoset asiat.

Haastateltavista kaikki Mikkoa lukuun ottamatta sanoivat perheellisyyden syyksi asua maalla. Littlen ja Austinin (1996) tutkimuksessa tuli esiin, että perhettä ja lasten etua pidetään tärkeänä syynä asua maalla. Perheen ja lasten etu määrittää myös maaseudun naisen roolia, johon kuuluu ennemminkin olla äiti ja vaimo kuin uranainen. Myös minun aineistostani löytyy viitteitä tähän. Osa haastattelemistani naisista vastasi kysyessäni työttömyydestä, että nainen voi aina jäädä kotiäidiksi jos työpaikkaa ei maaseudulla asumisen vuoksi löydykään:

Annukka: Ja nainen voi aina tehdä lapsii ja jäädä kotiin jos huvittaa, yhteiskunta maksaa siitäkin ihan liikaa ja niillä rahoilla pärjää oikein hyvin.

Jos side asuinpaikkaan on maaseudun naiselle tärkeämpi kuin side ammattiin, kuten luvussa viisi jo esitin, ja jos perheellisyys on syy asua maaseudulla, on kotiäitiys varsin luonteva vaihtoehto työttömyydelle tai työn perässä muualle muuttamiselle. Suomalainen hyvinvointivaltio lasten kotihoidon tukineen antaa äidille mahdollisuuden valita näin.

Muuttamisen liittyminen elämänvaiheeseen tuli esiin myös maalle muuttamisen yhteydessä, kun kyselin haastateltavilta, miten muuttoliike näkyy heidän tuttavapiirissään ja omassa arjessaan. Haastateltavat totesivat monien tuttaviansa muuttaneen koulujen jälkeen muualle, mutta tämänhetkiset kokemukset muuttoliikkeestä tuttavapiirissä liittyivät lähinnä paluumuuttoon takaisin maaseudulle:

Pekka: --- Mutta nyt on esiintynyt sitä että tommoset kolmekymppiset kaverit, tuttujani jotka on pääkaupunkiseudulla, työn takia sinne muuttaneet, niin tota haikailee tänne, on jo ostaneet jopa vanhemmiltaan tontteja ja muuta. Elikkä niillä kuitenkin on ajatus että kun heidän lapsensa tulee kouluikänsä, he muuttavat takasin kyliin.

Heli kertoo, että hänellä on omassa Kotikylässään parhaat ystävänsä, jotka ovat käyneet muualla opiskelemassa mutta ovat nyt palanneet takaisin. Heillä on kaikilla puoliset, jotka ovat kotoisin Elimäeltä tai sen lähiseuduilta.

Kaikissa näissä haastateltavien kuvauksissa paluumuutosta maaseudulle muuttajana on perhe. Näkemys paluumuutosta nuorten perheellisten tai pariskuntien toimintana on yleinen näiden haastateltavien joukossa, jotka ovat jo asettuneet asumaan Elimäelle. Ainoastaan Mikko kuvaa maallemuuttajat eläkeläisinä, jotka palaavat maaseudun kirkonkyliin viettämään vanhuuttaan. Mikko kuvaa siis maallemuuttajat ryhmäksi johon ei itse voi kuulua, kun muut haastateltavat kuvaavat maaseudulle asumaan asettuvat siten että voivat laskea itsensäkin mukaan tähän ryhmään.

Kun haastateltavien puheessa maallemuutto ja maalla asuminen ovat sidoksissa perheellisyteen ja juuriin, on tärkeää vielä huomata, mitä asioita näihin maallemuuttajiin ei liitetä. Kukaan haastateltavista ei selitä muuton liittyvän ammattiin tai työhön, samoin esimerkiksi sukupuolta tai varakkuutta ei mainita kuvauksessa. Olennaista on tosiaankin siis vain perheellisyys ja juuret siteenä kotiseutuun.

7.3. Kuka voi palata maaseudulle?

Edellä kuvailemani haastateltavien antamat selitykset sille, miksi jotkut muuttavat kaupunkiin ja toiset palaavat tai jäävät maalle, ovat yleisesti jotenkin yksilön omista arvoista ja valinnoista riippuvia. Muuttamisessa on heidän mukaansa kysymys yksilöiden päätöksistä. Kuitenkin se, että kaupungin tai maaseudun asuinpaikakseen valinneet kategorisoidaan tietynlaisiksi ihmisiksi – kuten sellaisiksi joille työ on tärkeää tai sellaisiksi jotka arvostavat kotiseutuaan ja perhekeskeisiä arvoja – kertoo, että yhteisöllä on myös odotuksensa ja käsityksensä siitä, *miten kuuluu muuttaa*. Kaupunkiin muuttajien tai maaseudulle jäävien ja palaavien odotetaan toimivan roolinsa mukaisesti. Kirstin ja Mikon tarinat kertovat, että kotiseudulle palaaminen ei välttämättä ole kaikkien palaajien kohdalla yhteisön samalla tavoin arvostama ratkaisu.

Kirstin Elimäelle paluuta ohjasi rakkaus. Kirsti palasi ulkomailta nykyisen miehensä luo, vaikka olikin suunnitellut jättävänsä Elimäen taakseen. Hän on sittemmin viihtynyt kotiseudullaan hyvin, eikä muuttaisi enää ainakaan kaupunkiin.

HJA: Mut sä kuitenkin halusit tulla tänne?

Kirsti: No mä en tietosesti, tai niin kun siinä vaiheessa kun mä Opiskelukaupungistakin oon lähtenyt niin en koskaan ajatellut että mä tosiaan tänne muuttaisin, että se oli ihan se että mä tapasin mun nykyisen miehen, että minkä takia mä tänne muutin. Että tota, mä vuoden olin siellä Ulkomailla töissä niin kun sanottu ja tapasin mun miehen ennen sinne lähtöä, ja tota sit sitä niin kun vuos kypsyteltiin, tai niin kun että mä en kovin helposti itelleni niin kun antanut sitä mahkua että mä tänne takaisin tulisin että mä olin lähtenyt sinne ihan jäädäkseeni.

HJA: Ulkomaille.

Kirsti: Ulkomaille joo, mutta sitten kun mä sitä mietin ja ei niin kun voinut kun antaa periksi vaan niille tunteille niin se oli tultava tänne, eikä niin koomista kun se olikin niin se oli tultava tänne Elimäelle takaisin. Kyl siit sitten sai kuulla niin kun sukulaisilta ja muilta että että nyt teki elämänsä moka ja muuta, mutta ei oo ainakaan toistaseks tarvinnut yhtään katua. Vielä kun sain sit töitäkin melkein just heti kun olin tänne tullut.

Kirstin haastatteluvastauksessa on paljon samaa kuin toisessa luvussa esittelemässäni Marja Holmilan (2001) haastatteleman nuoren naisen kertomassa. Jos Kotikylältä joku on menestynyt ja päässyt niin pitkälle että työskentelee jopa ulkomailla, on hänen vapaaehtoinen paluunsa takaisin Kotikylään jokseenkin käsittämätöntä. Nousujohteiselta työuralta ei kuulu kääntyä takaisin Kotikylään edes puolison vuoksi?

Toisella tavalla yhteisön paluumuuttajaan kohdistamista äänettömistä odotuksista kertoo tässä aineistossa Mikon tarina. Mikko muutti opintojensa ja ulkomailla työskentelyn jälkeen takaisin Elimäelle vanhempiensa luo. Vaihtoehtona olisi ollut muuttaa vuokralle jonnekin, mutta koska työpaikasta ei ollut varmuutta niin hän ei muuttanut. Mikon perustelut ovat tosin ristiriitaiset, koska seuraavassa repliikissään hän totesi tietävänsä että nykyisessä työpaikassa töitä kyllä riittää:

HJA: Sä oot viihtynyt siellä [Elimäellä, MH] kun sä olet sitten palannut vielä Opiskelukaupungistakin?

Mikko: No joo, se on aina, siellähän se on oltava missä on töitä. (...) Ja tota, kyl mä olen luvannut että siinä vaiheessa mä muutan pois, jos löydän naisen, taikka saan vakituisen työn taikka saan rahat kasaan että ostan oman kämpän. (...) Todennäköisesti niistä saan ensimmäiseks ne rahat kasaan.

Mikko: ---lukion jälkeen täältä muutetaan pois, tietenkin. Sit tänne jää muutama jarru niin kun minä ihmettelemään.

HJA: Missä mielessä sä sanot että sä oot jarru?

Mikko: No, kyllähän sitä nyt monikin ihmettelee että miks mä asun täällä vielä.

HJA: No mitä sä sanot niille?

Mikko: No en mä oikein tiedä miks mä vielä täällä asun. Kun mulla on ne kolme kriteeriä millä mä sitten lähen täältä pois. Eihän täällä mitään syytä ole asuu koska eihän tää silleen tarjoa ihmiselle mitään mutta se on se että ei sillä oo niin paljon väliä missä asuu, niin kun silleen et mikä kunta se on. Mut Elimäki on nyt hyvä, mutta että yhtä hyvin se vois olla Iitti.

Kirstin tavoin Mikko viihtyy Elimäellä hyvin. Kuitenkin hän sanoo olevansa ”jarru”, ja ettei oikeastaan itsekään tiedä, miksi asuu yhä Elimäellä. Myös omasta työllisyydestään hän puhuu ristiriitaisesti, toisaalta hän sanoo tässä että työtä on, mutta toisaalta että ”on niin kun tällä hetkellä selvää että täällä ei ole töitä”. Olennainen kysymys tässä on, miksi Mikko kokee olevansa ”jarru” ja miksi ympäristö ihmettelee hänen ratkaisuaan. Edellisissä luvuissa olen esittänyt, miten Mikko suhtautuu työhön samoin kuin muutkin haastateltavat, mutta juuria ja kotiseutua hän ei pidä itselleen yhtä tärkeinä kuin toiset haastateltavat, jotka ovat myös pysyvämmiin asettuneet Elimäelle. Tärkein ero Mikon ja muiden haastateltavien välillä on kuitenkin heidän suhteensa perheellisyyteen. Kaikki muut haastateltavat ovat joko perheellisiä tai ainakin avoliitossa, mitä Mikko ei ole. Samoin kaikki muut haastateltavat näkevät perheellisyyden syynä muuttaa tai jäädä maaseudulle asumaan, kun Mikko taas sanoo perheellisyyden nimenomaan pois lähtemisen syyksi:

HJA: Mikä saa sitten ihmiset lähtemään täältä pois?

Mikko: No se työ. (...) Tai elintaso. Jos haluaa, haluaa niin kun jotakin niin kun perheen perustaminen, koska naisethan lähtee kaheksantoistavuotiaana, millos kirjutetaan, yhekständoista, no sen jälkeenhän täältä lähtee kaikki naiset. Miehet saattaa olla vuotta pitempään kun niillä on se armeija siinä. (...) Tota, totta kai täältä lähdetään, ja eihän täällä ole, yöelämää minkäänlaista eikä täällä oo.

Sinänsä Mikon ja muiden haastateltavien lausumat ovat yhteneviä siinä, ettei kukaan sano maaseudun sopivan erityisesti sinkkujen asuinpaikaksi. Kirstikin sanoi, että maalle on hyvä muuttaa sitten kun ”ei oo enää tarpeita jatkuvasti ravata jossain yöelämässä”, eli toisin sanoen sitten kun puoliso on jo löytynyt. Kirsti ja Mikko eroavat toisistaan siinä, että Kirsti on asettunut Elimäelle asumaan jokseenkin pysyvästi, mutta Mikko ei. Kirsti kuitenkin täyttää ”perheellisyyden kriteerin” koska hänellä on puoliso, mitä Mikolla ei ole.

Se, että haastateltavat joukolla toteavat maaseudun olevan sopiva paikka lapsiperheille, johtuu tietysti osaltaan myös heidän iästään: perheenperustamisikässä olevat ajattelevat luonnollisesti asioita ”lapsiperhenäkökulmasta”, kun sekä omat että ystäväpiirin kokemukset liittyvät juuri nyt perheen perustamiseen. Samalla he kuitenkin tavallaan sulkevat ulos ”maaseudulle sopivien” asukkaiden joukosta ne ikätoverinsa, joiden arkipäivään tai lähiaikojen suunnitelmiin lapsiperheellisyys ei kuulu.

Sirenin mukaan työttömänä ja puolisottomana kotiseudulle palaaminen ei ole naiselle vaihtoehto (Sireni 2000, 52). Tämän aineiston perustella voi sanoa, ettei se näytä olevan kovin hyväksytty vaihtoehto nuorelle miehellekään, ei edes sellaiselle jolla on työpaikka. Holmilan ja Mäntykorvenkin mukaan palaaminen tulkitaan kotipaikkakunnalla herkästi ”maailmalla” epäonnistumiseksi, ainakin jos palaa ilman perhettä tai puolisoa (Holmila 2001, 99 ja Mäntykorpi 1986, 39-40). Tämä selittää myös sen, miksi Mikko on epävarma Elimäellä asumisestaan. Samalla kun hän kertoo viihtyvänsä Elimäellä, hän laskee itsensä kuitenkin potentiaalisiiin pois muuttajiin. Samalla kun hän on varma työpaikkansa pysyvyydestä tulevaisuudessakin, hän toteaa, ettei Elimäellä ole töitä. Mikon epävarmuus johtuu siitä, ettei hän toimi ympäristön odotusten mukaisesti palatessaan kotiseudulle, vaikka tämä valinta hänestä itsestään tuntuisikin sopivalta. Kun Mikko ja Kirsti kertovat ympäristön heidän paluuseensa kohdistamasta ihmettelystä, he paljastavat samalla jotakin, mikä ohjaa mitä luultavimmin muidenkin haastateltavien muuttopäätöksiä, muttei yhtä näkyvästi. Nuoren aikuisen paluumuutto maaseudulle on yhteisön odotusten mukainen ratkaisu vain tietyin edellytyksin. Tämän aineiston perusteella näyttää siltä, että perheellisyys tai ainakin avo- tai aviopuolison olemassaolo kuuluu näihin edellytyksiin.

7.4. Sopivat paikat ja sopivat asukkaat

Millainen kuva kaupunkiin lähtijöistä ja maaseudulle jäävistä ja palaavista haastateltavien puheesta heijastuu? Maalta kaupunkiin töiden perässä lähtevät eivät ole sosiaalisin sitein kiinnittyneitä kotiseutuunsa samalla tavoin kuin sinne jääneet tai palanneet. Lähtijät näkevät vain kaupunkien mahdollisuudet itselleen sopivina, maaseudun tarjonta ei täytä heidän pyrkimyksiään. Kaupunkiin muutto näyttäytyy heille tätä kautta ”pakkona”. Kotiseudulle jääneet tai palanneet ovat vapaita tuosta pakosta, he arvostavat maaseutua hyvänä kasvuympäristönä lapsilleen ja ovat ylpeitä kotikunnastaan ja juuristaan siellä. Tässä kohtaa tulokset ovat yhteneviä Kantasen (1991) ”kaupunkilaisia” ja ”palaajia” koskevien kuvausten kanssa.

Nämä aineiston lähtijöitä, jääjiä ja palaajia koskevat kuvaukset kertovat siitä, millaiseksi haastateltavat tuottavat maaseudun ja kaupungin tilana. Heidän puheessaan kaupungit tilana edustavat työtä ja uramenestystä, mutta maaseudun tilan he kuvailevat turvallisuudessaan ja luonnonläheisyydessään lapsiperheille hyväksi.

Paasin (1998) mukaan tila vaikuttaa sosiaalisiin ja kulttuurisiin rakenteisiin. Tilalla on vaikutuksensa erilaisten luokitusten ja niihin liittyvien merkitysten tuottamiseen. Vaikutusprosessi on kuitenkin kaksisuuntainen, kun tila on sosiaalisesti ja kulttuurisesti rakentuva ilmiö. Samalla kun jokin paikka nähdään erityisen sopivaksi juuri tietynlaisille ihmisille, aletaan ehkä myös nämä tietynlaiset ihmiset mieltää (ainoiksi) siihen paikkaan sopiviksi asukkaiksi. Tässä aineistossa tämä tulee esiin Kirstin ja Mikon tarinoiden kautta. Kun maaseudun idyllin nainen ei ole uraohjus, ei maaseudun naisten odoteta kehittävän innokkaasti uraansa eikä uranaisten odoteta muuttavan maaseudulle. Työurallaan edenneen ei kuulu hylätä menestystä kaupungissa ja palata takaisin maaseudulle edes perhesyistä. Kun maaseutu sopii perheelliselle, on perheettömän muutto sinne jotenkin ”outoa”. Nuoren miehen, ”jolla ei oo oikein mitään”, on sopivinta muuttaa kaupunkiin. Yksin maaseudulle palannut nuori mies voi kokea ympäristön hiljaista kummeksuntaa niin, että alkaa itsekkin lopulta pohtia, miksi oikein asuu paikkakunnalla ja mieltää itsensä jotenkin ”jarruksi”.

Puhe maaseudusta sopivana kasvuympäristönä lapsille ei tässä aineistossa ole vain pelkkää huolestuneiden vanhempien pohdintaa omille lapsilleen sopivasta asuinseudusta. Maaseudun sopivuus juuri lapsiperheille tulee paljonkin esiin myös sellaisten haastateltavien puheissa, joilla ei haastatteluhetkellä ollut omia lapsia. Tämän perusteella voi todeta, että maaseudun mieltäminen lapsiperheille sopivaksi on yleisempi kulttuurinen jäsennostapa maaseudun nuorten aikuisten joukossa. Sinänsä voisi olla kiinnostavaa tutkia, näkevätkö muidenkin ikäluokkien edustajat maaseudulla asian samoin, vai johtuuko lapsiperheiden korostunut esiintulo siitä että haastateltavani ovat keskellä perheenperustamisikää.

Kun paikoissa on sekä pysyvyyttä että jatkuvaa muutosta, ja paikka vaikuttaa sosiaalisiin ja kulttuurisiin rakenteisiin, ovat nämä rakenteetkin toisaalta pysyviä ja toisaalta jatkuvasti muuttuvia. Miten käsitykseen maaseudusta, Elimäestä, tilana vaikuttaa nykyinen muuttoliikevirta ja tuotannon ja työpaikkojen keskittyminen yhä harvempiin kaupunkeihin? Tämä kehitys lisää maaseudun ja kaupunkien eriytymistä yhä enemmän nimenomaan asumisen ja tuotannon alueiksi. Kun tilalla on vaikutus siinä vallitseviin sosiaalisiin ja kulttuurisiin jäsennostapoihin, nähdään maaseudulle ja kaupunkiin sopivat asukkaatkin ehkä yhä enemmän näiden kehysten mukaan: kaupunki sopii työn, urakehityksen ja hyvien palkkojen tavoittelijoille, maaseutu sen sijaan soveltuu turvallista ja luonnonläheistä asumista etsiville perheellisille, joille työelämä ei merkitse koko elämää.

8. JOHTOPÄÄTÖKSET

Maaseudun nuoret aikuiset viihtyvät maaseudulla ja ovat halukkaita asumaan siellä jatkossakin. Maalla ja nimenomaan kotiseudulla asuminen on heille tietoinen valinta. Valitessaan asua maaseudulla he ottavat samalla kantaa kolmeen eri asiaan: suhtautumiseensa työhön, juuriin ja perheellisyyteen.

8.1. Työ, juuret ja perheellisyys maalla asumisen perusteluina

Maaseudun asuinpaikakseen valinneet nuoret aikuiset eivät ole halukkaita muuttamaan työpaikan vuoksi kaupunkiin. Työttömyystilanteessa heille tärkeämpää on sidos kotipaikkaan kuin ammattiin, he ovat valmiimpia joustamaan työelämää koskevista toiveistaan kuin muuttamaan pois kotiseudultaan työn perässä. He eivät kuitenkaan pidä maaseudun kapeampia työmarkkinoita itselleen uhkana, vaan uskovat omiin mahdollisuuksiinsa asua kotiseudullaan jatkossakin. Tällä asennoitumisellaan he tavallaan taistelevat keskittymiskehitystä vastaan: he näkevät kyllä miten toiset muuttavat maaseudulta kaupunkiin työn perässä, mutta eivät silti anna tuon ”pakon” vaikuttaa omiin ratkaisuihinsa.

Kotiseutu ja omat juuret ovat näille nuorille aikuisille tärkeitä asuinpaikan valintaan vaikuttavia syitä. Vaikka paikallisuus ei varsinaisesti enää tule heidän arjessaan esiin samalla tavalla toiminnallisesti kuin perinteisissä agraariyhteisöissä, vaikuttaa tämä paikallisuus kuitenkin symbolisen tason yhteytenä esimerkiksi erilaisten luokittelujen kautta. Paikkakuntalaisuudella ja ulkopaikkakuntalaisuudella on merkitystä ihmisiä arvioitaessa, ja omien juurien unohtamista tai hyljeksintää pidetään pahana. Kotiseudultaan pois muuttaneet nähdään jotenkin juurettomina.

Maaseutuun kiinnittyneet nuoret aikuiset pitävät maaseutua sopivana paikkana perheellisille. Sen sijaan perheettömille nuorille aikuisille sopivaksi asuinpaikaksi sitä ei esitä heistä kukaan. Aineiston ainoa sinkkukaan ei pidä maaseutua sopivana

asuinpaikkana nuorelle ihmiselle. Hänen näkemyksensä mukaan perheen perustamiseksi on muutettava kaupunkiin. Suhtautumisessa maalla asumiseen ja perheellisyyteen tulee aineistossa siis esiin selvä jakolinja. Kaikilla kotiseutuunsa kiinnittyneillä on joko puoliso tai perhe, sen sijaan haastateltavista ainoa perheetön ja puolison on myös epävarma omasta maaseudulla asumisestaan ja pitää itseään potentiaalisena kaupunkiin muuttajana.

Tämän tutkimuksen tulokset vahvistavat käsitystä siitä, että kotiseudulta lähtemisen, jäämisen ja palaamisen päätökset eivät ole pelkkiä irrallisia yksilötason ratkaisuja. Näihin ratkaisuihin vaikuttavat myös ympäröivän yhteisön odotukset ja käsitykset siitä, kenen on luontevaa muuttaa ja minne. Kysymys on tilaan kytkeytyneistä kulttuurisista rakenteista, joilla on oma – tiedostettu tai tiedostamaton – vaikutuksensa asuinpaikkavalintoihin. Aineistossa esiintyvät lähtijöitä, jääjiä ja palaajia koskevat kuvaukset kertovat siitä, millaiseksi nuoret aikuiset tuottavat maaseudun ja kaupungin tilana. Heidän puheessaan kaupungit tilana edustavat työtä ja uramenestystä, mutta maaseudun tilan he kuvailevat turvallisuudessaan ja luonnonläheisyydessään lapsiperheille hyväksi. Kaupunkiin muuttaminen selitetään työn perässä muuttamiseksi, ja maaseudulle jäämisen ja palaamisen syiksi he esittävät perhesyyt ja kotiseuturakkauden. Samalla kun jokin paikka nähdään erityisen sopivaksi juuri tietynlaisille ihmisille, mielletään ehkä myös nämä tietynlaiset ihmiset ainoiksi siihen paikkaan sopiviksi asukkaiksi. Tilaan kytkeytyneet kulttuuriset käsitykset nousevat näkyvimmin esiin niiden kohdalla, jotka ovat tehneet muuttopäätöksensä odotuksista poikkeavalla tavalla. Menestyvän työuran hylkääminen maailmalla ja palaaminen takaisin kotiseudulle voi olla tällainen ristiriitoja herättävä odotusten vastainen valinta, samoin perheettömän muuttaminen takaisin maaseudulle. Yhteisön odotusten vastaisesti toimiminen voi aiheuttaa paluumuuttajassa hämmennystä, joka saa hänet itsensäkin epäilemään omaa ratkaisuaan. Maaseudulla on eri tavalla kulttuurisesti tilaa erilaisia ratkaisuja tehneille.

Tämän tutkimuksen tuloksia tarkastellessa on huomioitava kaksi seikkaa. Ensinnäkin pitää muistaa, ettei suomalainen maaseutu ole enää yksi, vaan rakenteellisesti erilaisten alueiden yhä kirjavampi ja moninaisempi mosaiikki. Tutkimuskuntani Elimäki on osa menestyvämpää maaseutua, eteläisessä Suomessa hyvien ja lyhyiden kulkuyhteyksien

äärellä. Tutkimuksen tulokset olisivat todennäköisesti erilaiset, jos olisin kerännyt aineiston syrjemmältä ja vähemmän menestyvältä alueelta.

Toisekseen on huomattava, että aineisto koostuu nimenomaan kotiseudulle jääneiden tai palanneiden haastatteluista. Maaseudulla paikallisuus on yhteyttä, johon muualta muuttaneen sisäänpääsy ei ole ilmiselvää, eikä välttämättä kovin helppoa. Maaseudulle muualta muuttaneen ”ulkopaikkakuntalaisen” kertomus maaseudulla asumisesta voisi olla hyvinkin erilainen. Myös maaseudulta pois lähteneiden nuorten aikuisten kuvaukset lähtijöistä, jääjistä ja palaajista eroaisivat varmasti näiden tässä haastattelemieni nuorten aikuisten esittämistä kuvauksista.

8.2. Maaseudun tulevaisuus: ehdotuksia ja toivomuksia

Tätä tutkimusta tuloksineen voi toivottavasti hyödyntää sekä tulevaisuudessa muuttoliikettä ja maaseutua käsittelevissä tutkimushankkeissa että maaseutua koskevan politiikan suunnittelussa. Yhteiskuntatieteen kannalta tärkeä on havainto siitä, että muuttoliikkeestä voi saada kiinnostavaa tietoa myös tutkimalla sellaisia, jotka eivät muuta. Toinen tärkeä huomio on, että vanhoistakin tutkimuskohteista voi löytyä jotakin uutta ja olennaista, jos kohdetta lähestyy riittävän avoimin mielin ja ilman rajoittavia ennakkokäsityksiä. Tässä tutkimuksessa juurien ja kotiseudun merkitys nuorille aikuisille paljastui nimenomaan tämän lähestymistavan ansioista.

Maaseutupolitiikan kannalta relevantti huomio on, että maaseudun nuoret aikuiset ovat hyvin kiinnittyneitä kotiseutuunsa ja halukkaita kaikin tavoin etsimään mahdollisuuksia sovittaa työ ja toimeentulo maaseutu-asumiseen. Realistisia vaihtoehtoja tähän on kuitenkin oltava tarjolla. Näihin mahdollisuuksiin voidaan vaikuttaa myös politiikan keinoin. Juhani Lassilan väitöskirja Pohjois-Suomen muuttokehityksestä 1960-luvulla on esimerkki tästä. Lassilan mukaan ammattikoulutuksen puute vauhditti Lapin tyhjenemistä ja muuttoa Ruotsiin. Vaikka koulutuspaikkojen tarve oli Pohjois-Suomessa huutava Lapin maaseudun nuorten suurten ikäluokkien vuoksi, ei koulutuspaikkoja lisätty riittävästi. 1960-luvun epäonnistunut koulutuspolitiikka oli suuri syyllinen pohjoisen tyhjenemiselle.

(HS 30.8.2003) Jos 1960-luvulla kysymys oli ammattikoulutuksesta, 2000-luvun informaatioyhteiskunnassa ratkaisut ovat toisenlaisia. Esimerkiksi etätyö, etäopiskelu ja yrittäminen on nykYTEknologian kaudella mahdollista tietoverkkojen kautta paikasta riippumatta. Näitä mahdollisuuksia voidaan tukea myös julkisin toimin.

Maaseudulle asumaan asettuneet nuoret aikuiset ovat valmiita hankkimaan toimeentulonsa tarvittaessa myös keskuksista. Aluepolitiikassa tulisikin pyrkiä tukemaan maaseudun keskusten ja pikkukaupunkien asemaa. Kouvola-Kuusankosken kaltaisten aluekeskusten hyvinvointi heijastuu myös ympäröivälle maaseudulle.

Maaseutu muuttuu yhä enemmän asumismaaseudeksi tuotannon keskittyessä vähitellen keskuksiin. Tämä tosiasia on otettava huomioon myös maaseutukuntien kunnallispolitiikassa. On tärkeää pohtia, mikä kullakin alueella tekee siitä omaleimaisen ja viehättävän asuinympäristön. Viihtyisä maaseutu voi menestyä vetovoimaisena asumisalueena, mutta muunlaisilla alueilla väestön vähenemistä ei välttämättä estä mikään. Kotiseutuunsa melko tiukasti kiinnittyneet nuoret aikuiset ovat käyttökelpoinen voimavara. Heidän ajatuksiaan ja heidän asuinympäristöön liittyviä toiveitaan kannattaa kuunnella herkällä korvalla. Esimerkiksi kyläkoulun olemassaolo voi olla juuri se keskeinen tekijä, joka vaikuttaa nuoren perheen asuinpaikanvalintaan.

Maaseudun nuoret aikuiset välittävät kotiseudustaan ja ovat toiveikkaita sen tulevaisuuden suhteen. Heille maalla asuminen on tietoinen valinta juuri maaseutumaisten arvojen puolesta. Juhon omaa tulevaisuuttaan koskevat toiveet kuvaavat varmasti muidenkin maaseudun Kotikylien asukkaiden toiveita:

Juho: --- ja tulevaisuudessa lapset sais valita asuuko ne Kotikylässä vai kaupungissa, mutta että se olis se Kotikylä vielä sellanen kylä kautta Elimäki sellanen paikka, että siinä olis elämisen edellytykset olemassa. Kyllä ne sellasii haaveita on. Et sais omat valintansa tehdä ihan sen mukaan että mitä haluaa eikä vaan sen mukaan että nyt on pakko lähtee. En mä osaa tota mitään muuta haaveilla.

Toivotaan toiveille hyvää tulevaisuutta!

9. LÄHTEET

Alasuutari, Pertti (1999) Laadullinen tutkimus. Vastapaino. Tampere.

Dahlström, Margareta (1996) Young Women in Male Periphery – Experiences from the Scandinavian North. Journal of Rural Studies, Vol. 12, No. 3, 259-271.

Elimäen kunta (2004) Elimäen kunnan internet-sivut <<http://www.elimaki.fi>> sekä kunnan esitteet.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. Tampere.

Heikkilä, Matti, Rintala, Taina, Airio, Ilpo & Kainulainen, Sakari (2002) Hyvinvointi ja tulevaisuus maalla ja kaupungissa. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus (STAKES) tutkimuksia 126. Helsinki.

Heikkilä, Pauli (2004) Henkilökohtainen sähköpostiviesti Mari Hokkaselle 1.6.2004.

Helsingin Sanomat 30.8.2003. ”Väitös: Ammattikoulutus olisi saattanut pelastaa Lapin autoitumiselta.”

Hietala, Kari (1987) Yrittäjyysilmasto ja sen kehitys Kymenlaaksossa. Teoksessa: Niinisalo, Kauko V. (toim.) Kymenlaakso III. Kymenlaakson Maakuntaliitto ry:n 50-vuotisjuhlajulkaisu. Kymenlaakson liitto. Kotka, 194-204.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2000) Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki University Press.

Holmila, Marja (2001) Kylä kaupungistuvassa yhteiskunnassa. Yhteisöelämän muutos ja jatkuvuus. Suomen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 850. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus (STAKES) julkaisuja. Helsinki.

Hunnakko, Pekka & Palm, Jarmo (2002) Suurten ikäluokkien eläkeläisten maallemuuttopotentiaali. Vaasan yliopisto, Levón instituutti. Julkaisuja no 100. Vaasa.

Hyyryläinen, Torsti & Widbom, Timo (1999) Kolme maaseutua – yksi trendi? Maaseutuluokitusten vertailua Etelä-Savossa. Maaseudun uusi aika 1/99, 49-60.

Kainulainen, Sakari, Rintala, Taina & Heikkilä, Matti (2001) Hyvinvoinnin alueellinen erilaistuminen 1990-luvun Suomessa. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskityksen (STAKES) tutkimuksia 114. Helsinki.

Kantanen, Keijo (1991) Takaisin kotiseudulle. Tutkimus paluumuuton merkityksestä ja mahdollisuuksista maaseudun erilaistumisprosessissa. Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja no 97.

Karjalainen, Pauli Tapani (1997) Aika, paikka ja muistin maantiede. Teoksessa: Haarni, Tuukka, Karvinen, Marko, Koskela, Hille & Tani, Sirpa (toim.) Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen. Vastapaino. Tampere, 227-241.

Katajamäki, Hannu (1995) Mihin maaseutua tarvitaan? Hyvinvointikatsaus 2/95, 14-18.

Keränen, Heikki, Malinen, Pentti & Aulaskari, Olli (2000) Suomen maaseututyypit. Suomen Aluetutkimus FAR. Selvityksiä: 20. Sonkajärvi. Saatavilla Internetissä:
<<http://www.aluekehityssaatio.fi/far/s20.htm>> (8.7.2004)

Keränen, Reijo, Malinen, Pentti, Keränen, Heikki & Heiskanen, Tiina (1993) Suomen maaseututyypin alueellistaminen. Ylä-Savon Instituutti. Tutkimusraportti 6:1.

Konttajärvi, Tiina (2000) Pitkän matkan työssäkävijöiden muutto- ja etätyöpotentiaali Suomessa. Helsingin yliopiston maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus Seinäjoki. Sarja B:20.

Kymenlaakson liitto (1997) Kymenlaakson kehittämisohjelma 1998-2008: maakunnan kehittäminen idän ja lännen portista kansainväliseksi vuorovaikutusalueeksi. Kymenlaakson liiton julkaisut, sarja A 30. Karhula.

Kymenlaakson liitto (2004) Kymenlaakson maakunnan aluekehitys. Toteutumiskatsaus 2000-2002. Pdf-tiedosto saatavilla Internet-sivulla
<<http://www.kymenlaakso.fi/internet.htm?tilannekatsaus>> linkistä Aluekehityskatsaus.pdf (24.7.2004)

Kymenlaakson maakunta (2004) Internet-sivut
<<http://www.kymenlaakso.fi/internet.htm?maakunta>> (8.7.2004)

Little, Jo & Austin, Patricia (1996) Women and the Rural Idyll. Journal of Rural Studies, Vol. 12, No. 2, 101-111.

Mannonen, Pekka (1992) Elämisen mahdollisuudet: Kymenlaakson maaseutualueiden viimeaikainen kehitys ja tuleva murros. Kymenlaakson seutukaavaliitto B:98. Kotka.

- Massey, Doreen (1994) *Space, place and gender*. Polity Press. Cambridge.
- Muilu, Toivo (2000) *Employment policies and rural young people in Finland*. Teoksessa: Vuolteenaho, Jani & Äikäs, Topi Antti (toim.) *NGP Yearbook 2000*. Nordia Geographical Publications, Volume 29:2. The Geographical Society of Northern Finland ja The Department of Geography, University of Oulu. Oulu, 39-58.
- Muilu, Toivo (2001) *Euroopan maaseudun nuoria etsimässä*. *Maaseudun uusi aika* 2/2001, 27-33.
- Mäkelä, Klaus (1990) *Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet*. Teoksessa: Mäkelä, Klaus (toim.) *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Gaudeamus. Helsinki, 42-61.
- Mäntykorpi, Iris (1986) *Maalaisnuorten tulevaisuudenkäsityksiä*. Tutkimus Perhonjokilaakson nuorista. Chydenius-instituutin tutkimuksia no 23. Kokkola.
- Oksa, Jukka & Rannikko, Pertti (1995) *Maaseudun muuttuvat merkitykset*. *Hyvinvointikatsaus* 2/95, 2-4.
- Oksanen, Eeva-Liisa (1985) *Elimäen historia*. Anson Oy.
- Paasi, Anssi (1998) *Koulutus kansallisena projektina. ”Me” ja ”muut” suomalaisissa maantiedon oppikirjoissa*. Teoksessa: Alasuutari, Pertti & Ruuska, Petri (toim.) *Elävänä Euroopassa*. Vastapaino. Tampere, 215-250.
- Palttila, Yrjö & Niemi, Erkki (2003) *Työvoimavirta kaupunkiin, rahavirta maalle päin*. *Tietoaika* 3/2003, 12-14.
- Paunikallio, Merja (1997) *Kuka jää maaseudulle? Maaseudun nuorten näkemyksiä maaseudusta asuin-, työ- ja elinympäristönä*. Helsingin yliopiston maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus Seinäjoki. Sarja B:17.
- Paunikallio, Merja (1998) *Maaseudun nuoret – käyttämätön voimavara?* *Kuntapuntari* 5/98, 35-38.
- Paunikallio, Merja (2001) *Nuoret maaseudun ja kaupungin vuorovaikutuksessa*. Tutkimus arvoista, asenteista ja odotuksista. Helsingin yliopiston maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus Seinäjoki. Sarja B:23.
- Paunikallio, Merja (2003) *Maaseudulta kaupunkiin muuttaneiden nuorten käsityksiä kaupungista, maaseudusta ja tulevaisuudesta*. Helsingin yliopiston maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus Seinäjoki. Raportteja ja artikkeleita 85.

Relander, Jukka (2000) Espoo – totuus Suomesta. Teoksessa: Nevanlinna, Tuomas & Relander, Jukka (toim.) Espoo – totuus Suomesta. Tammi. Helsinki, 15-45.

Rosenqvist, Olli (1996) Miksi ja miten maaseutua kannattaa määritellä? Maaseudun uusi aika 2/96, 71-77.

Rouhiainen, Vesa (2000) Maaseudun nuoret miehet. Helsingin yliopiston maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Mikkeli. Julkaisuja 69.

Siirilä, Seppo, Viljanen, Ville & Jousmäki, Jussi (1999) Elinolojen alueellinen erilaistuminen – huono-osaisuuden näkökulma. Tampereen yliopisto, aluetieteen ja ympäristöpolitiikan laitos. Tutkimuksia sarja B 71/1999.

Siiskonen, Pirjo (2002) Suomalainen maaseutututkimus 1980-2000. Maaseudun uusi aika 3/2002, 79-88.

Sireni, Maarit (2000) Kunnan työtä ja oikeaa elämää kotiseudulla – työn ja kotipaikkakunnan merkitys syrjäseudun nuorelle aikuiselle. Alue ja ympäristö 29:1, 39-54.

Soininen, Anne (1997) ”Kyllähän täällä on hyvä olla, mutta mieluummin jossain muualla”. Huomioita maaseudun nuorten kotikylään kiinnittymisestä. Maaseudun uusi aika 1/97, 88-95.

Soininen, Anne (1998) Ihan jumiks en kyllä heittäyvy! Tutkimus Itä-Suomen syrjäkylissä asuvista nuorista. Teoksessa: Helve, Helena (toim.) Nuorten arki ja muuttuvat rakenteet. Nuorisotutkimusohjelma 2000. Nuorisotutkimusseura ry, tutkimuksia 5/98. Helsinki, 7-51.

Toivonen, Tarja (2002) Nuoret ja maaseutu. Näkemyksiä maaseudusta, yrittäjyydestä, osallistumisesta, vaikuttamisesta ja tulevaisuudesta. Helsingin yliopiston maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus Seinäjoki. Sarja B:29.

Tilastolähteet:

Elimäen kunta (2004) Elimäen kunnan Internet-sivut <<http://www.elimaki.fi>> (24.7.2004)

Kymenlaakson liitto: Kaakkois-Suomen TE –keskuksen työnvälitystilastot

Tilastokeskus (2004a) Maassamuuttoalttius iän ja sukupuolen mukaan 1990-2003. Excel-
taulukko Internet-sivulla <http://www.tilastokeskus.fi/tk/he/vaesto_kuntienvallinen.xls>
(24.7.2004)

Tilastokeskus (2004b) Väestö iän mukaan 1865-2003. Excel-taulukko Internet-sivulla
<http://www.tilastokeskus.fi/tk/he/vaesto_vaki1750.xls> (24.7.2004)

10.LIITTEET

Liite 1. Haastateltaville jaettu tutkimuksesta kertova esite

Tervetuloa tutkimushaastatteluun!

Mukavaa, että haluat olla avuksi tutkimuksessani. Tässä vielä muutamia tietoja projektistani sekä yhteystietoni.

Kyseessä on siis pro gradu –tutkielmani Tampereen yliopiston sosiologian laitokselle. Tutkimus käsittelee maaseudun nuorten aikuisten ajatuksia asumisesta ja elämästä maaseudulla sekä muuttoliikkeestä. Tutkimuksen on alustavan aikataulun mukaan tarkoitus valmistua kesällä. Elimäen kunta rahoittaa tutkimustani kulukorvausten verran. Tutkimus ja haastattelut ovat kuitenkin kokonaan omaa käsialaani, ja olen niistä yksin vastuussa.

Tutkimusta varten kerätään noin kymmenen tutkimushaastattelua. Haastattelut nauhoitetaan kasetille, josta ne puretaan tekstiksi. Haastatteluaineisto tulee ainoastaan tutkimuskäyttöön. Valmiiseen tutkimusraporttiin voi tulla lyhyitä suoria lainauksia haastateltavien puheesta, mutta ketään haastateltavaa ei voi tunnistaa tekstistä. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista, eikä haastateltavan tarvitse vastata kaikkiin kysymyksiin jos hän ei halua.

Työtäni ohjaa Tampereen yliopistossa professori Matti Alestalo (yhteystiedot).

Lämpimät kiitokset avustasi!

Mari Hokkanen

(yhteystiedot)

Liite 2. Haastattelurunko ja litteraation selitteet

Haastattelurunko

1. Perustiedot

Ikä, ammatti ja koulutus, oma tilanne työmarkkinoilla, perhe, harrastukset

2. Kerro asumishistoriasi

Kerro tarina: oma ”asumishistoriasi” – missä synnyit, minne olet muuttanut, kuvaile millaisissa paikoissa olet asunut. Kuvaile paikkakuntaa, ympäristöä, yhteisöä. Millaista siellä oli asua? Miksi muutit, ja miksi juuri sinne? Viihdytkö? Lapsuuden perhe, sisarukset: minne he ovat muuttaneet / ovatko muuttaneet?

3. Asumisesi Elimäellä nyt

Kuvaile nykyistä asuinpaikkaasi: asuntoa, ympäristöä, yhteisöä (naapurit). Miksi olet valinnut Elimäen/Kotikylän asuinpaikaksesi? Perustele. Oliko päätöstä tehdessä muita vaihtoehtoja? Oletko tyytyväinen valintaasi, viihdytkö – miksi/miksi et?

Pidätkö Elimäkeä kotipaikkakuntanasi? Oletko elimäkeläinen? Oletko maalainen?

4. Kuvaile Elimäkeä

Millaista Elimäellä on asua? Hyviä ja huonoja puolia. Puuttuuko täältä jotakin? Millaisia ihmisiä Elimäellä asuu? Kotikylässä? Mikä saa ihmiset asumaan täällä / muuttamaan tänne /täältä pois?

Poikkeaako Elimäki jotenkin muista maaseutukunnista? Rajoittaako täällä asuminen jotenkin elämääsi? Tuoko se jotakin mahdollisuuksia?

5. Maalla asuminen ja työ

Onko maalta vaikeaa löytää sopivaa työtä? Oletko itse saanut mieluisan työn? Oliko helppoa/vaikeaa löytää työtä?

Maaseudulla on huonommat työmahdollisuudet kuin kaupungeissa. Etkö pelkää työttömyyttä? Huonoa urakehitystä? Mitä tekisit, jos joutuisit luopumaan nykyisestä työpaikastasi? Olisitko valmis muuttamaan työn perässä muualle? Kaupunkiin?

6. Muuttoliike

Muuttoliike suuntautuu voimakkaasti maaseudulta kaupunkiin. Millaiset ihmiset mielestäsi muuttavat maalta kaupunkiin? Kuvaile. Entäs kaupungeista maaseudulle muuttavat? Kuvaile. Koskettaako muuttoliike sinun arkipäivääsi, tuttavapiiriäsi? Miten? Muuttajat ja jääjät, onko niissä eroja? Miten muuttoliike vaikuttaa Elimäkeen?

7. Maaseutu ja kaupunki

Onko elämä maaseudulla erilaista kuin kaupungeissa? Mitä eroja? Onko nykypäivän maalaisissa ja kaupunkilaisissa eroja? Millaisia? Eikös maalla asuminen ole vanhanaikaista? Onko se tärkeää missä asuu?

8. Tulevaisuus

Miltä Elimäen/kotikyläsi tulevaisuus näyttää? Maaseudun tulevaisuus? Kaupunkien tulevaisuus?

Millainen on oma unelmien tulevaisuutesi? Missä se tapahtuisi – Elimäellä? Onko unelma realistinen?

9. Vapaa sana

Miltä kysymykset tuntuivat? Järkeviä / epäoleellisia? Helppoja / vaikeita? Jäikö jotakin kysymättä? Haluatko kommentoida vielä jotakin?

Litteraation selitteet

HJA Haastattelija

(...) selkeästi erottuva tauko puheessa

(xxx) epäselvä sana tai kohta

() muu kommentti tilanteesta, esim. (nauria)

... toinen keskeyttää puheen

[huomautus tai tarkennus, MH] katkelman ymmärtämistä helpottamaan lisäämäni huomautus

Liite 3. Analyysin ensivaiheen teemat

Analyysin ensivaiheen teemat

1. Miksi on valinnut asua Elimäellä – perustelut, oliko muita vaihtoehtoja?
2. Kuvaukset asumisesta muualla
3. Onko se tärkeää missä asuu?
4. Asuminen Elimäellä: hyvät ja huonot puolet, Elimäen tarjoamat rajoitteet ja mahdollisuudet, mikä saa ihmiset asumaan Elimäellä, millaisia ihmisiä Elimäellä asuu
5. Elämä maaseudulla ja kaupungissa, maalaiset ja kaupunkilaiset
6. Muuttoliike: miten koskettaa omaa arkipäivää/tuttavapiiriä; muuttajien kuvailu
7. Miten muuttoliike vaikuttaa Elimäkeen?
8. Maalla asuminen ja työ
9. Identiteetti: maalainen, elimäkeläinen, kotikyläläinen?
10. Karjalaisuuspuhe
11. Puhe juurista
12. Tulevaisuus: Elimäen, maaseudun, kaupunkien
13. Oma tulevaisuus, unelmat